

HISTORIA IVRIS CANONICI

IN V S V M
SEMINARII SALERNITANI

Commodo ordine adornata, & veterum re-
centiorumque Scriptorum auctoritate,
multisque non vulgaribus obser-
vationibus, & adnotationi-
bus passim illustrata,
& aucta.

Adiecta est ad calcem mantissa, in qua de deperdi-
tis, aut ineditis canonum collectionibus, tam
Graecis, quam Latinis; Bibliotheca iuris
Canonici veteris Vöelli, atque Iustelli;
itemque Synodico M. Guil.
Beveregii differitur.

A V C T O R E
CARMINO FIMIANO

Eiusdem Archiepiscopalis Seminarii
Professore.



NEAPOLI MDCCLXII.
Excudebat Caietanus Roselli.
Publica auctoritate.



Nulli Sacerdotum suos liceat canones
ignorare, nec quidquam facere, quod Patrum
possit regulis obviare. *Caelestin. 1. epist. ad
Episcop. per Apul. ; & Calabr. constit.*

Κωνσταντος Σεβασος

Ταις Εκκλησιαις

Παν ει π δ' αν εν τοις αγιοις παν επισκοπων συνεδριοις
πραττεται , γατο προς την δειν βουδην εχει την ανα-
φοραν .

*Constantinus Augustus
ad Ecclesias .*

Quidquid in Sanctis Episcoporum Con-
ciliis decernitur , id universum Divinae
voluntati debet attribui .

AMPLISSIMO VIRO
 ISIDORO SANCHEZ DE LVNA
 ARCHIEPISCOPO SALERNITANO
 POTENTISSIMI NEAPOLITANORVM REGIS
 A SANCTIORE CONSILIO ADMINISTRO
 ACERRIMO LITTERARVM PATRONO
 CARMINVS FIMIANVS
 MVNVSCVLVM LITTERARIVM
 OBSEQVENTIS ANIMI
 ERGO.



*I*oc mihi natura ingenium obtigit,
 nulla ut re capiar magis, quam vi-
 eximiae sapientiae, si quam in aliis
 animadverto, cum probitate hone-
 stateque conjunctam, inque omnes
 me partes agam, ut viris, quos in-
 ens evexit virtus, observantiae, pronaque vo-
 untatis significationem aliquam, officiumque
 dam. Quum enim nihil ingenio perficere possim,
 n quo vel aliis, vel certe mihi ipse placeam; eam
 amen laudis particulam facile mihi vindico,
 nae in aliorum contemplatione admirationeque
 virtutum est posita. Habes ergo, PRAESVL AM-
 LISSIME, quid umquam in causa fuerit, cur
 anc, quae sub auspiciatissimo nomine TVO nunc
 rimum apparet, Canonici Iuris Historiam, qua
 immo utilitatque studiosorum iurispruden-
 ae canonicae Seminarii, delicii TVI ad invi-
 iam usque per TE florentissimi, prospectum vo-
 ti, TIBI potissimum, qui non antiquitate modo
 eneris, & gloria maiorum, sed virtute TVA unus
 nium maxime flores, inscribendam decreve-
 im. Quid enim virtutis est, quid ornamenti,
 quod in TE non emineat egregie, aliosque in TVI
 A 2
 iusi-

4
imitationem admirationemque non pertrabat ?
Iam inae usque ab eo tempore , quo primum in
litteris studium posuisti , praestantem indolem na-
cto , elucere visi sunt in TE celeres quidam inge-
nii animique motus , ad excogitandum acuti , ad
explicandum exornandumque uberes , ad memo-
riam firmi , ac diuturni , eximiamque spem sta-
tim omnibus iniecasti , talem aliquando futurum ,
qualem nunc cognitum iudicamus . Primum a lin-
guarum studio , quod scientiarum vehiculum quod-
dam est , initium duxisti : qua in re ingenii abun-
dantia praeditus , tanta utebaris contentione animi ,
atque industria , quanta homini utendum , qui quo
minas ingenio potest , subsidio sibi comparat dili-
gentiam , ut & ingeniosos diligentia vincat , & in-
genio diligentes . Quo factum , ut omnis oratio TVA
emendata , perpolita , plena , & tereti verborum
compositione temperata vitia omnia devitet . Inde
ad orientales quoque linguas , ingenii lumen elo-
quentiam digressus es ; quantumque in hoc negotio
excellas , probe norunt viri apprime docti , qui TE
erudita voce Graecis Romanisque auribus digna
perorantem admirati sunt , & flexanimo sermone
potentem extupere . Nemo quidem TE nec in vitiis
vituperandis acerbior , nec in sententiis acutior , nec
in dicendo differendoque subtilior . Praestat autem
in TE , quod constanti omnium opinione , in oratore
maxime commendandum , lepos quidam , eruditio
libero homine digna , celeritasque & brevitates re-
spondendi & refellendi subtili venustate urbanitate-
que coniuncta , quibus ceteros ingenua , honestaque
quadam voluptate perfundis . Interea quia in ora-
tore dialecticorum acumen est requirendum , stu-
diose in ea sapientiae parte exercebaris , quae ve-
luti contracta , & adstricta eloquentiae est ; ideo-
que omnes de ra re scriptores perlegere volupe TIB
uit . Hinc ad penitiorem Theologiam mentem ap-
puli-

pulisti, quae & ad agnitionem animi pulcherri-
 ma est, & ad rem Christianorum publicam tuen-
 dam moderandamque necessaria. In hac vero di-
 sciplina adeo brevi profecisti, ut vel hoc nomine
 TIBI anteferatur nemo, pauci putentur pares. Quid
 nunc praedicem summam illam, ac paene singularem
 reconditiorem sacrae antiquitatis sapientiam, qua
 praeclare post hominum memoriam excelles? Ea
 tanta est, ut unum id tota vita egisse omnium ad-
 miratio videaris. Quid scientiam pontificii iuris,
 & universae ecclesiasticae historiae, itemque peni-
 tissimarum omnium gentium, populorumque memo-
 rem? In hac eatenus excelles, ut quae ex aliis de-
 cerpis, mentis acumine, praestantique doctrina ca-
 stigas, aut meliora reddis, & quacumque de re
 dicere ingrederis, optimis, & adcommodatissimis
 exemplis ad confirmandum id, quod studes, num-
 quam non abundes. Ad eam vero omnia a natura
 habes adiumenta, & praesidia: tanta nimirum
 praeditus es memoria, ut rerum retro gestarum
 propemodum infinitatem firmissime retineas, quae-
 que semel mente perceperas, in numero habes.
 Tantarum fama virtutum Partenopaeam urbem un-
 dique invadens, eam & splendore nominis TVI,
 & omnium admiratione complevit; constantique
 cunctorum opinione precrebuit. Ea percitus Iustissi-
 mus magnorum ingeniorum aestimator CAROLUS
 BORBONIUS, nunc Invictissimus Hispaniarum, no-
 vique orbis Monarcha, quum amplissimis TE hono-
 ribus cumulavit, tum docendi provinciam in floren-
 tissima scientiarum bonarumque artium altrice
 Neapolitano Archigymnasio perhonorifice demanda-
 vit; in quo iuvenum, cultissimorumque hominum
 frequentia stipatus, praeclarum sapientiae, atque
 eruditionis TVAE specimen exhibuisti. Hinc quoque
 factum, ut nulla ferme fuerit Academia, quae lau-
 di ac ornamento non sibi duxerit, TE moderato-
 rem

rem, aut socium adsciscere, in quibus quum edisseruisti, quam de TE conciveras expectationem, ita sustinuisti, ut nemo unus esset, qui TIBI in omni politiori humanitate, ac liberali disciplina primas non concederet. Quid porro dicam de spectatissimis virtutibus TVIS, quibus christianam pietatem cum litteris felici constantique foedere copulasti? Ecquid aliud, quaeso, ad Episcopatum TIBI patefecit aditum, nisi summa doctrina, ingens pietas, ardentissimumque illud studium, quod ab ineunte aetate tota mente fovisti, in omne aevum scriptorum ingenia fatigaturum? Primum Ariani Pontificatu insignitus es, ut in quo adhuc presbytero omnes existerent virtutes, is iure meritoque Episcopatu dignissimus haberetur. Qua occasione maiorem exercendae virtutis campum nactus, mirum profecto videri debet, quam maxima, quamque praeclara pro re christiana effeceris. Auctus deinde Tarentino Episcopatu, quos non pertulisti labores, qui TE non ingruit procellarum appulsus, quibus difficultatibus conflictatus non es, quae demum non subiisti discrimina, ut optimi sagacissimique Pastoris munus penitus expleres? Tandem ad Salernitanam moderandam Ecclesiam evectus, inde usque a TVO exoptatissimo faustissimoque in Provinciam appulsu, quo maius gaudium, incredibilisque laetitia omnium explevit animos, quo magis de amplissimis fortunis nostris gratulamur, eo maiori cura, animique labore veremur, ne nova gravissimarum rerum aliunde gerendarum cura compulsus, e sinu complexuque nostro divellaris. Quid nunc vehementissimum TVVM tuendae Religionis studium praedicem? Illud tantum est, ut si quosdam audias, qui dubitandi disputandique licentia abrepti, adversus verenda divinae Fidei dogmata & oracula paullisper obganniant, exardescas iracundia, & procaces disputatores obiurgas, atque refellas.

Hoc

7

Hoc Religionis studium effecit, ut clarissima viro-
rum Catholicæ rei altius extollendæ coortorum
exempla pone sequens, sanctissimam Ecclesiæ disci-
plinam primum Ariani, mox Tarenti, ac demum
Salerni, acerrime vindicares, & improbo labore,
miraque felicitate ubique diffunderes. An vero est
quispiam, qui TVAM rerum gerendarum pruden-
tiam, consiliorumque explicandorum dexteritatem
admiratus non sit, TEque ad unum id ortum non
dixerit, quodcumque agis? Qua inspecta prudentia,
CAROLUS REX in amplissimum Consiliariorum or-
dinem TE sibi adlegit, TVOQUE consilio, & opera
in rebus quibusdam difficillimis pertractandis, ex-
pediendisque usus est. Quid nunc TVAM bonitatem,
comitatem, morumque pudicitiam memorem? Ea
tanta est, ut neminem aut aspectu, aut colloquio
TVO arces, omnium postulata libenter cognoscis,
nihil iusta petentibus denegas. Si quid negare coge-
ris, ea tamen ateris lenitate sermonis, ut eos quo-
que, quibus negas, æquos placatosque abs TE di-
mittas. Quæ vero reliquis virtutibus TVIS, qui-
bus omnem episcopalis officii partem absolvis, par
inveniri oratio potest? Per TE adolescentes ad vir-
tutem verbis exemplisque provocantur, effusisque
propositis præmiis pelliciuntur: per TE, PATER,
pretio atque gratia dignitates exemptæ, honorum, fors
virtuti addicta, priscus Salernitani fori splendor,
iudiciorumque severitas instaurata. TVTE ludex
insonantibus optabilis; iis, qui errore, metu, animi
ve calore deliquissent, placabilis; in eos, qui cer-
ta malitia & pravitate peccassent, plane inexco-
rabilis. Veritatis cultor rectique tenax. senten-
tiam, quam animo imbibisti, candide ac sincere di-
cis, & a simulatione, quæ tollit iudicium veri,
idque adulterat, longissime abes. In arduis salebro-
sisque rebus numquam animum despondes, num-
quam desistis, sed operi acrius instas, donec ad

A 4

opta-

optatum semel finem adrepas . TVI semper compos , aequam in adversis servas mentem , in prosperis ab insolenti temperas laetitia . Quod autem pari in culmine tanto exempli est , de ceteris liberalissime & honorifice , de TE humiliter demisseque sentis . Quid ego pluribus laboro in rebus TVIS attingendis prae earum magnitudine ac splendore notissimis ? Gloria famaeque TVA tam longae lateque omnium ordinum , ac sapientum virorum praedicatione celebratur , ut nihil equidem accessio- nis fieri posse videatur . Quae gloriae amplitudo si nonnullis fortuna commodata videtur , TIBI praesertim a virtute donata , partaque magnitudine meritorum , singulari probitate , vitaeque ratione ad omne virtutum genus efformatae . Optimo igitur consilio institui , primum hunc litterarium laborem , qualis qualis sit , immortalis nomini TVO dicare , ut nimirum publice pateat , quam ingens mihi , quaque constans de ing. vii animique TVI splendidi- dissimis dotibus insideat opinio . Sincerum ergo ob- sequentis animi argumentum , dum TIBI in iacente fortuna offero , illud abs TE contendo , ut qua praestas humanitate comitateque excipias , meque inter no- minis TVI addictissimos observantissimosque habeas ; sicque voti compos meliora conabor , nomini que TVO submittam . Interim DEVM ter optimam rogo , at- que etiam oro , ut propitius votis annuat , quae pro salute atque incolumitate TVA libens volensque nun- cupo . Dab. ex aedib. Seminar. IV. Kalend. April. an- epochae Dionysianae MDCCCLXIII.

SALERNITANI SEMINARIJ
STVDIOSAE IYVENTVTI
LEGVM ECCLESIASTICARVM STVDIIS
INSTITVENDAE
CARMINVS FIMIANVS
FELICITATEM.

Praeclare sapienterque iam inde ab antiquissimis temporibus more receptum, iuvenes ornatissimi, ut qui legum recte tradendarum provinciam adgredi statuunt, iis maximae curae sit, ante omnia studiosorum animos quibusdam instruere, quo facilius ad propositam materiam perducant, eoque tandem advekti evidentiores habeant intellectum. Hinc leges ab ipsis earum initiis sibi repetendas esse duxere. Quum enim animadvertent, praecipuam cuiusque rei partem initio contineri, inque omnibus id esse absolutum, quod omnibus constat partibus; potissimam vero jurisprudentiae partem in iuris historia positam esse, hiulca impotensque pertractandi ratio iis est visa, missis primordiis, origineque non arcessita, confestim in ipsam legum interpretationem irrumperere. Quamobrem iuris origines, atque progressum in primis explicare adgressi sunt.

Quae cum ita se res habeat, ut primum florentissima Partenopaea urbe relicta, ubi quinquennio vertente, optimae frugi iuventutem legum studiis erudivi, huc demigrassem, professoris munere splendidis conditionibus ornatus ab eo, cuius apud me plurimum valet, & apud omnes peraeque valere debet auctoritas, in eo omne studium industriamque figendam in animum induxi, ut rei vestrae, studiosi legum iuvenes, omni cura sedulitateque consulerem.

letem. Hac ergo mente nunc, primum prodit haec *Canonici iuris Historia*, quam commodo utilitatique vestrae addico, ut vobis ecclesiasticarum legum sacra ingurgitaturis planior pateat aditus. Sane canonicum ius adeo diffusum est, ut mole magnitudineque sua laboret, eatenus reconditum abstrusumque, ut sine historiae, ac antiquitatum praesidio comparari vix queat.

Hinc quamplurimi insurrexere viri doctrinae eruditionisque laude commendati, qui nihil fecerunt reliqui, quo ad spartam hanc exornandam certatim operam industriamque conferrent suam. In primis autem stant Petrus de Marca (1), Burchard. Gotelf. Struvius (2), Io: Doviati (3), Ger. Van-Mastricht (4), Io: Strauchius (5), Henric. Linkius (6), Casp. Zieglerus (7), Hunold. Plettembergius (8), Ant. Arrighius (9), Georg. Henric. Ayrenus (10), Ioach. Cluténus (11), Christ. Matth. Pfaffius (12), Adam Riccius (13), Christoph. Gotfrid. Hoffmannus (14), Jo: Ernest. Floerckius (15), Franc. Flo-

[1] De concord. Sacerd. & Imper. & diss. de Veterib. canon. collect.

[2] In Historia iur. Civil. Feudal. Canonici, aliorumque iurium.

[3] Praenot. canonic. lib. III. & Histor. iur. Canonic. Gallice scripta.

[4] In Histor. iur. Ecclesiast.

[5] Diss. Canonic. de origin. libr. & auctorit. iur. Can.

[6] Discurs. praeliminar. de iur. canonic. origin. & auctorit., praemisso eius tractatui de iurib. Templor.

[7] Diss. de origin. & incre-

ment. iur. Canonic. praemissa Pauli Langelotti institutionib. iur. Canon.

[8] In introduct. ad ius Can.

[9] In acroasib. quatuor de iur. Pontific. univers.

[10] In programmat. de collectionib. iur. canonic. tum veterib. tum recentiorib.

[11] In Histor. iur. Canon.

[12] De originib. iur. Eccles. veraque eius indole.

[13] De libror. iur. canonic. quantitat. & qualitat.

[14] In delimat. histor. iur. canonico-Eccles.

[15] In praenotionib. iurisprud. Canonic.

Florens (16), Bern. Van Espen (17), Petr. Pithceus (18), Jac. Ilsserius (19), Ant. Augustinus (20), Steph. Baluzius (21), Nat. Alexander (22), Christoph. Iustellus (23), Ger. Theod. Meier (24), Io: Andr. Schmidius (25), & Io: Alb. Fabricius (26). Mitto ceteros, ne rem longius, quam par est, videar protrahere.

Horum ergo operibus accedat haec nostra qualiscumque lucubratio. At cui non dictus Hylas, repente morosus aliquis inclamabit? Numnam igitur ei succensendum, qui, quoad eius fieri potest, aliquid opis iurisprudentiae pontificiae, ob neglectos cultores iam e dignitatis suae fastigio labanti, asferre satagunt? Is in illud mentem intorqueat, veritatem omnibus patere, nondum occupatam esse, posterumque aevum, quod agat, plane habere. Fortasse sibi persuadent, canonicae historiae cultores ita se se praestitisse, ut otium reliquis fecerint, spemque meliora producendi interciderint omnem? Et vero si propius eiusmodi Scriptorum turbam perlustremus, comperiemus equidem, eorum neminem in hoc stadio ita decurrisse, ut

fatis

[16] Diff. de origin. art. & auctorit. iur. canonic.

[17] Tractat. historico-canonic. in omn. concilior. canon. tam Graec. quam Latin. Oper. part. V. tom. V. & VI.

[18] In Synopsi historica eor. qui canon. & decret. Concilior. edidere, praemissa editioni corpor. iur. canonic.

[19] Epist. X. ad Samuel: Vvardum cum responsione Vvardi, apud Cleric. Bibliotheca univers. tom. II. p. 242.

[20] De emendat. Gratian.

[21] Prolegomen. & not. ad Ant. Augustin. de emendat. Gratian.

[22] In select. Hist. Eccles. capitib. & adpend. ad diff. XXI. Saec. I.

[23] Praef. ad Codic. canon. Eccles. primitiv.

[24] Relation. historic. de collect. canon. praemiss. codic. canon. Eccles. univers.

[25] Supplem. ad Sagittar. introdu& Hist. Eccles. p. 728. seq.

[26] In Bibliothec. Graec. tom. XI.

fatis proposito muneri per omnia fecisse videantur. Complures enim pleraque falsa, vulgaria non pauca obtrudere haud veriti sunt: permulta vero, quae erant pertractanda, praetermisere. Alii autem meliorem praebuere operam; sed aut prolixitas, aut nimia verborum, aut breuitas, enataque inde obscuritas impedimento fuit, quo minus ad summum pervenisse, bonique scriptoris munus per omnia persequuti videantur. Multi tandem haud infeliciter spartam hanc exornarunt: at quaedam peccarunt, plura pro dignitate non explicuere, multa nequaquam animadvertere, non pauca exiliter atque huius pertractarunt, quae poterant uberius enucleatiusque expediri; ordinem scopo parum aptum adhibuere tironumque commodo minime prospexere. Nihil porro praestantium virorum laudibus detractum iri cupio: multa ii egerunt, sed non dum peregerunt, & nostra quoque aetas multum futurae relinquet.

Non itaque inanem, nec ab instituti mei ratione alienam provinciam suscepi in hac Canonici iuris historia conscribenda. Habet ea dilucidam distinctamque scribendi rationem, & a nemine ad hanc diem adhibitam. Quumque nemo omnia, multa, omnes omnia possint; clarissimorum in re ecclesiastica virorum sententias, & opiniones enarraui, nedum excussi: unoque veritatis studio ductus, alias probavi, magisque exornavi, quasdam reieci, de nonnullis amplius deliberandum censui. Meam quoque symbolam passim contuli, ne alieno scribere periculo viderer. Critices usum ad artis regulas exactum ubique adhibui; quantumque licuit, etiam MSS. codicum auctoritate usus sum. Optandum equidem fuit, ut opportunus adhibendorum veterum numismatum, inscriptionumque locus mihi offerretur, quibus peramoenis utilissimisque studiis

diis haud ita mediocriter oblector (27). *Tenenda* enim *antiquitas*, perspecte Erasmus (28) inquit, *quae non modo ex vetustis auctoribus, verum etiam e numismatis priscis, e titulis, saxisque colligitur*. Brevitati porro, rerumque delectui omni cura studui; multitudo namque tironum mentem, ad quos meus hic labor tendit, obruit, absterretque potius, quam instruit. Complures demum haud vulgares observationes, adnotationesque non raro interferui; melioresque cuiuspam rei scriptores consulto laudavi, praesertim eos, qui ex instituto peculiare aliquod argumentum insequuti sunt, ut & ii adiri ab illis possint, qui seim suam largius explere student, mihiq; sermonis compendio proclivius prospicere fas esset.

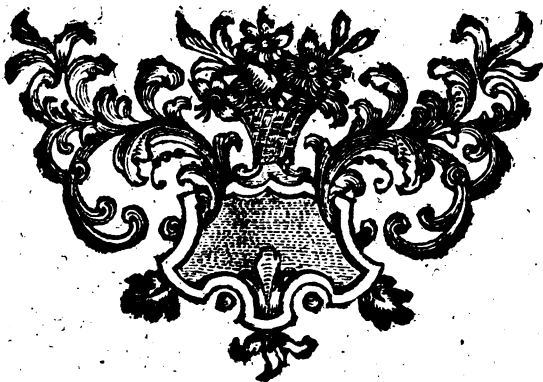
Vos, igitur, optimae spei iuvenes, primum, quod in usus vestros listo, laborum meorum specimen, aequo animo accipite; eoque iam perspecto, ad canonicam tandem iurisprudentiam, qua nihil ex omnibus rebus humanis est aut praeclarior, aut praestantius, omni studio, animique labore contendite. Meliores vero labores, ad quos iam dudum animum adieci, si ocium virefque Superi suffecerint, praestolemini. Interim ita vestram probate operam, ut publicam in felicitatem adolescatis, quae maximam partem in
sa-

[27] Vnus veterum numismatum in re quoque ecclesiastica est valde commendandus. Conf. Valent. Ernest. Laescher. Diatrib. de numar. rei usu in histor. num. eccles. & diss. de rei usu in explanat. sacr. antiquit. Hinc Baronius, Tillemontius, Pagius, Mabillonius, Sarnellius, Bachinius, aliique viri in primis clarissimi numis in re-

bus ecclesiasticis passim usi. Idem de veteribus inscriptionibus dicendum, quarum praesidio complura in rebus ecclesiasticis illustrant, quum alii, tum Panvinus, Muratorius & Blanchinus, cuius eruditissima praefatio ad Anastasii Bibliothecarii vitas Pontificum legi meretur.

[28] De ration. instit. disciplin. in pr.

sapientum virorum copia est posita , vosque pulcherrima foveat spes , rem christianorum publicam in partibus eius vobis credendis aliquando adiuvari posse . Quod si exitu , ut a vobis depono , comprobatum videro , voti composero , ac uberrimum operae fructum consequutus videbor . . Scribē in Salernit. Archiepiscop. eod. IV. Kalend. April. ann. aerae christian. MDCCLXIII.



HI.

HISTORIA

IVRIS CANONICI

In usum Seminarii Salernitani.



VVM praecipua cuiusque rei pars principium sit, quod probe non perspecto, perpetuo caligare necesse est, ipsamque rem perficiat eorum omnium notitia, quae ad eandem omnibus numeris absolvendam sunt comparata; circo canonici iuris historiam explicaturo mihi eam scribendi rationem instituendam arbitror, ut prius ipsius iuris originem, statumque generatim referam; deinde fontes aperiam, e quibus defluxit; tum rerum gestarum seriem a primis christiani nominis exordiis ad nostra usque tempora perductam, in tres epochas scopo nostro adcommodatissimas, accensa chronologiae facula, exhibebo. Prima excurrat ab ipsis Ecclesiae incunabulis ad Constantinum M.; quam *epocham iuris canonici antiquissimi* iure meritoque dices. Secunda vero a Constantino ad Gratianum: quae *epocha iuris canonici veteris* adpellari commode potest. Tertia demum a Gratiano ad nostra tempora procedet: quam *epocham iuris canonici novi* nuncupare licet. Huic ordini insistens, primum canonici iuris faciem quum in oriente, tum occidente ab Ecclesiae primordiis ad Constantinum exponam exinde a Constantino ad Gratianum; tandemque a Gratiano ad nostra tempora persequar. Ne autem quidquam intactum videar praeterire, quod ad susceptam semel provinciam pertineat, manifestam subiciam, in qua primum de deperditis, aut ineditis canonum collectionibus Graecis; subinde de amissis

amissis, ineditisve collectionibus Latinis; mox de Bibliotheca iuris canonici veteris Vöelli, & Iustelli; ac postremo de Synodico M. Guil. Beveregii disseram. Sed iam propositam mihi spartam, omni praecisa mora, adgrediamur.

C A P. I.

DE ORIGINE IVRIS CANONICI, EIVSQVE
STATV GENERATIM.

§. I. Canonici iuris origo.

§. I. **O** Rigo iuris canonici ab ipso Christo est arcessenda; qui evangelica Ecclesiae Legge statuta, universae Ecclesiae principi Petro copiam fecit legis interpretandae, occultarum sublimiumque rerum declarandarum, novarumque pro re nata legum perferendarum. Quod proclive conficitur ex eodem Salvatore nostro apud Lucam (1):

ο αὐτὸν ὑμεῖς, εἰς αὐτὸν, καὶ ο αὐτὸν ὑμεῖς, εἰς αὐτὸν
qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit.
Audire Latinis est iubenti patero, quo sensu hic accipitur, itidemque apud Tullium (2), Nepotem (3), Apuleium (4), aliosque. Tantidem est Graecum αὐτῷ, ut ex Diodoro Siculo (5), Demosthene (6), & Pythio oraculo Soloni dato, demonstrat Th. Gattakerus (7). Idem quoque Hebraicum שָׁמַע *Sciamah* significare, iam compertum est. Hanc Petro, eiusque successoribus a Christo collatam potestatem, innumera adstruunt solidissima argumenta. Conferantur Bellarmius, Panvinius, Duvallius, Habert, Agricola, Bzovius, ac plerique omnes (8).

§. II. Apostoli, & successores potestare sibi a Christo collata usque.

§. II. Iam vero potestate sibi a Christo collata, Apostolorum Princeps Petrus, ipsique Apostoli uli sunt.

[1] X, 46.

[2] Famil. lib. II. epist. 1.

[3] In Lyfandr. cap. 1.

[4] In Apolog.

[5] Apud Phot. Cod. CCXLIV.

[6] Adv. Leptin.

[7] Diss. de nov. Testament.

filio cap. IV.

[8] Hos, aliosque eruditos, qui Summi Pontificis dignitatem, iuraque vindicant, collegit Io: Th. de Rocaberti in Bibliothec. maxim. Pontific.

sunt. Enata namque primis nascentis Ecclesiae exordiis controversia, num fideles circumcisionis lege, Mosaicisque caeremoniis obstringerentur, Petrus accitis Apostolis, atque senioribus (quod primum Concilium Hierosolymae an. LI. habitum, aestimat Baronius (9)) decrevit, Fideles circumcisione, Mosaicisque caeremoniis solutos esse, iisque abstinendum ab Idolothytis, sanguine, suffocato, & fornicatione. Aëtor. XV. (10) Hanc eandem potestatem Petri successores constantissime, exercuisse, ecclesiastica omnium temporum historia penitus evincit. At vero prioribus tribus saeculis raro ea usi; tum quia in unum convenire, furente persecutionum rabie, haud ita frequenter licuit; tum quod numquam ferme oportuit: Fideles enim ob recentem Christi memoriam, exemplumque Apostolorum, ad rectam vitae rationem mores componebant suos (11).

§. III. Tribus prioribus saeculis ad Nicaenam usque Synodum I., non nisi Sacra Scriptura, & Apostolicis traditionibus usa Ecclesia est. Sic in controversia paschali, utraque pars traditionibus Apostolorum, altera D. Petri, & Pauli, altera Ioannis, ac Philippi ad sententiam suam adstruendam usa est: quod ex Eusebio (12) liquet. Pariter Clemens Alexandrinus (13) se impulsus ait a familiaribus suis, ut traditiones, quas a vetustioribus presbyteris de paschate acceperat, scriptas posteris mandaret. Am-

§. III.
Quo iure
prioribus
saeculis fi-
deles usa?

B

bigi

[9] Annal. Eccles. ad an. LI.

[10] In quo consisteret decreti huiusce obligatio abstinendi a sanguine, & suffocato, & quamdiu in Ecclesia steterit, disputant in primis Carcellens Diatrib. de usu sanguin., & Spencet. diss. in Aë. XV. 20.

[11] Quam pulcherrima vitaeque sanctionia praestans fuit prioribus saeculis fidelium vitae ratio: Conf.

Fleury de morib. Christian. Edvard. Vvaterhus. diss. de pietat. caritat. & politia antiquor. temp., & primor. Christianor. Guil. Cave in primitivo Christianismo, Gorfrid. Arnold. delineat. primor. Christianor., Paganin. Gaudent. de vit. Christianor. ant. tempor. Constantin., ceterisque.

[12] Hist. Eccles. V. 23., & 24.

[13] Lib. de Pascha IV. 23.

bigi porro nequit, quin singulae ecclesiae ab Apostolis institutae, aliquas ab iis traditiones, atque regulas acceperint, quas in re ecclesiastica gerenda observarent. Admodum pauci fuere canones, quoniam perpauca concilia celebrata sunt. Sic saeculo primo habitum Concilium Hierosolymitanum, de quo superius dictum. Saeculo secundo sacri quidam conventus habitus in Asia, Syria, Palaestina, in Occidente, Romae, & in Gallia, contra Montanistas, & Cataphrypas, deque celebrandi paschatis controversia. Medio fere saeculo tertio Romae contra Novatum, eiusque sectatores habita synodus, in qua tamen nulli editi sunt canones, sed *Joypa* istius refert Eusebius (14). Aliae quoque eodem saeculo habitae synodi in Africa, Asia, & Oriente, sed nec in hisce canones instituti, in codicem coniecti sunt. Primi autem canones, qui codici inserti sunt, fuere Ancyranum, Neocaesarienses, Laodicensi, Gangrenses, Antiocheni, Nicaeni, & C Politani (15), ut infra cap. IV. §. II. dicemus.

§. IV. Canones, & constitutiones ad saec. XII. Dogmata moresque spectantur.

§. IV. Post Synodum Nicaenum I. Scripturae, & Apostolicis traditionibus accessere *Canones conciliorum*, inque Conciliis uterque codex in medio positus, quo de dogmatibus, ritibusque iudicaretur. Canonibus, eorumque collectionibus subindè *Decreta Pontificum* primus adiunxit sexto ineunte saeculo Dionysius Exiguus: tandemque eorundem *Decretales epistolas* primus cum canonibus collegit septimo declinante saeculo Cresconius. Ita inde usque a concilio Nicaeensi duplici iure Ecclesia usa est, *Divino*, quod sacris litteris, & *Canonico*, quod canonum collectionibus continetur. Conciliorum autem canones, Pontificumque constitutiones per duodecim priora saecula, tantum christianae Fidei dogmata,

[14] Hist. Eccles. VI. 35.

[15] Vid., si licet, Iust. Henig. Boehmer. in dissertationibus, in ecclesiasticis antiquis ad Plin-

ium secundum, & Tertull., & Cassianum, in originibus iur. eccles.

moresque fidelium spectarunt; nihilque de iudiciis privatorumque iure, quod maximam partem ab iure Romano est, decrevere. At saeculo XII. inducti sunt externi fori iudicarii ritus: tumque coeperunt Pontificum rescripta, conciliorumque canones iudicarium ordinem, externique fori causas spectare.

C A P. II.

DE FONTIBVS IVRIS CANONICI.

§. I. **A**B enarrata iuris canonici origine ad eius fontes pandendos abscedamus, ius ergo canonicum divinis litteris, Summis Pontificibus, Conciliis, catholicis Patribus, & civili iure fluxit. Primus fons est sacrum Foedus, tam vetus, quam novum; itemque ius non scriptum, sive traditio. Plurima quidem in ecclesiasticis occurrunt legibus, quae sacrarum litterarum verba, atque sententias praeferrunt: qua de re conferantur Petrus Guenois (1), & Io: Nicivellensis (2). Ab eadem origine arcessita moralia praecepta; itemque complures ecclesiasticae constitutiones, teste Innocentio III. (3). Qui vero utriusque Foederis notitiam, quae iuris ecclesiastici studio est opus, comparare studet, is adeat praeter ceteris Huetium (4), Lamy (5), Serarium (6), Bellarminum (7), Walthon (8), Iac. de la Haye (9), Senensem (10), Frassen (11), Graveson (12), Canum (13), & ad captum canonici iuris, Io: Doviati (14).

§. I. Fontes canonici iuris.

§. II. Alter vero fons Romanorum Pontificum

B 2

con-

[1] In corpor. iur. canonic.

[2] In libro inscripto „ Concordia . . .”

[3] Cap. XXVI. de accusat.

[4] In Demonstrat. evangeli.

[5] In Appar. Biblic.

[6] In prolegomen. Biblic.

[7] De Verbo Dei.

[8] In Appar. Biblico.

[9] In prolegomen. praefix. tom. 1. suae Bibliae Maximae.

[10] In Bibliothec. Sanctae.

[11] De Sac. Scriptur.

[12] De Sac. Scriptur.

[13] De loc. Theologicis.

[14] Praenot. Canonici. I.

S. II. De
constitu-
tionibus
Pontificū

constitutionibus continetur. Eae in *generales*, & *speciales* dispescuntur. Generalium constitutionum species duae *Decreta*, & *Decretales epistolae*. Decreta dicuntur, quae sponte sua, sive motu proprio Summus Pontifex iubet. Decretales autem sunt constitutiones ad Praelatorum, privatorumque hominum relationes emissae, quae & *responsa*, & *rescripta* nuncupantur. Speciales porro constitutiones sunt, quae supplicantium causa in rebus pro re nata emergentibus aliquid fieri sciscunt; nec sunt ad exemplum pertrahendae. Hae adpellantur *Diplomata*, quod in duas contrahi plicas soleant membranae, quibus conscribuntur; itidemque *Bullae*, a signo iis appenso, & *Brevia*, quae eo a Bullis distant, quod brevioribus membranis scribuntur (15).

S. III. Ge-
nuinae
Pontificum
epistolae
per tria
priora sae-
cula

§. III. Iam vero Romani Pontifices iam inde a primo Ecclesiae saeculo ad nostra usque tempora decretales epistolas edidit, quibus Ecclesiis, Episcopis, aut synodis, de fide, vel disciplina ecclesiastica consulentibus respondebant. Est tamen, cur quispiam edaci tempori succenseat, quod tot, tantaque monumenta interciderit. Sub exitum saeculi primi consultus Clemens I. Epistolam ad Corinthios dedit; cuius Irenaeus (16), Dionysius Corinthiorum Episcopus (17), Epiphanius (18), Hieronymus (19), alique meminere. Eam Latine ad fidem vetustissimi MS. Bibliothecae Regis Angliae evulgavit Patricius Iunius (20). Eandem cum secunda epistola ad Corinthios edidit Cotelierus (21). Victor I. Epistolam

in

[15] Varia veteris Ecclesiae epistolarum genera enarrant Ferrarius diss. de antiquo Ecclesiae epistolarum genere, Lupus ad Tertull. de praescript. cap. XX., alique.

[16] Adv. Haeres. III, 3.

[17] Apud Euseb. H. E. I V, 23.

[18] Haeres. XX VII.

[19] De vir. illustrib. cap. XIV.

[20] Oxon. MDCXXXIII.

[21] PP. Apostolic. tom. I. Secundam epistolam ad Corinthios quidam Clementi tribuunt; at ab eo abiudicat Grot. epist. CLIV. ad Gall. quamvis non difficeatur esse primi saeculi opus.

[22] Hist. Eccles. V, 23.

in paschali controversia depromsit, cuius meminit Eusebius (22). Cornelius P. tres dedit epistolas, duas ad Cyprianum, inque eius epistolis leguntur, alteram ad Fabium Episcopum Antiochenum, quam servavit Eusebius (23). Aliarum ab eodem Pontifice latarum, quae tamen excidere, ipse Cornelius (24), Cyprianus (25), Hieronymus (26), & Eusebius (27) mentionem iniicere. Soter P. epistolam ad Corinthios scripsit, cuius meminit Dionysius Corinthiorum Episcopus (28). Fabianus quoque epistolas dedit, quas memorat Cyprianus (29), uti etiam Lucius P., cuius apud ipsum Cyprianum mentio. Stephanus I. litteras edidit, quarum alterum fragmentum exhibet Dionysius Alexandrinus Episcopus (30); alterum vero Cyprianus (31) (32). Dionysius P. Epistolam dedit adversus Sabellianos, cuius fragmentum affert Athanasius (33). Felix I. scripsit epistolam ad Maximum Alexandrinum Episcopum, cuius fragmentum laudatur in Concilio Ephesino (34).

§. IV. Atque hae sunt genuinae Pontificum epistolae, qui prioribus tribus Ecclesiae saeculis vivere. Quae vero aliae feruntur, eae ad apocrypha ablegandae. Quod ad Pontifices saeculi IV. ad Siricium, etsi vero propius sit, nonnullas ab iis decretales emissas; nihilominus excidere: adeo ut trium dumtaxat Pontificum quarti saeculi ante Siricium, quaedam extant epistolae. Earum duas eduxit Iulius I., alteram ad Eusebianos, quam refert Athanasius (35), alteram Secrates (36), & Epiphanius

§. IV. Genuinae Pontificum quarti saeculi epistolae.

B 3

Scho-

[23] Hist. Eccles. VI, 43.

[24] In suis epistolis.

[25] In epistol.

[26] De vir. illustrib. cap. LXXVI.

[27] Hist. Eccles. VI, 46.

[28] Apud Euseb. H. E. IV, 23.

[29] Epist. LV.

[30] Apud Euseb. H. E. VIII, 5.

[31] Epist. LXXIV.

[32] De epistolis Stephani I. ad Cyprianum consolatur P. Missorius peculi. diff. Et Blondellus in Pseudo-Isidoro.

[33] Epist. de Decretis Synod. Nicaen.

[34] Act. I.

[35] Apolog. contr. Arianos.

[36] Hist. Eccles. II, 23.

Scholasticus (37). Liberius P. duodecim conscripsit epistolas, quarum septem produxit Hilarius (38); quatuor ad Eusebium Vercellensem Episcopum, edit Baronius (39): duodecimam ad Orientales Episcopos, affert Socrates (40). Aliae eiusdem Pontificis Epistolae deperiere. Damasus P. Epistolas octo propandit, quarum quatuor in lucem produxit Holstenius (41): duae prostant inter Hieronymi Epistolas: aliae duae, nempe altera ad Episcopos Illyrici habetur Graece apud Theodoretum (42), Latine apud Epiphanium Scholasticum (43); altera contra Apollinarium, & Timotheum prostat apud eosdem Theodoretum (44), & Epiphanium Scholasticum (45).

§. V. Col-
lectores de-
cretalium
Rom. Pon-
tific.

§. V. Hae sunt genuinae Pontificum saeculi quarti ante Siricium decretales: quae afferuntur aliae, *postea* redolent; praesertim, quae in Isidori Mercatoris explicatione cusa sunt: de qua opportuno agam loco. Insequutis autem temporibus Romani Pontifices decretales pro re nata scivere. Earum plurimas evulgarunt Iac. Merlinus, Petrus Crabbe, Laurentius Surius, Dominicus Nicolinus, Severinus Binius, ac reliqui prope omnes conciliorum collectores; itemque Fr. Ioverius (46), Baronius, Bzovius, Raynaldus, ceterique Annalium scriptores. His accedant Dionysius Exiguus, Cresconius, Burchardus, Ivo, Gratianus, Bernardus Circa, Io. Gallensis, Bernardus Compotellanus, Tancredus, Raymundus Pennafortiensis, atque Bullarum, & constitutionum editores; de quibus singulis suo loco differendum. Porro ab Ant. Carafa, & Ant. de Aquino, iussu Gregorii XIV., in lucem productae Pontificum epistolae a Clemente ad Gre-

[37] Hist. Tripartit. XLVII. 29.

[38] In fragment.

[39] Ad an. CCCLIV. Annal. tom. III.

[40] Hist. Eccles. IV, 12.

[41] In collect. Romana bi-

partit.

[42] Hist. Eccles. II, 22.

[43] Hist. Eccles. V, 29.

[44] Hist. Eccles. V, 10.

[45] Hist. Eccles. IX, 15.

[46] Sanct. Ecclesiastic. class. III.

Gregorium VII. Omnium vero in hac re studium industriamque facile vicit Petrus Coustant, qui decretales a Clemente ad Xystum III., genuinas ab eumentitis selungendo, accurateque ad fidem MSS. castigatas, chronologico digestas ordine, eruditissimisque notationibus, & observationibus illustratas, publica luce donavit (47).

§. VI. Porro non desiere eruditi, qui in edendis, illustrandisque quorumdam Pontificum decretalibus, professam navarunt operam. Sane Leonis M. epistolae extant in eius operibus, Paschas. Quesnelli observationibus illustratae. Epistolam dogmaticam ad Flavianum, CPolitanum Episcopum, aliamque ad Leonem Imp. Graece, atque Latine vulgavit Ger. Vossius (48): Gregorii I. epistolarum libri XII. inter eius opera prodire. Paulli I. Epistolas XXXI. edidit Fr. Du Chesne (49). Epistolae sexdecim Nicolai I. iam lucem inspexere (50). Multo plures postea Baronius evoluit, ac Binius (51) evulgavit. Alexandri III. epistolas edidit Sirmondus (52). Silvestri II. epistolae CLIX. e Bibliotheca Papyrii Massoni prodire. Innocentii III. epistolarum libros XVI., post imperfectas Guil. Sirleti, & Fr. Bosqueti collectiones, evulgavit, eximieque illustravit Steph. Baluzius (53). In has Innocentii decretales commentatus quoque est Ant. Dadin. Alteserra (54). Pii II. epistolae CCCCXXXI. & ante, & in Pontificatu scriptae, in lucem emissae sunt (55). Hadriani VI. epistolae quoque prodire (56). Pii V. epistolarum libros V. evulgavit Franc. Goubeau. Leonis III. epistolas decem ad Carolum M., e MSS. Academiae

§. VI. Decretales quorundam Pontificum illustratae

B 4

lu-

[47] Paris. MDCCXXI. tom. I. fol.

[48] Ad calc. Gregor. Thaumaturg.

[49] Scriptor. Francic. tom. III. p. 727. & 760.

[50] Rom. MDXLII. fol.

[51] In colle& Concilior.

[52] Operi tom. III.

[53] Paris. MDCLXXXII. tom. II. fol.

[54] Paris. MDCLXVI. fol.

[55] Norimb. MCCCCLXXXI.

[56] Colon. MDXXXV.

Italiae primus edidit, ac notationibus illustravit Herman. Conringius. Epistolarum volumen, quas Romani quidam Pontifices ad Galliarum Reges, Carolum Martellum, Pipinum, & Carolum M. misere, edidit Iac. Gretserus (57). Idem epistolas plurium Pontificum ad Petrum Cnapheum Eutychianum, Graece, ac Latine vulgavit. Leonis X. Decretales excusae sunt ad calcem operum Leonis M. (58). Prodiere quoque constitutiones Gregorii XIII. (59); itidemque Pii IV., Pii V., & Gregorii XIII. (60)

§. VII.
Tertius
canonici
iuris fons
concilia.

§. VII. Tertius canonici iuris fons sunt concilia, quorum canonibus (61) magna iurisprudentiae pontificiae pars constat. Concilium Graece *συνόδος*, & *συνήλθεν* Hebraice *כְּנִישָׁה*, denotat coetum sacrum, Ecclesiae praesulibus constantem, ad fidem tuendam, lapsosque erigendos mores collectum. Conciliorum habendorum mos inde ab Apostolicis temporibus obtinuit. Eorum alia Regia sunt, alia Ecclesiastica. Regia constabant Episcopis, Optimatibus, & Comitibus Regni, adeo ut leges ad ecclesiasticam civilemque potestatem omnium suffragiis conderentur. Haec CPoli frequentia, in Gallia vero frequentissima fuere, Francorum enim Reges nullum maius negotium sine Episcoporum, & optimatum consilio, decernebant. Conf. Petr. de Marca (62) Thomasinum (63),

[57] Ingoldast. MDCXIII, 4.

[58] Colon. MDLXI. fol.

[59] Lugdun. MDLXXXIII, 4.

[60] Florent. MDLXXXIII, 4.

[61] Olim Synodorum canones, qui Fidei dogma spectabant, Decreta, qui vero mores Ecclesiaeque disciplinam, canones dicebantur. Sic in Iustiniani Nov. CXXXI. cap. 1. *dogmata*, & *kanones* diserte distinguuntur, & apud Eusebium H. E. VI. §5. ubi agitur de consilio contra Novatum, quod

Episcopi decrevere, de poenitentia lapsis concedenda, *dogma* vocatur, *dogma* *πιστικόν* „ decretum ab omnibus factum est. „ At posterioribus temporibus conciliorum decreta, sive dogma spectarent, sive ritum, canones, indiscriminatim dicebantur, & Decreta, & „ capitula, ut ex concilio inscriptionibus patet.

[62] De Conc. Sacerd. & Imp. VI, 24.

(63), Baluzium (64), atque Bignonium (65).

§. VIII. Ecclesiastica porro concilia sunt, quae Sacerdotibus constant, inque iis de rebus ad Ecclesiam pertinentibus agitur. Eorum species quatuor, *generalia, nationalia, provincialia, & dioecesana* statuunt Bellarminus (66), Cabassutius (67), Doviat (68), ac reliqui prope omnes. At prae ceteris Pontifex luculentissimorum operum praeconio celebratissimus Benedictus XIV. (69) tradit, quaedam a Summis Pontificibus habita concilia, quae ad relatas Synodorum species referri commode nequeunt; videnturque ex provincialibus, atque Dioecesanis quodammodo mixta. Profecto iis nonnulli adfuere Episcopi, quos Romae esse accidit, ac Romani praeterea presbyteri, alique Ecclesiastici ordinis viri, sive Romani cleri essent, sive ex alienis dioecesibus Romanam adventassent. Eiusmodi fuere complura concilia, quorum exempla congeffit Auctor libri Gallice scripti *de studio Concilior.* (70)

§. VIII. Synodorum ecclesiasticarum species.

§. IX. Iam vero *generalia*, sive *oecumenica* concilia sunt, quae universo fidelium orbe in unum accito, auctoritate Romani Pontificis congregantur. De ratione celebrandarum oecumenicarum synodorum, earumque origine, necessitate, ac auctoritate copiose, atque ornate Io: Henrichius (71), Matth. Vgonius (72), Dan. Toffanus (73), Io: Faber (74), Guil. Durandus (75), Io: Ant. Delphinus (76),

§. IX. Conciliorum generalium natura.

[63] De nov. & vet. Eccles. discipl. part. 2. lib. III. cap. 46.

[64] Not. ad Capitul. tom. II. coll. 1028.

[65] Not. ad Marculph. D. 25.

[66] De concil. I. 4.

[67] Notit. Eccles. faec. I. obs. de Concil. Eccles.

[68] Praenot. canon.

[69] De Synod. Dioeces. I. 1.

[70] Paros. MDCCXXIV, 4.

[71] Diss. de auctorit. antiqui-

tatis Eccles. & Concilior.

[72] Lib. de omnib. ad Concilia rite ac legitime celebrand. pertinentib.

[73] De colloquiis, & Conciliis quiesnam eor. usus in Ecclesia.

[74] Libello praeparator. Concilii univers. futur.

[75] De modo generalis concil. celebrand.

(76), Moses Amyraldus (77), ceterique. Oecumenica verò concilia a Pontifice probata, in Fidei morumque negotio errare non posse, iam satis constat.

§. X. Concilior. nationalium indoles.

§. X. Nationalia concilia sunt, quae a Patriarcha, vel Primatē, accitis omnibus patriarchalis ditionis Archiepiscopis, atque Episcopis, celebrantur. Haec *universalia* quandoque dicta, non quoad universam Ecclesiam, sed illam nationem. At ea prope semper *universalia*, & *plenaria* cum quodam modo nuncupata, quo a veris oecumenicis seiungerentur, observavit Nat. Alexander (78). In nationalibus conciliis, de causis Episcoporum, mysteriis Fidei, morumque disciplina pertractari consuevit. Sed procedente tempore, Fidei causa universalibus conciliis, Romanoque Pontifici adservata est.

§. XI. Quid Concilia provincialia?

§. XI. Concilia provincialia sunt, quae a Metropolitanis convocatis provinciae suae Episcopis, atque Abbatibus, celebrantur. Ea bis in anno indicenda, statuere Concilium Nicaenum (79), Chalcedonense (80), & Antiochenum (81). Postea ob barbarorum praecipue irruptiones, ea semel in anno acciri visum est, ut ex Synodo Trullana (82), liquet. Demum singulis saltem trienniis convocari statuit Concilium Lateranense sub Leone X. (83): quod ratum habuit Tridentinum (84). Quod vero maiorum causarum cognitiones, quae ad provincialia concilia olim referebantur, Romano Pontifici reservatae sunt, istiusmodi concilia passim desuevere.

§. XII. Concilior. Dioecesanor. natura & origo.

§. XII. Denique concilia *dioecesana*, five *episcopalia* sunt, quae ab episcopo convocatis presbyteris,

[76] Tra&. de tractand. in Concil. Oecumenic. & in quem finem Patres ea disserere conveniat.

[77] Dissertationib. tribus r. De concil. origin. & necessit. II. De ration. Concil. convocandor. III. De illor. auctoritat. Ert, int. eius disputa-

tion. Salmuniens. p. 505. & 552.

[78] In Saec. III. dist. XXV.

[79] Can. V.

[80] Can. XIX.

[81] Can. XX.

[82] Can. VIII.

[83] Sess. X.

[84] Sess. XXIV. de ref. cap. 9.

ris, & clericis suae dioeceseos, aliisque, quibus illud est adeundum, ad decernenda, quae episcopalem curam pertinent, habentur. Olim *episcopalia presbyteria* dicebantur, quod presbyteris, praelidente Episcopo, constarent (85). Aliquando *concilia civilia* dicta, quoniam ab Episcopo in urbe propria cum presbyteris dioeceseos cogeantur. De origine episcopalium conciliorum magnae sunt turbae. Cellotius (86), Turrecremata (87), Guere-rius (88), alique repetunt a Iacobo Minore, *Fratre Domini* dicto, quem Hierosolymitanum Episcopum fuisse, ex Clemente Alexandrino, Eusebio, Epiphanio, Chrysostomo, & Cyrillo Alexandrino demonstravit Petr. Fr. Foggini (89). Is namque ad abolendam suspicionem in Paullum obortam, concilium cum Senioribus habuit (90). At quamvis denegari nequeat, quin in eo Seniorum conventu haud obscura eluxerit episcopalis concilii imago; veram tamen synodum non fuisse; argumento est, quod ii ad Iacobum non vocantem sponte accessere, ut Paullum inviserent, quodque tantum amice Paulum monuere, non autem decretum eduxere. Vera synodus Dioecésana omnium fortasse antiquior est, quam describit Siricius P. (91), nempe Ioviniani haeresim a se & universo clero Romano coram se simul coacta, damnatam fuisse. Quod vero pertinet ad alia concilia Dioecésana, quorum ad nos acta pervenere, vetustissima est Synodus Antisiodorensis an. DLXXVIII. Multo hac antiquiora, quorum gesta excidere, contracta sunt. Dioecésanae namque synodi ceteris antiquitate praestant; quippe primis Ecclesiae saeculis furente persecutionum aestu,

[85] Vid. Suicer. Thesaur. Eccles. voc. *synodos*, & Cluad. Fontei. de antiq. iur. presbyteror. in regimin. Eccles.

[86] lib. IV, cap. 6.

[87] In summ. de Eccles. lib. 3.

[88] Tra&. de Concil. cap. 1.

[89] De Roman. D. Petri itiner. & episcop. exerc. XVIII. P. 422.

[90] Conf. A&. XXI.

[91] Epist. 2. ad divers. Episcop.

aestu, Episcopis proclivius fuit suum coetum contrahere, quam in concilium provinciale cum aliis Coepiscopis convenire, uti scite Thomasinus (92) observavit.

§. XIII. Iam satis liquet, in conciliorum decretis pulcherrimam certissimamque historiae ecclesiasticae partem, sive dogmata spectes, sive disciplinam, moresque, comprehendi. Porro praeter Oecumenica, alia concilia errare posse, quum homines sint, fuerintque ii, a quibus haberi contigit, nemo eat inficias, totque damnantium se vicissim sententiarum contrariae decisiones proclive conficiunt. Pervulgata est gravis Gregorii Nazianzeni (93) querela de infelici eiusmodi conventuum eventu, deque *ὁμοῦς* & *ὁμοῦς* Antistitum sui temporis, qui ad Synodos convenerant. Plura de hac re Launojus (94), Grotius (95), de Marca (69), Basnagius (97), Chamier (98), alique dabunt, qui caute, bonaque cum venia legantur.

§. XIV. Concilia porro omnis generis certatim viri ecclesiasticarum rerum scientissimi collegere, notationibusque bono lumine collocarunt. In primis stant Philip. Labbaeus, Dominic., Mansi, Io: Harduinus, Petr. Crabbe, Fr. Ioverius, Laurent., Surius, Severin. Binius, Ioach. Camerarius, Marc. Battaglinus, Guil. Cave, Fr. Coriolanus, Io: Laffenius, P. Poisson, Christ. Lupus, Mutius Panfa, Io: Cabassutius, Ludov. Thomasinus, Ludov. Bail. Edm. Richelius, Iac. Perimezzi, Io: Prideax, Eрман. Schelstratenus, Io: Ludov. Ruelius, ac plerique omnes. His accedant, qui peculiariora concilia collegere. Sic Hispanica Ioseph. de Auguirre, & Garf.

[92] De nov. & vet. Eccles. discipl. part. 2. lib. III. cap. 73.

[93] Epist. LV. ad Procop.

[94] Epistolar. part. VI.

[95] Oper. Theologic. tom. III. p. 113. seq.

[96] de Conc. Sacerd. & Imp. VI.

[97] Hist. Eccles. X.

[98] Panitratiae catholice. XII, 20, 21, 22. & XIV, tom. II.

Garf. Loayfaeus ; Gallica Sirmondus , & Baluzius ; Britannica Henric. Spelmannus , & David Wilkins in unum contulere. Videfis omnino Struvium (99), atque Fabricium (100).

§. XV. Quartus canonici iuris fons sunt catholici Patres , nempe *qui in fide, & communione catholica sancte , sapienter , constanter viventes, docentes, & permanentes , vel mori pro Christo fideliter , vel occidi pro Christo feliciter meruerunt* , uti perbelle inquit Vincentius Lirinensis (101). Multas catholicorum Patrum sententias in suas canonum collectiones coniecere Regino , Burchardus , Ivo , Gratianus , aliique . Complura quoque a SS. Patribus in decretis condendis passim mutuata sunt concilia , & Pontifices , ac nominatim Clemens III. , ac Innocentius III. Ceterum Patrum sententiae , etsi vi iuris non potiantur , quum ii perferendarum legum copia caruerint ; insertae tamen iuris corpori a Pontifice probato , vim legis adsequuntur. Ad rem Bonifacius VIII. (102) : *nostra* , inquit , *facimus , quae probamus , & quibus nostram impartimur auctoritatem* .

§. XV.
Quartus
fons iu-
ris cano-
nici.

§. XVI. Ad canonicum vero ius probe noscendum , cognitio Patrum , Scriptorumque ecclesiasticorum consequatur , necesse est ; itidemque eorum scriptorum , quae genuina sint , quae supposititia , quae integra , quae interpolata. Hanc vero spartam copiose exornarunt Bellarminus , Labbaeus , Senensis , Rob. Cocus , Rivetus , Nat. Alexander , Guil. Cave , Io: Gotfrid. Olearius , Severin. Walthor. Slutetus , Casp. Saggittarius , Th. Ittigius , Io: Alb. Fabricius . His adiciantur Tillemontius , Nic. le Nourry , Du Pin , Oudin , Comebessius , Colomesius , Basnagius , Baronius , Ant. Pagius , Cotelierius , Grabe ,

§. XVI.
Iniungi-
tur ite-
dium Pa-
trum scri-
ptorumque
ecclesiasti-
cor. inque
iis utius
critices.

[99] In Bibliothec. iur.

[100] In Bibliothec. Graec.
tom. XI.

[101] In Commonitor.

[102] Cap. XXVI. de praebend.
ap. VI.

be, Clericus, Dacherius, alique Patres Mauro-Benedictini. Conf., si licet, Th. Ittigium *de Bibliothecis Patrum*, & Io: Andr. Bosium, qui integro propellibro, qui veteres Patres, scriptoresque ecclesiasticos recensuerunt, atque illustrarunt, persequutus est.

§. XVII.
Quintus
canonic.
iuris fons.

§. XVII. Quintus demum canonici iuris fons, civile ius est, siue a Romanis Imperatoribus, siue Francorum Regibus conditum. Complura siquidem eius iuris probavit, inque proprium usum, adscivit Ecclesia, siue iudicia spectes, siue nuptiarum negotium. Hinc veteres canonum collectores pleraque ab iure Romano retulere. E Graecis quidem Io: Scholasticus, Photius, alique permulti *νομομαρτυροι*, hoc est canonum, legumque civilium collationes memoriae prodidere. E Latinis autem Regino, Ivo, Gratianus, Raymundus Pennafortiensis satis multa e sententiis Paulli, Codice Theodosiano, Pandectis, Codice, Novellis, ac institutionibus Iustiniani, Regumque Francorum Capitularibus, passim repetiere. Per multa quoque ecclesiasticam disciplinam spectantia ab iure Romano in canonicum irrepserunt. Pontifices namque Decretalium conditores, iurisprudentiae Romanae peritissimi, quamplurimis regulis, atque definitionibus e sanctiori iurisprudentia susceptis, pontificium ius explerere: quod iam observarunt Ant. Contius, Scipio Gentilis, Berous, ac universi iuris post hominum memoriam consultissimus Iac. Cuiacius, cuius testimonia exscripsit Ian. Vincentius Gravina (103). Sic Gelasius I., Gaelestinus III., Lucius III., Gregorius IX., & qui maxime omnium Romano iure usi sunt, Gregorius M., Innocentius III., & Alexander III., plurima a Romano iure, ad decernendam Ecclesiae disciplinam, sedandasque controversias, mutuati sunt.

CAP.

[103] Orat. I. p. 53.

DE STATV IVRIS CANONICI IN ORIEN- TE AC OCCIDENTE AB ECCLESIAE INITIIS AD CONSTANTINVM M.

§. I. **A**B expansis canonicae iurisprudentiae fontibus, ad eius faciem pernoscendam, ab ipsis Ecclesiae primordiis tam in Oriente, quam Occidente, ad Constantinum M., abscedere par est. Prioribus tribus saeculis Scriptura, ac iure non scripto, sive traditione Ecclesia regebatur. Post Nicaensem autem Synodum, & iure *Divino*, quod sacris Litteris, & *ecclesiastico*, quod canonum collectionibus comprehensum est, uti coepit. Iam vero nullam tribus iis saeculis canonum collectionem concinnatam, ex scriptarum legum paucitate, diro persequutionum aestu, recta fidelium illorum vitae ratione, assequi facile potest. Idem pariter ostenditur ex arcani disciplina; vetustis namque Patribus, si qua disciplinae capita scripto committebant, ne in vulgus ethnicorum, & catechumenorum exiret, maximae curae fuit (1).

§. II. Verum post saeculum tertium, in Oriente ubi coepit Religio, prioraque concilia habita sunt, canonum collectiones prodire (2). Satius hic erit, primum enarrare canonum collectiones, quae *Apostolorum*, & *Clementis* nomine afferuntur, non quod hac tempestate prodierint, sed quoniam constitutiones iis insertae maximam redolent vetustatem, disciplinamque trium priorum saeculorum praeferrunt. Prima itaque praescribitur *Συναγωγή κανόνων των αγίων Αποστόλων δια Κλημεντος*, *Collectio canonum SS. Apostolorum per Clementem*. De eius auctore mi-
ra

§. I. Status iuris canonici prioribus saeculis.

§. II. Collectio canonum Apostolorum apocrypha.

[1] Consule Emman. Scheltraten. diss. de disciplinar. can.

[2] Vfus colligendorum ca-

nonum ab Orientalibus coepit; & ab iis ad Occidentales brevi manavit.

ra eruditorum discrepantia. Senensis (3), Possevin (4), Lindanus (5), Gruterus (6), Lorinus (7), ac in primis Franc. Turrianus (8), & Ant. Constantin. a Castro-villarum (9) Apostolicos hosce canones ab Apostolis perlatos, & a Clemente I. R. P. in unum congestos, acerrime contendunt. Sed Turrianum istius sententiae ducem Io: Dallaeus (10) refutavit. Contra Beveregius (11), Albaspinus (12), Schelstratenus (13), de Marca (14), Cotelierius (15) Blondellus (16), Ant. Pagius (17), Vsserius (18), Th. Brunus (19), Petr. Gunning (20), Pearsonius (21), Io: Paullus Hebenstreitius (22), Io: Guil. Ianus (23), Rivetus (24), Hammondus (25) Cocus (26), ceterique, canones Apostolicos apocryphos, hoc est a censu canonicorum librorum expunctos, luculenter demonstrarunt.

§. III. De-
monstratur colle-
ctionem
canonum
Apostoli-
cor. apo-
crypham
esse.

§. III. Hanc sententiam quum pleraque, sum haec maxime sustinent argumenta. I. si canones non sunt, neque fuere umquam in numero canonicorum Sacrae Scripturae librorum, in quem essent referendi, si genuinum esset Apostolorum opus. II. Eorum nus-

[3] Bibliothec. sanct. in Clement.

[4] Appar. sacr. in Clement.

[5] In praef. Panoplia.

[6] In praef. oper. Clement.

[7] In A. & Apostolor. cap. XV.

[8] Pro Canonib. & Constitut. Apostolic. toto lib. 1.

[9] Diss. historico-Chronologico-Dogmatic. pro quinquaginta canonib. Apostol.

[10] De pseudepigraph. Apostolic. lib. capitib. XX.

[11] In iudicio de canonib. Apostolic.

[12] Obs. Eccles. 1, 13.

[13] Antiquit. illustrat. p. 163.

[14] De concord. Sacerd. & Imp. lib. 11, 12.

[15] In iudicio de canonib. Apostolic. Patr. Apostolic. tom. 1.

[16] Apolog. pro sentent. Hieronym. de episcop. & presbyter. p. 317.

[17] Critic. Baronian. ad ann. 100 & n. 9. seqq.

[18] Diss. de scriptis Ignatii

[19] In indic. de auctor. canon. & Constit. Apostolic. Ext. inter Patres Apostolic. Cotelierii, a Clerico edito tom. 11. p. 177.

[20] De ieiunio Antepaschali p. 40.

[21] In vindic. Ignatii 1, 4.

[22] Diss. historico-chronologico-dogmat. de Apostolic. canon. auctorit. & antiquit.

[23] Diss. de antiquit. canon. Apostolicor.

[24] In Critic. 1, 1.

[25] De iurib. Episcopat.

[26] In censur. vet. Scripto-

nusquam meminere Ecclesiae Patres (27), ne ii quidem, quibus eorum laudandorum se se iam dederat occasio; & quorum plurimum intererat, eos in sententiam suam urgere. Sic nullam eorum mentionem habent Eusebius (28), Hieronymus (29), & Athanasius (30), qui Apostolorum & Clementis opera diligenter enarrant; itemque Patres, qui de observatione paschatis, haereticorum baptismo, Sabbati ieiunio, ac poenitentium receptione, disputarunt. III. Multa complectuntur tam perspicue dilucideque explicata, ut ambigi de eorum sententia nequeat; quae tamen tertio, quartoque saeculo in controversiam, disceptationemque vocata. Et vero canones Apostolici

C

lici

[27] Zephirini P. qui ann. CLXXXVIII. sedit, epistolam ad Episcopos Siciliae, apud Gratian. can. 2. dist. 16., quae Apostolicorum canonum meminit, a male feriato Isidoro confictam, id argumento est, quod Leo IV. ep. ad Episcop. Britanniam non recenset inter veterum Pontificum decretales, quae in Romana tum Ecclesia extabant. Ab eodem impostore omentitae Alexandri, Iulii, Eleutherii, Marcelli, Fabiani, Eusebii, aliorumque Pontificum, Siricio antiquiorum decretales, quas incaute in sententiam suam urget Turrianus. Porro Senensis Bibliothec. San&tom. II. in Clement., Bellarmin. de Scriptorib. Eccles., & Poffevin Appar. sac. in Clement. confidebiter adfirmant, a Tertulliano lib. adv. Praxeam scribi, canones Apostolorum esse nobis per manus traditos; atque ab Athanasio in Synopsi in-

ter *αποστολικα* numerari. Sed testimonium, quod Tertulliano affingunt, nec in libro adv. Praxeam, nec ullo alio eius scripto extat. Quin Apostolicos canones Tertulliano prorsus ignotos, ostendit Mastricht Hist. iur. canonic. n. CLXXI. Synopsis vero Athanasio perperam ascribitur; neque in ea Apostolicorum canonum expressa occurrit mentio, nisi forte sub generali *Κληρωτικων* nomine, quas tamen Auctor synopsis non *αποστολικα* sed, *αποκρισεις*, accenset. E. Clementis enim nihil, praeter epistolam I. ad Corinth. Veteribus probatum. Euseb. H. E. III. 25. Hieronym. in catalog. viror. illustr., Clementis Alexandrin. *συντακτων*, lib. I., IV., & VI. in naeus adv. haeres. III, 3. & alibi.

[28] Hist. Eccles. III, 15.

[29] in catalog. Scriptor. Eccles. in Clement..

[30] in Synops. sac. Scriptur. Const. infra not. ad §. I.

lici XLV., XLVI., & XLVIII. baptismum ab haereticis collatum inanem decernunt. At vero in controversia, quae de baptismi ab haereticis collati vi, tertio Christiani nominis saeculo, inter Stephanum I., & Africanos Episcopos (31) exarsit, nulla eorum mentio. Africani siquidem Patres, qui haeterodoxorum baptismum consistere negabant, argumenta undique scrutati sunt, ut suam vindicarent sententiam; & nihilominus ad canones ilios numquam provocarunt, quibus praecipuum, ac vere decretorium sententiae suae accedebat argumentum: maxime, quum iis adversans Apostolorum traditio a Stephano obiceretur, ipsique Africani Episcopi Apostolicam traditionem non raro urgeant. Ecquis autem credat, in dubium evocanda esse, quae ab Apostolis cauta fuissent? An adeo rudes eorum retro temporum fuerint Patres, ut Apostolicos illos canones, si extitissent, continuo non produxissent? Praeterea canon Apostolicus VII. poenas in eos statuit, qui pascha cum Iudaeis celebrant. At in controversia de celebrando paschate, quae inter Victorem P., & Asiaticos Antistites saeculo secundo est instituta (32), numquam canon ille obiectus est. Asiatici enim quartadecima luna, qua die Iudaei etiam celebrarunt, pascha peragendum contendebant; Victor contra non nisi Dominicae resurrectionis die habendum ad-

fir-

[31] Controversiam de baptismi haereticorum tertio saeculo habitam, fuscè narrant Thomassin. diff. in Synodos sub Stephano P. in causa baptismi haeret., Nat. Alexand. in saec. III. tot. artic. V. Schellstraten. in Antiquit. illustrat., Ziegler. diff. de baptismi non iterando, Berti de theologici disciplin. tom. III. Bevereg. codic. canon. Eccles. primitiv. vindic. & illustrat.

[32] Conf. de hac re Thomassin. diff. in Synod. sub Victor. P. de obs. paschat., Iac. Gothofr. in Cod. Theod. lib. II. tit. VIII. de feriis, Briffon. comm. ad l. Dominico C. Theod. de spectac. & fer., Bingham. origin. Eccles. XX. 5. Suicer. thes. Eccles. tom. I. p. 304. & tom. II. p. 1014. Vifer., ad epistol. Ignat. cap. IX. & Bevereg. codic. canon. Eccles. primitiv. illustr. & vindic.

firmabat. Et veri speciem haud praefert, Asiaticos in contrariam sententiam disputaturos, nec Apostolico decreto obviam ituros, si canon ille exstisset. Demum canones Apostolici XXI., XXII., & XXIII. severis poenis eos coercent, qui se ipsi evirant. At enim, nec Demetrius Patriarcha Alexandrinus, qui circa an. CCVIII. Origenem, qui sponte se absciderat, nec Epiphanius (33), qui Valesios virilia sibi amputantes, acerbè infectati sunt, eorum canonum uspiam meminere. IV. Multa habent Apostolorum aëvo penitus ignota, & ab insequentis Patribus primum constituta: quod eiusmodi canones perlegenti abunde liquet. V. Demum veteribus tam Graecis, quam Latinis Apostolici canones subiectae fidei fuere. E Graecis canones Apostolicos, à quibusdam dubios habitos, scribit Photius (34): *εἰ καὶ τινες αὐτοὺς ἀμφιβολοῦσιν διὰ τινὰς αἰτίας ᾤκησαντο, ἐτιὰμσὶ nonnulli quibusdam causis moti, eps pro dubiis habuerint.* Quin horum censu ipse fuit Photius; is namque Apostolicos a se collectos canones non dicit *τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κανόνες*, SS. *Apostolorum canones*; sed *οἱ λεγόμενοι οἱ τῶν ἁγίων ῥ. π. ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος κανόνες*, *canones*, qui dicuntur *Apostolorum per Clementem*. Concilium Trullanum (25) hosce canones, non quidem inter canonicos Scripturae libros, sed inter reliquos ab Ecclesia recipiendos canones confirmavit, & quidem Apostolorum nomine. Vnde nihil est, cur vir mordacissimus Io: Clericus Trullanos Patres tamquam rudes traducat. Et quamquam Io: Damascenus (36) Apostolicos canones in numerum Sacrae Scripturae librorum retulerit; id tamen inconsulte ab eo factum, scite monet Baronius (37). E Latinis Dionisius Exiguus (38) memoriae prodit, huiusmodi canonibus *plurimos consensum non praeuisse facilem*.

[33] Hæres. LVIII.

[34] In præf. noino canon.

[35] Can. I.

[36] De Fid. Orthodox. IV. 18.

[37] Ad an. CII. Annal. tom. I.

[38] Præf. collection. suae præposit.

lem. Hincmarus Metropolitā Remensis (39) scribit, eos canones *non ab Apostolis conscriptos credi*. Ildorus Mercator (40) *apocryphos*, hoc est a censu canonicorum librorum expunctos, a quibusdam dici tradit. Idem Leonem IV. (41) sensisse, inde palam fit, quod eos non *Apostolorum*, sed *canones qui dicuntur Apostolorum* vocat. Hoc idem de Fulgentio Ferrando, & Martino Bracarenli dices, qui eos numquam in suis canonum collectionibus laudant. Exerte vero Rhatērius Veronensis (42): *in canonibus Apostolorum*, inquit, *si tamen eos ut apocryphos non respuis?*

§. IV. A quo canones Apostolici conditi?

§. IV. Habes ergo, cur putes canones Apostolicos pseudepigraphos esse. Quis vero eorum auctor fuerit, & num unus, an plures, difficile est statuere. Turrianus (43) ab Apostolis conditos; & Dallaeus (44) eos omnes spurios, & ab haereticis suppositos adfirmantes, a veri specie quam maxime abluunt. Rectissime Alaspinaeus (45), Du Pin (46), & Beveregius (47) arbitrantur, Apostolicos canones non uno, sed diversis auctoribus, temporibus, atque locis conditos fuisse a viris Apostolicis, Apostolorumque successoribus: quod inter veteres haud obscure falsius est unus omnium sua aetate ecclesiasticarum legum scientissimus, Hincmarus Remensis (48). Et verò apud auctores, qui Apostolicorum canonum meminere, non unus est constans canonum numerus, & ex toto canonum corpore adparet, alios primo, alios secundo, alios tertio saeculo conditos fuisse; quorum nonnulli controversias

[39] In opusc. LV. capit. contr. Hincmar. Laudunens. cap. XXV.

[40] Praef. collectioni suae praefix.

[41] In epist. ad Episcop. Britann.

[42] Ad Hubert. Parmens. Spicileg. Dacherian. tom. II.

p. 271.

[43] Cit. loc.

[44] Laud. loc.

[45] Obs. I, 13.

[46] Biblioth. Eccles. tom. I.

[47] In codic. can. Eccles. praef. tit. I, 2.

[48] Opusc. LV. Capit. cap. XXIV.

ias variis saeculis ortas dirimunt. Diversis vero locis conditos fuisse, ipsi canones ostendunt. Canonem XXXVII. a Conciliis Asianis statutum, mensis Hyperberetæi, h. e. Octobris (49) nomen evincit. Canonem VII. ab iisdem statutum non fuisse, eorum a Polycarpo, immo ab ipso, ut aiebant, Ioanne, recepta paschatis celebratio arguit.

§. V. Conditi autem fuere ab Apostolicis, catholicisque Episcopis primo, secundo, tertioque saeculo; nihilque sunt aliud canones, qui *Apostolorum* dicuntur, quam decreta quaedam Conciliorum per tria priora saecula diversis temporibus, locisque habiturorum. Vnde Ecclesiasticam praesertim secundi, tertiique saeculi disciplinam, quae in Oriente obtinuit, exhibent; habentque permulta, quae frustra apud alios Scriptores quaeruntur. Nuncupati autem canones *Apostolici*, non ab ipsis Apostolis, sed ab Apostolicis Episcopis eorum conditoribus. Quum enim eorum nonnulli perlati essent ab Episcopis proximis Episcoporum successoribus, qui quondam non raro *Αποστολοι*, teste Theodoret (50), & *vi-vi Apostolici*, auctore Tertulliano (51), nominabantur, primum canones *Apostolicorum*, deinde nonnullorum Latinorum q̄scitantia, aliquot litterarum detractatione, *Apostolorum* dicti sunt. Et quamvis alii secundo, tertioque saeculo additi essent; nihilo-fecius *Apostolicorum canonum* nomen retentum est, quod demum per inscitiam in *Apostolorum* abiit. Ita ingeniosius arbitratur V. C. Gabr. Alhaspinaeus (52). Variis autem nominibus Apostolici canones a veteribus cognominati sunt. A Concilio Chalcedonenfi (53) adpellantur *οι παλαιοι κανονες*, *antiqui cano-nes*, a Synodo CPolitana (54) *οι παλαιαι δεσμοι*, *vete-*

§. V. Ca-
nones A-
postolici a
variis cō-
diti, va-
riisque no-
minibus
adpellati.

C 3

res

[49] Conf. Conter. & Bevereg.
in can. XXXVI. Apostol.
[50] In. 1. ad Timoth. 3.
[51] De praescript. adv. hae-
retic. cap. XXXII.

[52] Obs. 1. 13.

[53] Vid. Bevereg. in codice
can. Eccles. primit.

[54] In Synodic. ad Damasum
& Episcop. Occident.

res leges, a Synodo Antiochena (55), & D. Basilio (56) αρχαιοι κανονες, *antiqui canones*, a Synodo Nicaena (57), Ephesina (58), Antiochena (59), & ab Athanasio (60) εκκλησιαστικοι δεσμοι, *ecclesiasticae leges*, a Cypriano (61) *ecclesiasticae regulae*, a Synodo CPolitana (62), a Constantino (63), & Alexandro (64) αποστολικοι κανονες, *Apostolici canones*, numquam tamen κανονες των αποστολων, *canones Apostolorum*, nisi in Synodo Ephesina (65), ubi pro αποστολων, *Apostolorum* aliquando πατερων, *Patrum*, & fortasse rectius legitur. A Constantino vocantur etiam αποστολικοι παραδοσεις, *Apostolicae traditiones*. Ita contendit Guil. Beveregius (67); et si magnis animis ei obstant Dallaeus (67), Larroquanus (68), Janus (69), aliique. Horum porro Apostolicorum canonum differte meminere Scriptores saeculi quinti, & sexti, ac nominatim Theodosius M. (70), Iustinianus Imp. (71) Dionysius Exiguus (72), Io: Antiochenus (73), aliique.

§. VI. Quo tempore, & auctore collectio Canonum Apostolicorum facta?

§. VI. Quo primum tempore, atque auctore h. Apostolici canones in unam collectionem coalescerint, non satis liquet. Turrianus (74), Castrovillari-
rius

[55] Can. XXIII.

[56] In epistolis canonic. ad Amphilocho. can. III. & XII.

[57] Can. I.

[58] Act. I.

[59] Vid. Bevereg. cit. oper.

[60] In epist. ad ubique Orthodoxos, Opp. tom. I. p. 943. & 944. & Apolog. 11.

[61] De ablutione pedum. Si tamen Cyprianus est. Vid. Fabricium. Senensium, aliosq.

[62] Apud Harduin. concil. tom. I. p. 952.

[63] In epist. ad Euseb. Caesariensem, apud ipsum Euseb. de vit. Constant. III, 61.

[64] In epist. ad Alexandr. CP. apud Theodor. H. E. I, 4.

[65] Act. VII.

[66] In indic. de canonic. Apostolic. & codic. canon. Eccles. primit. vindic. & illustr. I, 3. seqq.

[67] De pseudepigraph. Apostolic. integro lib. III.

[68] In observ. ad Pearson. Ignatii Vindic.

[69] Diss. de antiquit. canon. Apostolic.

[70] In h. 3. Cod. de Summa Trinitat. §. IV. Huius legis meminit Evagrius H. E. I, 11.

[71] Nov. VI. in praef. Huius locum praeter Beveregium explicat Vissierius diss. Ignat. cap. VI. p. 37.

[72] In suo canon. codic.

[73] In sua canon. collect.

[74] Cit. loc.

rius (75), & Guil. Wifthon (76), eos a Clemente Romano in unum collectos aientes, nãe omnino labuntur. Hincmarus Archiepiscopus Remensis (77) opinatur, *canones, qui vocantur Apostolorum, antequam Episcopi concilia libere inciperent celebrare a devotis quibusdam collectos*, idest ante an.CCCVI., quo Constantinus M. imperare, & Episcopi concilia libere celebrare coeperunt. Ab hac sententia non multum, abluunt Gabr. Albaspinæus (78), & Guil. Beveregius (79). Ille hariolatur, canonum Apostolicorum farraginem nil aliud fuisse, quam *Breviarium, & Epitomen* conciliorum, rerumque ab Episcopis sancitarum, qui ecclesiasticas provincias ante Nicaenam Synodum gessere. Sed etius coniecturam, nullo innixam præsidio, aliis licet oppositis coniecturis, reiicere adgressi sunt Dallæus (80), & Mastricht (81). Beveregius vero contendit, tertio sæculo collectionem hanc factam, putatque eam *codicem canonum Ecclesiae primitivæ* dici posse. Alibi autem (82) suspicatur, eiusmodi collectionem a Clemente Alexandrino confectam fuisse. At eum hac in re lapsum, inde patet, quod illius *Canon ecclesiasticus* Eusebio, Hieronymo, & Phorio memoratus, peculiarem ritum, atque paschæ celebrandæ tempus in Ecclesia probatum contra Hebraeos vindicabat: in his autem canonibus non solum varia & multiplicia, sed quædam etiam Clementis ætate recentiora continentur. Porro Dallæus (83), Matth. Larroquanus (84), Basnagius (85), Ittigius (86),

C 4

Ma-

[75] Cit. loc.

[76] Diss. Anglice scripta de Constitut. Apostolic.

[77] Opusc. LV. capit. contr. Hincmar. Laudunens. cap. XXIV.

[78] Obs. 1, 13.

[79] In iudic. de canonib. Apostolic. & Codic. canon. Eccles. primit. 1, 2.

[80] De pseudepigraph. Apostolic. lib. III.

[81] Hist. iur. canonic. num. CXXXIV.

[82] In not. ad canon. ult. Apostolor.

[83] Cit. loc.

[84] Cit. loc.

[85] Ad an. CCC. §. 15. seqq.

[86] Diss. de Patrib. Apostolic.

Mastricht (87), Io: Guil. Ianus (88), aliique haereticarum partium homines contendunt collectionem canonum Apostolicorum quinto, eoque adulto saeculo ab haeretico aliquo factam, ipsosque canones spurios esse. Sed huiusce commenti signiferis Dallaco, & Larroquano abunde fecit Guil. Beveregius (89). Iam vero Petrus de Marca (90) eiusmodi canones collectos aestimat in Concilio quodam Iconienti an. XLVIII. pro parte Firmiliani sub Apostolorum, & Clementis nomine, ut Stephano I. Apostolorum opponeretur auctoritas. Sed hanc coniecturam pluribus concidit Guil. Beveregius (91). Demum Fabricius (92) arbitratur, ab iis qui Eusebii temporibus non ita pridem supposuerunt Clementi Petri, & Apionis Dialogos, eodem Eusebio (93) teste, potuisse etiam ex veteribus *διδασκαλῆσις*, & canonibus collectionem Apostolicorum canonum sub Clementis nomine dare; tamen, continuo subdit, illa innotuisse, vel sub Apostolorum nomine lecta in Ecclesia non videntur ante quarti saeculi finem. Quod Fabricius inquit de huiusce collectionis auctore, vix est, ut eius hariolatio omni destituta praesidio punctum ferat; satiusque erit dicere, id assequi in tanta obscuritate non posse. Facile autem adducor, ut probem, eam collectionem ante quarti saeculi exitum ornatam fuisse, & sub Apostolorum nomine laudatos esse canones in ea comprehensos; primus

nam-

[87] Hist. iur. Eccles. num. CXXXIV. seq.

[88] Diff. de antiquit. canon. Apostolic.

[89] In codic. canon. Eccles. primit. illustr. & vindic. to. lib. 1.

[90] De concord. Sacerdot. & Imp.

[91] Inst. iudic. de canonib. Apostolic.

[92] Bibliothec. Graec. V, 1. S. 5. tom. XI.

[93] Hist. Eccles. III. 28: *ὅτι καὶ ἑτέρα πολὺ καὶ μὴ κατὰ ἀνταρθεῖα ὡς τὰ αὐτὰ χθές καὶ πρὶν τινες προηγάγον, πῶς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ διαλόγου.* „ Quidam porro alia „ etiam opera proluxa, & „ copiosa sub eius nomi- „ ne heri, ac nudius ter- „ tius in lucem protulerunt: puta Petri, & .A- „ pionis Dialogos. „

namque Nectarius Patriarcha CPolitan. in Synodo CPolitano an. CCCXCIV. (94) canonem Apostolicum LXXIV. spectans ait: *καθως και οι αποστολικοι κανονες διαμερισαντο, sicut etiam Apostolici canones definiunt.*

§. VII. De numero Apostolicorum canonum Graecis non convenit cum Latinis. Veteres quum Graeci, tum Latini, qui horum canonum non raro meminere, nihil de recepto eorum usu numeroque protulere, ad an. circit. DXXV. (95) Primus apud Graecos Ioannes Scholasticus, primum Presbyter Antiochenus, exin Patriarcha CPol. ab an. DLXIV. ad DLXXVIII. Apostolicos canones LXXXV. contulit in *συναγωγην των κανονων*. Eundem numerum Synodus Trullana an. DELXXXI. (96) sequuta, canones LXXXV. *των αγιων, και ενδοξων Αποστολων, SS. & gloriosorum Apostolorum*, confirmavit. Ab eo tempore universus Oriens LXXXV. canones Apostolorum summa religione observavit. Hinc Photius, Alex., Aristenus, Simeon Magister, & Logotheta, Arsenius Monachus, Constantin. Harmenopulus, Matth. Blastares, alique canonum collectores, & Graeci canonum Scholiastae Zonaras, & Balsamon eundem numerum excepere. At Simeon Magister & Logotheta recenset LXXXII., Ioseph Aegyptius, Arabicus canonum collector, atque interpres numerum re-

§. VII. Numerus canonum Apostolicorum apud Graecos.

[94] Apud Harduin. Concil. tom. 1. p. 952.

[95] Zephirini Pap. anno CLXXXVIII. epistola ad Episcop. Sicil., ubi scriptum est „Septuaginta enim Apostoli sententias praefixerent, praeter quam *νοβισταν* redolet, errorem in numero habet. Ivo Decret. IV, 107. & Pannom. II, 105., itemque Gratianus can. 2. dist. 16., Sexaginta „ Gregorius Presbyter polycarpi III, 20.

„ quinquaginta „ legunt. In aliis libris habetur „ Septuaginta „ teste Binio Collect. Concil. tom. 1. Sic ex tanta Scriptorum veritate nil certi confici potest. Porro *Συναγωγή των κανονων*, quam de Marca, alique Theodoritio Cyri Episcopo adscribunt, Ioanni Scholastico, qui per id tempus floruit, est tribuenda. Conf. quae dicemus cap. IV. §. V.

[96] Can. 2.

reducit ad LXXXI. Pariter e Latinis horum canonum editoribus, Turrianus exhibet LXVI. (97), Io: Mililius (98) LXXXV., Holoander, Hegendorfinus, B. nius, Labbaeus, Harduinus, alique LXXXIV. numerant, duodecimo nimirum & decimo tertio in unum coniunctis, & Cotelierius demum (cui pro LXXVII. & LXXVIII. est unus. canon LXXIX.) affert LXXVI.

§. VIII.
Numerus
canonum
Apostolicorum apud Latinos.

§. VIII. Quod vero ad Latinos pertinet. in veteri codice Ecclesiae Romanae, qui ante Dionysium extitit, canones Apostolicos haud extitisse, admodum verisimile fit. Nullum etiam Apostolicorum canonum vestigium in antiquis Africanis, Hispanicis, & Gallicanis canonum collectionibus extitit, ut ex Ferrando, Codice canonum Ecclesiae Africanae, Martino Bracaraensi, & Hincmaro constat. Omnium primus e Latinis Dionysius Exiguus, qui Ioannis Scholastici aequalis fuit, codicemque canonum instituit ante an. DXXV. (99) canones I. Apostolorum in suam collectionem coniecit (100). Idem canonum numerus obtinuit apud Latinos, & quidem ex Dionysiana collectione. Sic Ioannes II. qui Pontificatum inivit an. DXXX. (101) in causa Contumeliosi Regentis

[97] Ad calc. Apostolic. Constit.

[98] In Apostolor. & Concilio decretis Graece editis Parisi MDXL. 4.

[99] Conf. infra cap. IV. §. VII.

[100] Non abs re Bellarminus de scriptor. Eccles. in Clement. p. 23. & Vsserius ad Ignat. epist. cap. VI. sentiunt canones Apostolicos initio tantum quinquaginta fuisse, ceterosque non multo iuniores, exinde adiectos fuisse: Quamvis Reveregius in iudic. de canonib. Apostolic. §. IX. posteriores XXXV. eiusdem antiqui-

tatis, ac L. priores esse censet. Porro num in Graeco codice, quo Dionysius exiguus usus est, plures extiterint Canones Apostolorum, nec ne, incertum est. Petr. de Marc. de conc. Sacerdot. & Imp. III. 2. ait. ceteros ab eo consulto omisos, praeferuntur canonem LXVI. Romanis auribus ingratus. Sed hariolationem hanc nec verus ullum monumentum, nec ulla factis apposita fulcit coniectura. Cotelierius in iudic. de canonib. Apostolic. PP. Apostolic. tom. II. ducit, Dionysium

sis Episcopi inter alios urget canones Apostolicos XXV. & XXIX., & quidē ex versione Dionysiana. Zacharias P. an. DCCXLI. (102) plures canones ex eadē interpretatione laudat. Leo IV. an. DCCCXLVII. (103) canonibus, quibus Romana tum Ecclesia in iudiciis utebatur, primum accenset *canones Apostolorum*, & quidem quinquaginta ex Dionysii versione. Stephanus IV. in Concilio Lateranensi an. DCCLXIX. (104), e canonibus Apostolicis tantum suscipienda esse L. capita *Synodice promulgavit*, ut inquit Anastasius Bibliothecarius, qui an. DCCCLXXII. clarebat. Et Humbertus Silvae Candidae Episcopus Cardinalis, Leonis IX. Constantinopolim Legatus an. MLIX. (105) tradit, tantum *L. capitula ex canonibus Apostolorum tamquam orthodoxa retinenda esse*. Iisdem fere temporibus Urbanus II. (106) scribit, *Romanam Ecclesiam ex parte canonibus Apostolorum* uti, h. e., solos quinquaginta admittere. Eundem quinquaginta canonum numerum admittunt Cresconius Ilidorus Mercator, Hadrianus I., Rabanus, Ansegiscus, Burchardus, Gratianus, ceterique Latini canonum collectores, idque ex Dionysiana versione. Quin etiam soli L. canones Apostolorum inveniuntur

tur

sum mutilum exemplar nactum fuisse. At haec coniectura tam levis est, ut idem postea clarissimus vir deseruerit: praesertim, quoniam Dionysium, Graecis exemplaribus, usum testetur Calliodor. Divin. lect. cap. XXIII. Satis quidem est dicere, in tanta obscuritate, ac monumentorum, unde id hauriri deberet, inopia, vix dici quidquam de hac re congrue posse.

- [101] In epist. ad Caesar. Arclatens. Concil. Gall. tom. 1.
[102] In epist. ad Pipin. Reg. & Episcop. Francor., in Bi-

nii collect. tom. III. part. 1. p. 367. & 308.

- [103] In epistol. ad Episcop. Britann.

[104] A. IV. Edidit hoc Concilium Harduinus collect. Concil. tom. III. p. 202. Laobaens Collect. Concil. tom. VI. p. 1722. & Holstenius in collect. Rom. vet. monument. Hist. Eccles. part. 1. p. 363.

- [105] In responsion. ad Nicaenae Pectorati libellum contr. Latinos.

[106] In epistol. praeposito S. Iuventii apud Gratian, can. 6. dist. 34.

tur in codice canonum Ecclesiae Romanae, a Io: Wendelstino edito (107), & in veteri canonum codice, quem Wigornienſi Ecclesiae Dunſtanus Archiepiſcopus Cantaurienſis, contulit, teſte Iac. Armachano (108).

§. IX. E-
ditores ac
illustrato-
res cano-
num A-
poſtolicor-
um.

§. IX. Apoſtolicos hoſce canones e veteribus illuſtrarunt adnotationibus quibuſdam Io: Zonaras, Alexius Ariſtenus, & Theod. Baſſamon. E recentioribus eoſdem Graece edidit Io: Tilius (109). Prodiere & Latine cum Baſſamonis commentario, interprete Gentiano Herveto (110). Evulgarunt quoque Fr. Turrianus (111), Io: Bovius (112), Dionyſ. Gothofredus (113), Georg. Holoander (114), Chriſtoph. Hogendorſinus (115), & Elias Ehingerus (116). Omnium vero induſtriam, diligentiamque vicere Guil. Beveregius, & Io: Bapt. Cotelierus. Ille Apoſtolicos canones Graece, Latineque in lucem extulit cum Zonarae, Ariſteni, Baſſamonis ſcholiis, ſuiſque pereruditis notationibus (117). Hic eoſdem canones cum nova ſua verſione, adnotationibusque elegantiffimis, & Dionyſii exi- qui interpretatione, evulgavit (118).

§. X. Col-
lectio con-
ſtitutio-
num A-
poſtolicarum
in apo-
crypha.

§. X. Altera in Oriente conſtata canonum colle- ctio praefcribitur Διαταγαί των αγίων Αποστολων δια Κλη- υτου & Ρωμανου Επισκοπου, *Constitutiones SS. Apostolorum per Clementem Romanum Episcopum*. Quis harum constitutionum Auctor fuerit, pari modo diſputatur. Turrianus (119), Bovius (120), aliiſque plures, ab Apoſtoliſ editas, & a Clemente I. P. in unum col- latas,

[107] Mogunt. MDXXV. 4.

[108] In prolegomen. ad Po- lycarp. & Ignat. epist.

[109] Lutet. Paris. MDXL. 4.

[110] Paris. MDLXI. fol.

[111] Venet. MDLXIII. 4.

[112] Paris. MDLXIV. 8.

[113] Lugd. MDLXXXIII. 4.

[114] Ad calc. Novell. Iuſti- nian.

[115] Lips. MBXXIV.

[116] Vviteberg. MDCXL. 4.

[117] Synodic. M. tom. 1. & codic. canon. Eccles. primit. vindic. & illuſtr.

[118] Patr. Apoſtolicor. tom. 11.

[119] Pro canonib. & conſtit. Apoſtolic. adv. Magdeburg.

[120] In editit. har. conſtit. an. MDLXIII.

latas, omni contentione animi adfirmant. Sed hanc sententiam, quum catholicorum plerique, tum Th. Ittigius (121) detrivit. Post Turrianum, iterum ac si vel eo potuerit acrius fieri, pro hac eadem sententia disputavit in Anglia Guil. Wisthon (122), qui Constitutiones illas Graece recudendas curavit, cum Anglica sua versione, variisque lectionibus; natusque deinde Latinam versionem, quam ex Arabicis codicibus Huntingtonianis constitutionum, eius rogatu concinnavit Io: Gragnierius, genuinam Apostolicam doctrinam iis contineri contendit (123). At eum multis, iisque solidissimis argumentis fregere Rob. Turnerus (124), Ric. Smallocke (125), Io: Ernest. Grabe (126), & vero etiam Simon Ockely (127). Et quamquam Wisthon repetitis eristicis scriptis adversus Turnerum (128), Grabium (129), & Allixium (130) suam tueri sententiam enixe conatus sit; infeliciter tamen ei argumentis longe petitis, levibusque coniecturis dimicanti res cecidit. Demum Baronius (131), Bellarminus (132), Petavius (133), Perronius (134), Alaspinaeus (135), Brunus (136), Schellstratenus (137), Lupus (138), de Marca (139),

[121] Adpendic. ad diss. de Haeresiarch.

[122] Christianism. rediviv. tom. II.

[123] Christianism. redivivi tom. III.

[124] Diss. Anglice scripta de Constit. Apostol. contr. V. Wisthon. Londin. MDCCXV, 8.

[125] In confutat. Clement. Constit. Londin. MDCCXIV, 8.

[126] In iudicio de duob. MS. tis Arabic. Oxon. MDCCXI, 8.

[127] In iudicio de auctorit. Arabici. Londin. MDCCXII, 8.

[128] In vindic. SS. Clement.

& Irenaei de Constit. Apostolic. contr. Turner. Londin. MDCCXV, 8.

[129] In not. ad iudicium Grabe. Londin. MDCCXI, 8.

[130] In respons. ad critic. Halloixii. Lond. MDCCXI, 8.

[131] Ad an. XXXII. n. 18. & ad an. XLVII. n. 13.

[132] De Scriptor. Eccles. in Clement. 1.

[133] De doctrin. tempor. II, 57.

[134] De Eucharist. II, 1.

[135] Obs. I, 13.

[136] In iudic. de Constit. Apostolic. c. 4. in PP. Apostolic. Corolonia Clerico edit.

[137] Antiq. illustrat.

[138] In can. 2. Trullan.

(139), Gardebosch (140), Nat. Alexander (141), Bona (142), Cotelierius (143), Du Mesnil (144), Clericus (145), Vfferius (146), Halloixius (147), alii-que sexcenti, Apostolicas Constitutiones ab Apostolis & Clemente Romano conquistis undequaque argumentis abiudicant.

§. XI. De-
nōstratur
collectio-
num con-
stitutio-
num A-
postolica-
rum apo-
crypham
esse.

§. XI. Sententia haec iisdem propemodum argu-
mentis innititur, quibus prior. I. Eae constitutio-
nes, tantum abest, ut sint, fuerintque umquam in
censu canonicorum Sacrae Scripturae librorum,
quin potius Gelasius I. in Synodo Romana an.
CCCLXXXIII. cum Episcopis LXX. habita
(148), sive quisquis Auctor extiterit *Decreti libro-
rum recipiendorum* (149) apocryphas, idest a nume-
ro canonicorum librorum extrudendas, pronuntia-
verit. Eas quoque apocryphas, sublestaque Fidei
ha-

[139] De concord. Sacer. &
Imp. III, 2.

[140] Synops. Hist. Eccles.
part. V. lib. III. diff. 2. quæst. 4.

[141] In saec. r. diff. 18.

[142] Rer. liturgic. I, 8.

[143] In iudic. de Constit. A-
postolic., Patr. Apostolic.
tom. 1.

[144] In doctrin. & discipl.
Eccles. lib. III. tom. I.

[145] Diff. de Constit. Apostol.

[146] Not. ad Ignat. epistol.
cap. VII. seqq.

[147] In not. ad vit. Polycarp.
cap. VI. & ad vit. Ignat.
cap. II.

[148] Apud Gratian. can. 2.
dist. 15. §. 64.

[149] Num Gelasio tribuen-
dum decretum librorum
canonicorum, ambigunt
critici, tum quia in eius
auctore assignando variant
Codices MSS., tum quoniam
nemo ante CCC. annos ab
obitu Gelasii meminit. Vid.
Nat. Alexandrum, & Baro-

nium, itemque Sarazan. in
opuscul. & gest. S. Damasi P.
Beveregium Cod. canon. Ec-
cles. primit. cap. IX. §. 3. & 10.
& Pearson vindic. epistol.
Ignat. I, 4. In hoc autem
decreto nulla omnino A-
postolicorum canonum men-
tio facta est, uti probat lo-
cus Hincmari Remens. o-
puscul. adv. Hinemar. Laudu-
nens. cap. XXIV. p. 474., &
Msta Iusti, Fontanini, alio-
rumque exemplaria. Edi-
dit hoc decretum ex codice
Iurensi sub nomine Hor-
misdæ P. Franc. Oniffetius,
sed additionibus, & inter-
polationibus repletum. Idē
ad fidem vetustissimi codi-
cis Palatini Bibliothecae
Vaticanae sublatis accessio-
nibus evulgavit, notatio-
nibusque illustravit. Int.
Fontaninus, Appendic. li-
bri de antiquitate Hor-
misdæ Coloniae Herru scorum.

habuere multi inde ab Epiphaniæ aëvo, ut ipse (150) testatur; itemque Honorius Augustodunensis (151), Humbertus Silvæ Candidæ Episcopus (152), alique veteres emunctæ-naris viri. II. Earum nusquam meminere præsci Ecclesiæ Patres, scriptoresque Ecclesiastici, ne ii quidem, quibus earum laudandarum se se iam dederat occasio. Eusebius (153) atque Hieronymus (154), qui Apostolorum, & Clementis opera accurate referunt, de hisce Constitutionibus ne verbum quidem unum. Earum quoque nusquam meminit Athanasius (155), vel quum Divinos libros enumerat. Irenæus (156) non raro genuinam Clementis Epistolam *ad Corinthios* urget; Apostolicarum vero Constitutionum auctoritate numquam conflixit. Clemens Alexandrinus (157) harum Constitutionum nullibi meminit; quum tamen plura tractet, quæ ex iis probari exornarique poterant. Tertullianus (158) si Apostolicas Constitutiones nosset, nequaquam adseruisset, animam nostram esse corpoream; quum Auctor Constitutionum (159) incorpoream, immortalemque statuat: neque laicis

ba-

- [150] Haeres. LXX. n. 10.
 [151] De Scriptorib. Eccles. in Clement.
 [152] Libello contr. Nicet. Peccator.
 [153] H. E. III. 15.
 [154] In catalog. script. Eccles. in Clement.
 [155] Epist. XXXIX. & in Synops. Sacr. Scriptur. Paclarum hoc opus Latine vertet Vvulfrangus Musculus. Athanasio abiudicare non non audent Tillemontius art. XXXV. l. nqt. 45. & Goffrid. Hermantius in vit. Athanas. tom. 1. Magno Athanasio hanc Synopsin abiudicat Montfaucon in præf. & animadv. XV. ad vit. &

- scripta] Athanasii tom. II. Collect. vet. Patr. Subscribam Fabricio Biblioth. Græc. V. 2. p. 107. rom. V. auctores huius Synopsis esse Athanasium Alexandrinum Episcopum, qui centum post magnum Athanasium annis, hoc est medio saeculo V. claruit, in cuius gratiam Euthaleus Sulcensis Episcopus Aetæ Apostolorum, epistolas recensuit. Vid. Zaccagnium in nov. Collect. vet. monument.
 [156] In opere adv. Haeres.
 [157] *synops. lib. I. l. V.* & alibi.
 [158] In lib. de anima.
 [159] lib. VI. cap. 14.

baptizandi copiam fecisset (160), quam Auctor Constitutionum iis adimit: nec Zephyrini P. Decretum de reconciliandis poenitentia fornicatoribus *καρπυς* dilacerasset; quum Auctor Constitutionum (161) poenitentes indiscriminatim recipiendos moneat. Et Dionysius Alexandrinus a Basilide interrogatus, qua hora ieiunium paschae diem praecedens finiendum esset? respondit, rem *difficilem, lubricamque* esse definire: quum contra iam statutum sit ab Auctore Apostolicarum Constitutionum (162). III. Multa continent tam dilucide copioseque tradita, ut ambigi de sententia vix queat; quae tamen tertio aerae christianae saeculo in controversiam, disceptationemque vocata. Sane Auctor Constitutionum (163) baptismum ab haereticis collatum probat: quum contra hac super re magnis animis Stephanus I., & Africani Praefules disputarint. IV. Multa habent post Apostolica demum tempora statuta, plura contra sacrae historiae fidem, nonnulla etiam contra catholicae Ecclesiae doctrinam. Hinc mirari non subit, si istiusmodi constitutiones reiecerit Auctor *Synopsis* Athanasio adscriptae, easque recipere noluerit Trullana Synodus (164).

§. XII. Iam ergo Apostolicae constitutiones (165) ab

[160] De baptis. cap. XVII.

[161] lib. II. cap. 12.

[162] lib. V. cap. 15.

[163] lib. VI. cap. 15.

[164] Can. 2.

[165] Ab Athanasio in epist. festali XXXI. & in *Synopsi* si ei adscripta *Διδαχη καλουμένη των Αποστολων*, doctrina, quae dicitur Apostolorum, recensetur inter scripta non in canonem quidem redacta, sed quae legi a Patribus decretum est. Ab Eusebio H. E. III, 25. *πολλοις* libris accensetur

των Αποστολων λεγομενη διδαχη, „Doctrina, quae dicitur Apostolorum, „ In Nicephori CP. Patriarchae *συνομετρηται* inter apocrypha numeratur, & *Διδαχη Αποστολων*, „ doctrina Apostolorum, „ Hanc *Αποστολική Διδαχη* Bovius, Turrianus, Baronius, & in primis Cotelerius iudic. de Constit. Apostolic. PP. Apostolic. tom. I. Apostolicarum Constitutionum librosuisse duxere. Sed *Διδαχη*, & Constitutionum Apostoli-

ab Apostolis, & Clemente abiudicandae. Quis autem eas constituerit, & quo primum tempore, tam difficile est definire, quam quod maxime. Lubens Albaspinæo (166), Halloixio (167), Zieglero (168), aliisque ad stipulor, qui arbitrantur, auctorem, atque tempus singularum constitutionum, certo definire non posse; quum eae nec ab uno homine, nec tempore uno, sed a diversis auctoribus, atque temporibus, fuerint statutae. Hinc suspicari licet, earum nonnullas primo, alias secundo, tertioque saeculo extitisse. Continent autem ecclesiasticam disciplinam, qua Orientalis Ecclesia sub ethnicis Imperatoribus ante Constantinum regebatur, uti Morinus (169), Fronto (170), & Bona (171) tradunt.

§. XIII. Quo primum tempore, atque auctore Apostolicae Constitutiones in unum collatae sint, vix quidquam certi in tanta antiquitatis caligine praestari potest. Christ. Lupus (172) eiusmodi opus editum a quodam quarti saeculi homine, *varie in dogmate, ritumque maculosum adfirmat*. Nat. Alexander (173) aestimat, Apostolicas Constitutiones ex integro ab aliquibus haereticis suppositas. Grotius (174) inquit, collectas exeunte secundo saeculo fuisse. Blondellus (175) ad an. CCLXXX., Conringius (176) ad saeculum quintum, Vsserius (177) ad sextum, referunt. Fabricius (178) coniicit, opus Apostolicarum Constitutionum non diu ante Eusebium sub

§. XII.
Quis au-
tor Con-
stitutio-
num Apo-
stolicarum

§. XIII.
Quo tem-
pore, ac au-
tore Con-
stitutio-
nes Apo-
stolicae col-
lectae?

D

Cle-

carum libros plane diversas esse, ostendit Iac. Armachanus dissertationib. de epistol. Ignat. & Polycarp. cap. VII. Conf. etiam Pearson. in vindic. epistol. Ignat. cap. IV.

[166] Obs. 1. 13.

[167] Not. ad vit. Polycarp. cap. VI. & ad vit. Ignat. cap. II.

[168] Diss. de origin. & progress. iur. canon. §. 21V.

[169] De Sacr. Eccles. ordinat. part. II. p. 20.

[170] In praenot. ad Kalen-

dar. Rom. §. V.

[171] Rer. liturgical, 8. §. 4.

[172] Schol. in can. 2. Trullan.

[173] In saec. 1. diss. XXX. prop. 1.

[174] De iur. Belli, & Pac. l. 2. not. ad §. 7.

[175] Apolog. pro Episcop. & Presbyter. sect. III. p. 231.

[176] Animadv. de purg. n. 52.

[177] Not. ad Ignat. epistol. cap. VII. seqq.

[178] Biblioth. Graec. V. 1. tom. XI.

Clementis nomine editum ab iis, qui ipsi Clementi supposuerunt Petri, & Apionis dialogos, *aliique prolixæ, & copiosa opera*, conflatumque ex variis secundis, tertiique sæculi ecclesiasticis constitutionibus, *διδασκαλίας, διδασκας, διαταξεις*, quæ Apostolorum, virorumque Apostolicorum Clementis, Ignatii, Polycarpi, Hippoliti nominibus incerta olim fide ferebantur; Inque antiquis *σημειώσεως* memorantur, & ex parte quoque hoc nomine in Bibliothecis MStæ supersunt, ut Caesareæ (179), & Bodleiana. Mihi autem sic persuasum est de hac re, omnino incertum esse, quo auctore hæc collectio prodierit, eamque constare constitutionibus ecclesiasticis ab Episcopis diversis locis, temporibusque ante Nicaenam Synodum conditis, & *διδασκαλίας, διδασκας, διαταξεις*, quæ Apostolorum, Episcoporumque Apostolis propriorum nomine afferebantur: quæ in re suffragatores habeo Steph. Le Moyne (180), Pearsonium (181), Vsserium (182), Grabe (183), aliosque permultos: demumque ante exitum sæculi quarti ornatam fuisse Apostolicarum constitutionum collectionem, nec ante idem sæculum ipsas hæc constitutiones *Apostolicarum* nomine cognominatas. Et vero harum constitutionum, & quidem sub *Apostolicarum* nomine, nemo umquam scriptorum, qui quartum sæculum antevivere, meminit; primaque earum mentio apud Epiphanium (184) occurrit, qui maior centenario decessit an. CCCCI. Earum exinde meminere Auctor operis imperfecti in Matthæum (185), Timothæus Presbyter (186), Synodus Trullana (187),

[179] Nessel. in catalog. Mss. part. IV. p. 20., & Grabe p. 282. seq.

[180] Not. ad var. sacr. p. 1672.

[181] Viridic. Ignat. l. 4.

[182] Prolegom. ad Ignat. cap. VII.

[183] Spicileg. Patr. tom. I. p. 40. seqq.

[184] Haeres. LXX. quæ est

Andianor.

[185] Apud S. Chrysostom. ad Matth. VI. 3. & XXV.

18. Hic auctor sæculo IV. scripsisse creditur, etsi nonnulli recentiores itant.

[186] Tractat. de iis qui accedunt ad Ecclesiam, in Auctar. Bibliothec. Patr. Combesciano tom. II. p. 453.

(187), S. Maximus (188), Nicephorus Patriarcha CP. (189), Photius (190), Humbertus (191), Gerdrenus (192), Zonaras (193), Aristinus (194), ceterique.

§. XIV. Quo antem tempore Apostolicae Constitutiones apparuerunt, nihil adversus fidem habebant. Stabant adhuc immacolatae, atque incorruptae Epiphani aeo qui (195) memoriae prodiit, *libram Constitutionum Apostolicarum nihil aut in fide, & ecclesiastica professione depravatum, aut Ecclesiae administrationi, ac decretis contrarium continuisse* (196). Ecce tibi integrum sanctissimi viri locum: Εἰς τὸτο δὲ οἱ αὐτοὶ Ἀθηναῖοι παραφραστοὶ τῶν Ἀποστόλων διατάξιν, ὡσαν μὲν τοῖς πολλοῖς ἐν ἀμφιλαντῷ, πλὴν οὐκ ἀδοκίμον, πᾶσα γὰρ ἐν αὐτῇ παλαιᾷ ταῖς ἐμφερεταῖς καὶ ὡς ἐν παρακχεῖα γέμεον τῆς πίστεως, ὡς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διακονίας, καὶ καλῶς, καὶ πίστεως. *Audiani vero ad institutum suum quaedam ex Apostolorum Constitutione*

§. XIV.
Apostolicae
Constitutiones
olim incorruptae.

D 2

aucto-

- [187] Can. 2.
[188] In epist. VII. S. Dionys.
[189] In Chronolog. sub fin.
[190] Bibliothec. Cod. CXII, CXIII.
[191] Respons. ad Nicerae lib.
[192] In Compend. Hist. p. 172 edit. Xylandri.
[193] In can. Apostolic. LX.
[194] In Synopsi canon.
[195] Haeref. LXX. n. 10.
[196] Nat. Alexand. in saec. I. dif. XIX. prop. I. Petavius not. ad Epiphan. Haeref. LXX. Iac. Armachanus dissertat. de epistolis Ignatii, & Polycarpi cap. IX. & X. Ballaeus de pseudepigraph. Apostolic. I. 2. contendunt, olim extitisse constitutiones Apostolorum nomine celebres, Apostolicasque constitutiones Epiphanio memoratas esse plane diversas ab iis, quas nunc ex-

tant; tum quia plurima loca ab Epiphanio e constitutionibus Apostolicis laudata in nostris nullibi reperiuntur; tum quoniam in vulgatis quaedam extant iis contraria, quas constitutiones Epiphanio memoratae praecipunt. Sed haec coniectura levitate sua corruit; aliarum enim constitutionum ab iis, quas nunc circumferuntur, nemo scriptorum meminit, fragmentumque ex illis descripsit. Quid vero dicere vetat, librum Apostolicarum Constitutionum aeo Epiphani nihil adversus fidem, morumque disciplinam habuisse, postque Epiphani tempora ab haeticis depravatum, interpolatum, & fortasse etiam in quibusdam rescissum fuisse

auctoritatem accommodant. Qui liber tametsi dubiae apud nonnullos fidei sit, non est tamen improbandus. Nam in eo, quae ad Ecclesiae disciplinam attinent, omnia comprehenduntur; neque quidquam aut in fide, ac catholica professione depravatam, aut Ecclesiae administrationi, ac decretis contrarium continent. At vero post Epiphanii tempora varie corruptae, interpolataeque fuerunt. Quod probe norunt e veteribus Auctor Synopsis Athanasii vocitatae, Patres Trullani (197), Photius (198), Zonaras (199), & Balsamon (200), qui constitutiones hasce, ut ab haereticis depravatas exprobrarunt: inter recentiores vero idem probarunt Baronius (201), Nat. Alexander (202), Gardebosch (203), Lupus (204), Petavius (205), Perronius (206), Jac. Armachanus (207) aliique. Qui vero eas interpolant, corrumpuntque plane incertum. Illud liquet, complura ab Arianis haereticis corrupta. At multa excellentissima, magnique ponderis habere, iam compertum est.

§. XV. A-
postolica-
rum Con-
stitutio-
num edi-
tores, &
illustrato-
res.

§. XV. Ceterum Apostolicas Constitutiones primus e tribus codicibus MSS. Calabro, Siculo, & Crétensi Graece cum suis prolegomenis, Latina versione, atque commentariis publica luce donavit Fr. Turrianus (208). Latine quoque reddidere Car. Capellius (209), & Io: Car. Bovius (210). Prodi-
erunt etiam inter opera S. Clementis (211), inque collectionibus Conciliorum Petri Grabbe (212), Laurent. Surii (213), Dominic. Nicolini (214), Severini Bini (215), & Philip. Labbaei (216). Eas-
dem

[197] Can. 2.

[198] Codic. CXII. CXIII.

[199] In can. Apostolic. IX.

[200] In can. ult. Apostolic.

[201] Ad ann. XXXII. n. 18.

[202] In saec. r. diff. 18.

[203] Loc. supra cit.

[204] In can. 2. Trullan.

[205] De doct. temp. lib. 57.

[206] Loc. supra cit.

[207] Loc. supra cit.

[208] Venet. MDLXIII.

[209] Ingoldast. MDXVI.

[210] Venet. MDLXIII.

[211] Venet. MDLXVIII.

[212] Colon. MDLI.

[213] Colon. MDCVI.

[214] Venet. MDLXXXV.

[215] Colon. MDCVI.

[216] Paris. MDCXII.

dem Graece, Latineque cum Turriani versione recu-
dendas curavit Fronto Ducaeus (217). Omnibus
vero editionibus praefenda, quam cum sua ver-
sione, & elegantissimis adnotationibus praestitit
vir egregie doctus Ioh: Bapt. Cotelerius (218). Con-
stitutionum harum editionem, cum variis Aposto-
lorum canonibus, aliisque Aetiopicis scriptis, spo-
ponderat vir Aetiopicae linguae callentissimus
Vanslebius; sed an fidem praestiterit, nescio.

§. XVI. Haud hic silentio praetereunda colle-
ctio *novem canonum*, quos ab Apostolis in Antio-
chena quadam synodo conditos, asserit Turrianus
(219), qui praeterea tradit, Pamphilum Martyrem
testari, se illos invenisse in Bibliotheca Origenis,
laudatque MStum Graecum, ubi scriptum est: *τὸ ἅγιον
ἱερομάρτυρος παμφίλου ἐκ τῆ ἐν Ἀντιόχεια τῶν Ἀποστόλων συνόδου,
ἡ ἡμετέριον ἐκ τῶν συνοδικῶν αὐτῶν ἁπλοῦς μέρος τῶν εὐρεθέντων ἐν
τῇ Ὁρίγενῃ βιβλιοθήκῃ*. *S. Hieromartyris Pamphili ex
Antiochena Apostolorum Synodo, idest pars ex Syno-
dicis ipsorum canonibus inventis in Origenis Biblio-
theca*. At primum non prodit Turrianus, unde hunc
codicem nactus sit; deinde Pamphilum nullos edi-
disse libros, & Eusebii silentium, & Hieronymi (220)
testimonium evincunt. Quid quod nullam ab Apo-
stolis Antiochiae synodum habitam, veterum omniū
(221) silentium probat, & maxime Hincmari Ar-

S. XVI.
Collectio
novem
canonum
Apostolis
falso tri-
butorum

D 3 chie-

[217] Paris. MDCXVII.

[218] Patr. Apostolic. a se edi-
tor. tom. I.

[219] Pro canonib. & consti-
t. Apost. I, 23.

[220] Apolog. ady. Rufin. lib.
II.

[221] Innocentius I. epist.
XVIII. Antiochiae syno-
dum ab Apostolis celebra-
tam, adfirmare videtur. De
Ecclesia enim Antiochena
scribit: „ ibi & nomen ac-

„ cepit Religio christiana;
„ & CONVENTVM Apo-
„ stolorum fieri apud se
„ celeberrimum meruit „
Locus hic interpretum in-
genia exercuit. Mihi sic
sedet, Innocentium his ver-
bis „ ibi & nomen accepit
„ Religio Christiana „, re-
pexisse Act. XI, 26. ubi de
Apostolis Petro, & Barnaba
per totum annum versan-
tibus, Ecclesiamque docen-

chiepiscopi Remensis (222), qui cunctas Apostolorum synodos enumerans, de Antiochena illa omnino silet? Perspicue Petavius (223), Ant. Pagius (224), Nat. Alexander (225) & haereticarum partium homo, lo: Dallaeus (226), canones hosce apocryphos, & pseudepigraphos esse demonstrarunt.

§. XVII.
Idem ostenditur.

§. XVII. Selectiora in hanc sententiam haec accipe argumenta I. Eorum canonum nemo meminit ante Baronium, Turrianum, & Binium. II. Canon I. cavit, *credentes in Iesum, quos illius temporis homines vocabant Galilaeos, christianos vocandos esse*. Sed iam constat, primum Iulianum Apostatam, qui saeculo IV. imperavit, christianos convicii, contem-

tus-

tibus Antiochiae, *ἐγνετο δε αὐτὸς ἐν αὐτὸν ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ διδάξαι ὅλους ἰκανόν*, subiungitur primum, exinde usu venisse, ut discipuli Iesu, Christiani appellarentur *Χριστιανοὶ τὸ πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τὰς μαθητὰς Χριστιανῶς*. Verbis porro „ & conventum Apostolorum „ fieri apud se celeberrimum id, Apostolorum principem Petrum Antiochiae sedisse, eoque Paulum, & Barnabam profectos, non vero sibi velle, eos Synodum illic habuisse; qui enim CELEBERRIMVS CONVENTVS dici Synodus illa poterat, cuius nemo ante Innocentium meminit? Porro Gregorius Episcopus Pisinuntis in Concilio Nicaeno II. a. d. DCCLXXXVII. a. d. 2. Concil. Labbatom. VII. p. 63. laudavit primum illorum canonem *ἐν τῇ κατὰ Ἀντιοχείαν συνόδῳ τῶν ἀγίων ἀποστόλων* „ in Synodo SS. Apo-

stolorum apud Antiochiam, At Episcopus ille levis; & ante Iconoclastarum errore foedatus hunc affingit canonem Synodo, quam comminiscitur. Quo factum, ut Nicaeni illi Patres nullam eius canonis rationem haberint. Et Anastasio Bibliothecario, qui canones Concilii Nicaeni II. Latine vertit, Gregorii Pisinuntis citatio suboluit; eius namque verba, *ἐν τῇ κατὰ Ἀντιοχείαν συνόδῳ Ἀπο τῶν ἀγίων ἀποστόλων ἀπέρηται* „ in Synodo „ SS. Apostolorum apud „ Antiochiam congregata „ vertit „ in Synodo SS. Apostolorum, quae apud Antiochiam congregata dicitur „.

[222] Opusc. LV. Capitul. ad v. Hincmar. Remens. c. XXIV.

[223] Dogmat. Theologic. de incarnat. XV, 14.

[224] Ad an. LVI.

[225] In saec. I. diss. XX.

[226] De pseudepigraph. Apostolic. III, 22.

tusque caussa, *Galilaeos* (227) nominasse, ceu Socrates (228), Theodoretus (229), Cyrillus (230), & Chrysostomus (231) testantur. Quin idem Imperator perlata lege cavit, ne quisquam alio nomine eos adpellaret, auctore Nazianzeno (232). Canon VIII. decernit, ut pro *ἰδωλῶν* statua Christi coleretur. At primis Ecclesiae saeculis imagines, & quum primis statuae *τῶν ἰδωλῶν* loco nequaquam substitutae, ne fideles idololatriae infectarentur ab ethnicis, qui in omnes se partes agebant, ut eos calumniis, dirisque prosciindendi ansa sibi deferretur. Hinc veteres fideles arte statuarum, & pictura interdicti, teste Tertulliano (233). Alia permulta, quae hosce canones suppositios ostendunt, in tanta veritatis luce, mitto. Denique novem hos canones exhibent Turrianus (234), Baronius (235), Binius (236) aliique.

C A P. IV.

DE STATV IYRIS CANONICI IN ORIENTE
A CONSTANTINO AD GRATIANUM.

§. I. **H**Aecenus epocham *iuris canonici antiquissimi* a primis christiani nominis initiis ad Constantinum usque contemplati sumus; secundum nunc ad epocham *iuris canonici veteris*, quae a Constantino ad Gratianum excurrit. Parta saeculo quarto per Constantinum M. pace (1), qui divina luce collustratus, Romanorum Imperatorum

§. I. Status iuris canonici Constantino ad Gratianum in Oriente.

D 4

pri-

[227] Veteres fideles variis nominibus, & differensque ab ethnicis oppetiti. Vid. Salmon. Deesling. obs. sacr. gr. 29., Cellar. diss. X. de Relig. Christian. ab hostib. iurata, a nob. sanctissima habenda, & Kortholt. de calumn. paganor. in vet. Christian. cap. XVIII.

[228] Hist. Eccles. III, 22.

[229] Hist. Eccles. III, 4.

[230] Contr. Julian.

[231] Homil. LXIII.

[232] Orat. III.

[233] De idololatr. cap. III.

[234] Pro canon. & Constit. Apostolic. I, 25.

[235] Ad ann. CII. Annal. tom. I.

[236] Collect. Concil. tom. I.

[2] Conf. de hac re Io. Morin. Historia Galliae scripta liberatae per Constantinum Ecclesiae.

primus (2) paganam deseruit superstitionem, respiravit tandem Ecclesia, furentesque persecutionum aestus deferbuere. At vero coepit haereticorum schismaticorumque dissidiis vehementius exagitari: unde oportuit, plura per concilia, & Pontifices constitui, quo malis hisce occurreretur, Christi-que Ecclesia diris agitata procellis incolumis servaretur. Quum vero mole iam sua canonicum ius laboraret, e rep. christiana ratum est, varias confici canonum collectiones: quod tam in Oriente, quam in Occidente factum est. De illis hoc capite; de his agam in sequenti.

S. II. Vetus-
tissima
apud Grae-
cos cano-
num col-
lectio.

§. II. Prima, omnium fortasse vetustior canonum collectio in Oriente confecta, continet Concilii Nicaeni I. canones XX., Ancyran canones XXIV., Neocaesariensis XI V., Gangrensis XX., Antiocheni XXV., Laodicensi LIX., & CPolitani I. canones III. Eius auctor eruditus adhuc ignotus. Petrus de Marca (3) aliique harriolantur, auctorem fuisse Stephanum Ephesinum Episcopum, quem codex MS. Bibliothecae Palatinae praefert, ut a Christoph. Iustello se admonitum scribit. At quoniam Stephanus hic sequenti saeculo vixit, Concilioque Chalcedonensi adfuit, certe collectionis huius auctor esse nequivit; proindeque is codex in mendo cubat. Ant. Augustinus (4), aliique adscribunt Sabino Heracleensi in Thracia Macedonianorum Episcopo, Socratis (5) auctoritate fratri. Verum Sabinianeam collectionem omnino ab hac distare ostendimus infra *Mantiss. cap. I. §. II.* Satius quidem est adserere, huiusce collectionis auctorem in tanta veterum monumentorum caligine adsequi vix posse,

Pro-

[2] Quidam contendunt, Philippum Imp. Gordiani III. percussorem, primum Christianum fuisse. Sed eos masculine percutere Cellar. diff. de primo princip. Chri-

stiano, & Schürzfleisch. diff. de Philippis Augustis.

[3] De concord. Sacerd. & Imp. IV, 3. n. 4.

[4] Praef. in vet. canon. collect.

[5] Hist. Eccles. l. 5.

Prodiit autem paullo post Concilium CPolitanum I., sub Theodosio M. circ. an. CCCLXXXI. Collector namque praetermisit canones Conciliorum Ephesini, & Chalcedonenfis, definitque in canonibus Concilii CPolitani I. Haec collectio tan'ae fuit auctoritatis, ut in Synodo Chalcedonenfi (6) una cum Evangeliorum libro in medio posita fuerit. Ex ea in eadem Synodo (7) Aetius Archidiaconus, & Leontius Magnesiaepiscopus nonnullos Antiochenos canones recitarunt. Hunc porro codicem a multis Pontificibus, atque Patribus confirmatum fuisse contendit Christ. Iustellus (8) Eumdem ex antiquissimo MS. Ecclesiae Hilarianae Pictaviensis primus edidit Io: Tilius (9): deinde, additis pereruditis notis, Christ. Iustellus (10) divulgavit, praefixo specioso, satisque effuso titulo *codicis canonum Ecclesiae universae* (11). Demum sub eodem titulo recudendum curarunt Theod. Meier (12); itemque Voellus, atque Iustellus (13).

§. III. Hic Graecorum codex sensim excrevit; praesertim post definitionem Concilii Chalcedonenfis (14), ubique recipiendas esse Patrum regulas in

§. III: In-
cremētū
codicis ca-
nonum
Graeci.

Sy-

[6] Act. IV. & XI.

[7] cit. Act.

[8] Praef. huic codici praefixa:

[9] Lurer. MDXL, 8.

[10] Paris. MDCX, 4.

[11] Parum ad rem Iustellus huic codici titulum „co-
„dicis canonum Ecclesiae
„universae“, praefixit;
meritoque displicuit Flo-
renti, de Marca, Constan-
tio, aliisque. Iustelli caus-
sam dixit Henric. filius
praef. secundae eius codi-
cis editioni praefixae. Sed
eum novissime reiecit Cl.
Constant. praef. Epistol. R R.
Pontific. Porius esset inscri-
bendus *Βιβλος κανόνων* „co-
dex canonum“, collectio ca-

nonum, uti istiusmodi co-
nonum collectiones passim
a Graecis vocatae, seu ex
Concilio Chalcedonenfi act.
IV. XI. & XIII. liquet;
itemque a Latinis, ut vel
ex unius Dionysii Exigui
codice constat.

[12] Helmstad. MDCLXIII, 4.

[13] In Bibliothec. iur. cano-
nic. vet. tom. I.

[14] Can. I. τὰς παρὰ τὸν ἀγιὸν
πᾶτερὸν καὶ ὁ ἅγιος συνέδος
ἀχρεῖς τὸν ἐκτεθέντα κα-
νόνα κρείττον δὲ διήκουσαντες
„qui a SS. Patribus in una-
„nimaque Synodo hucus-
„que expositi canones
„sunt, observari omnes,
„aequum censuimus.“

Synodis ad ea tempora statutas . Sic sexto ineunte saeculo sub Iustiniano accessere canones Ephesini VIII. , & Chalcedonenses XXIX. , ut ex Iustiniano (15) adparet . Eodem imperante Iustiniano, Io: Scholasticus canones ab Orientalibus tum receptos L. titulis collegit ; suaeque collectioni , praeter canones veteri illo codice comprehensos , primus inseruit canones Apostolicos LXXXV. , Sardicenses XXI. , Epefinos VII. , Chalcedonenses XXIX. , & S. Basilii canones LXVIII. Hos autem canones , si extare non comperisset in Graeco codice , sub quinquaginta titulis nequaquam digessisset : proindeque suspicari licet , eos tum codici Graeco insertos ; tametsi non constet , num privata , an publica auctoritate accessio illa facta sit . Septimo autem labente saeculo , Synodus Trullana non canones modo a Io: Scholastico congestos confirmavit , verum etiam Concilii Chalcedonensis , CPolitani sub Nectario Patriarcha CPolitano , & Theophilo Alexandrino ; itemque canones complurium Patrum , nempe Dionysii Alexandrini , Petri Alexandrini , Gregorii Neocaesariensis , Athanasii Alexandrini , Basilii Caesareae Cappadociae Archiepiscopi , Gregorii Nysseni , Gregorii Nazianzeni , Amphilochii Iconii , Timothei , Theophili , & Cyrilli Alexandrinorum , Gennadii CPolitani , & canon Africanæ Synodi sub Cypriano de baptismo hæreticorum . His canonibus si addas canones CII. in ipsa Trullana Synodo consignatos , integrum habebis codicem , quo Orientales saeculo VII. usi sunt . Octavo autem saeculo habita Synodus Nicaena II. , vulgo Oecumenica VII. , quae canones XXII. edidit , quorum primo confirmavit decreta priorum sex generalium conciliorum , adscribens nimirum canones Trullanos quintae , ac sextae Synodo ; neutra enim canones eduxit , praeter eos , qui a Concilio Trullano decreti sunt , quod

[15] Nov. CXXXVII. cap. 1.

quod ideo *Quini-sextum* nominatur. Atque hos XXII. canones Concilii Nicaeni II. Graecorum codici additos, vel ex Basilicis (16) patet. Demum nono excurrente saeculo Photius Patriarcha CPolitanus duo celebravit conciliabula; alterum in Templo SS. Apostolorum, in quo canones XVII. statuit; alterum in Templo S. Sophiae, quod canones III. emisit. Hi vero canones primum ab ipso Photio in nomocanone suo editi, exin ab Orientalibus in partem iuris canonici recepti sunt. Conf. infra §. VIII. Atque ex his & superioribus canonibus integrum ius canonicum Graecum constat, quod commentariis Balsamonis, Zonarae, ac Aristini Graece, atque Latine, suis additis observationibus, in lucem produxit Guil. Beveregius (17).

§. IV. Prodeat nunc Ioannes cognomento *Scholasticus* (18), primum Antiochiae Presbyter, & Apocrysiarius (19) deinde Eutychio in exilium depulso, Patriarcha CPolitanus ab Imp. Iustiniano creatus, florebatque circ. an. DLXIV. Is adhuc presbyter exornavit *συνοδικὴν τῶν κατὰ τὴν ἐκκλησίαν*, *collectionem canonum Ecclesiasticorum*, qua titulis L. complexus est canones Nicaenos XX., Antioche.

§. IV. Collectio Canonum Ios Scholastici.

[16] Lib. V. tit. III. cap.

[17] In pandectis canon. vet. tom. II.

[18] Cognominatus est Scholasticus, *σχολαστικὸς*, quod in Foro ex ordine Advocatorum esset. Olim namque Advocati dicebantur quoque, Scholastici, ut ex Agathia, qui Advocatus extitit, elucet; quem Suidas *Σχολαστικὸς* vocat. Eo nomine dicti declamatores, viri eloquentes, Advocati civitatum disertis, Provinciarum iudices, alique. Videbis Voss. de Historicis Graec. II. 27. Meurs. in Glos-

tar., Casanbon. ad Capitolin. in Maximin. Iun. cap. 3. aliofque.

[19] *Ἀποκρισιάρχης*, nuntius „legatus“, ita dictus quod *ἀποκρισὶς*, responsa „principium“ deferret. Responsa enim non modo Rescripta principum ad supplicantium libellos, sed & quavis mandata, & decreta adpellabant. Conf. omnino DuFresne Glossar. voc. Apocrysiarius p. 250. seq. tom. I. Io: Jac. Hofmann. Lex. univers. h. y. & saecul. thesaur. Eccles. ead. voc.

chenos XXIV., Laodiceños LXIX., Gangrenses XX., Ancyranos XXV., Neocaesarienses XIV., CPolitanos VI., Ephesinos VII. Chalcedonenses XXVII., Apostolicos item LXXXV., Sardicenses, & S. Basilii canones LXVIII. Hoc opus e MSto Bibliothecae Claromontani Collegii S. I. cum codice Petri Seguerii Franciae Cancellarii collato, Graece, & cum Latina Christ. Iustelli versione, evulgarunt Voellus, & Iustellus (20).

§. V. Ea collectio vindicatur Io: Scholastico.

§. V. Haec porro collectio illa est, quam nonnulli Theodoro Abbati, sive Theodoro; Turrianus (21) Constantino Scholastico, Patriarchae GP.; Florens (22), de Marca (23), Doviat (24), & Salmafius (25), decepti codice MS. Regiae Bibliothecae Parisiensis (26), attribunt Theodoro Cyrrestensi Episcopo. At multis Christoph. Iustellus (27), & Guil. Beveregius (28) collectionem hanc Ioanni Scholastico vindicarunt. Eiusdem sententiae sunt Ant. Augustinus (29), Nic. Alemannus (30), Ant. Pagius (31), Ger Van Mastricht (32), Struvius (33), Fabricius (34), ac reliqui prope omnes. Et vero eam Ioanni diferte tribuunt vetustissimi

CO-

[20] Bibliothec. iur. canonic. vet. tom. II.

[21] Pro canonib. Apostolic. contr. Magdeburgens. I. 28.

[22] Diss. de origin., art., & auctorit. iur. canon. part. II.

[23] De concord. Sacerdot. & imp. III, 5.

[24] Praenot. Canonic. III, 5.

[25] De usur. cap. XXI. p. 633.

[26] Codex Bibliothecae Regiae Parisiensis: Συνοδική καὶ ἱερὰ τῶν ἁγίων πατρὶν Θεοδορίου Επισκοπῆς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, Collectio canonum in L. titulos di-

„ tributa per Theodoritum „ Episcopum Cyrrii., At is codex in mendo cubat.

[27] Praef. ad Io: Antiocheni collectionem.

[28] In Codic. canon. Eccles. primit. illustr. & vindicat. I, 8.

[29] Praef. ad antiq. Decretal. collectionem.

[30] Ad Procopii. anador. p. 110.

[31] Critic. Baron. ad an. DLXXVIII. n. 4.

[32] In Hist. iur. canonic.

[33] Hist. iur. canonic.

[34] Biblioth. Graec. tom. XI.

codices MSS., Seguerianus (35), Claromontanus (36), & Oxoniensis (37); itemque MSS. codices Caesarei, de quibus Lambecius (38). Deinde continet canones Apostolicos, qui aevo Theodoriti in Orientalis Ecclesiae codicem nondum coniecti fuere; itidemque canones Sardicenses, qui tantum abest, ut aetate Theodoriti Orientalium usu fuerint recepti, quin potius peroli fuere. Denique ea collectio Theodorito digna non est; scribendi namque ratio gravitatem tanti viri plane doctissimi non redolet. Quid quod veterum nemo collectionem hanc Theodorito adscribit?

§. VI. Idem postea Ioannes Scholasticus, iam ad Patriarchatum CP. evectus, primus omnium conflavit *Nomocanonem* (39), quinquaginta pariter titulis

§. VI. Ios
Scholasti-
ci Nomocanon.

[35] Codex Seguerianus: *Ἰωάννης Ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως τῶν μέσων Εὐτυχίῃ συναγωγή κανόνων εἰς ν. τίτλους διηρημένῃ.* „ Ioannis „ Episcopi CPolitani, Eutychio exsule, collectio „ canonum in L. titulos „ digesta. „

[36] Codex Claromontanus: *Ἰωάννης πρεσβύτερος Ἀντιοχείας ἀπὸ ἁγιαστικῶν, εἰς συντάττει τῶν ἁλῶν κανόνας εἰς ν. τίτλους.* „ Ioannis Scholastici, Presbyteri Antiocheni; hic „ instituit integros canones in L. titulos.

[37] Codex Oxoniensis: *Συναγωγή κανόνων ἐκκλησιαστικῶν εἰς πεντήκοντα τίτλους διηρημένῃ.* „ Collectio canonum „ ecclesiasticorum in quinquaginta titulos distributa. „ Et postea: *Ἰωάννης Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως τῶν ἁγιαστικῶν ἐν τῶν Νομοκανόνων προλόγος.* „ Ioannis Archiepiscopi CPolitani

„ Scholastici in Nomocanonem praefatio.

[38] In catalog. MStor. Bibliothecae Caesar. lib. 17.

[39] Ioannem Scholasticum nomocanonem primum instituisse, iam a Florente, Alemanno, Du Cangio, aliisque observatum. Est autem *νομοκανόνος* collectio canonum, legumque civilium vicissim concordantium. Nunquam hoc nomine veniunt purae putaeque collectiones, & Synopses canonum, in quibus nulla civilium legum mentio, quod & illi legum loco sint, ut Beveregius observavit prolegomen. ad Synodic. §. XXIX, & codic. canon. Eccles. primitiv. I, 15. Sic *νομοκανόνος* dicitur Synopsis canonum, nullas habens leges, quam Graece, ac Latine edidit Colerius Monument. tom. 1. p. 68. Libri quoque poenitentialium canonum

tulis digestum, priorique collectioni respondentem, cui is leges praeferunt ex Iustiniani Novellis arcessitas, quae cum canonibus conveniunt, optimo sane instituto (40), sub iisdem L. titulis, attexuit; adiecitque praeterea ad calcem capita XXI. constitutionum de rebus Ecclesiasticis; ex ipsius Iustiniani Novellis petitarum. Iam vero nomocanonem hunc Theodorito Cyri Episcopo male adiudicat Cardinal. Perronius (41); nec recte Florens (42); & Petr. de Marca (43) affirmant, priorem collectionem Theodoriti esse; eique canonum tantum collationem ab Ioanne Scholastico adiunctam. Praeter quam enim omnes MSS. codices Ioanni Scholastico tribuunt, continet canones Apostolicos, & Sardicensis, qui Theodoriti aeo nondum Orientalis Ecclesiae codici adscripti fuere; & vero etiam constitutiones Iu-

sti-

num νομοκανονες dicti, uti Poenitentialis Ios Nestentae, vel Matth. Blattaris, vel Manuelis Malaxi praescribitur. Olim multo plura eiusmodi scripta, quibus canones legesque inter se conferebantur extitere. Balsamon in cap. 24 Trullan: *ειδον γαρ μυρια ταυτα βιβλια παρὰ πολλοις αξιολογοις ανδρασι.* Innumerabiles tales libros vidi apud multos non aspernandos homines.

[40] Leo Allatus de consens. uniusq. Eccles. p. 221. & 227. νομοκανονων institutum improbat, Graecorumque erga Imperatores adulationi tribuit, tum Iustinianum increpat, quod ecclesiastica imperialibus constitutionibus perturbavit. At quantum innixus sit ratione, non video. Equidem vix principes statuere leges

queunt, ad divinas & ecclesiasticas res promovendas, non tamquam iudices, sed vindices Ecclesiae. Conf. Petr. de Marc. Concord. Sacerd. & Imp. II, 3. Vedel. de episcop. Constantin. M., ceterosque. Nec vero Iustinianus primus, sed inde usque a Constantino Christiani principes constitutiones de rebus ecclesiasticis edidere. Leges tam sacras, quam profanas a Constantino perlatas, referunt Euseb. de vit. Constantin., Fr. Baldwin. in Constantin. M., Iac. Gothofred. comm. ad Codic. Theodosian. Add. Ant. Con. tium in admonit. de fals. Constantin. legit.

[41] Contr. M. Britann. Reg.

[42] Diss. de origin. art. & auct. iur. canonic.

[43] De concord. Sacerd. & Imp.

stiniani, qui centum supra triginta circiter annos post Theodorum imperavit. Huiusmodi *Nomocanon*, etsi privata auctoritate confectus; magnum tamen obtinuit pondus ad Photianum usque nomocanonem, qui uberior, utiliorque visus, illius nomen prope delevit; adeo ut nullo fere loco aetate sua observatum, testetur Theod. Balsamon (44). Hoc opus e MS. Bibliothecae Regis Christianissimi cum Oxoniensi codice collato evulgarunt Voellus, & Iustellus (45).

§. VII. Sequutus est Photius Patriarcha CP., vir singulari, praestantique ingenio praeditus; sed multarum in Ecclesia turbarum auctor. Conf. Martin. Hankium (46) Allatum (47), & Colomesius (48). Is circa an. DCCCLXXX. exornavit *Συναγωγὴν διατάξεων ἐκκλησιαστικῶν*, *Collectionem constitutionum Ecclesiasticarum*, in quam coniecit canones duorum conciliabulorum, quae is CPoli habuit, universa Oecumenica concilia in Oriente habita (demto VIII., in quo ipse damnatus est), & concilia, quae a Graecis Schismaticis pro Oecumenicis habentur, multa item localia concilia, canones Apostolicos, & scripta Dionysii, Petri, Timothei, Theophili, & Cyrilli Alexandrinorum Episcoporum, atque etiam Gregorii Thaumaturgi, Basilii Caesariensis, Gregorii Nysseni, Gennadii, & Tharalii.

§. VIII. Idem exinde Photius Ioannem Antiochenum imitatus, *Nomocanonem* titulis XIV. digestum scripsit, quo priori canonum collectioni civilium legum collationem adiecit. Hunc nomocanonem in *ἐπιτομῇ* versibus politicis redegit Mich. Psel-

§. VII.
Collectio
constitutionum
ecclesiasticarum
Photii.

§. VIII. Idem
Photii
Nomocanon.

[44] Supplem. p. 1222.

[45] Biblioth. iur. can. vet. tom. II.

[46] In vit. Photii, quae prolat in eius libro de Byzantinat. scr. Scriptoris. l. 18.

[47] De VIII. Synodo Photian., de consens. utriusq. Eccles. II, 4. 5. 6. 7. & contr. Greg. thon. exerc. XVI. seq.

[48] Diss. de scriptis Photii.

Pfellus; in gratiam Imp. Michaelis Ducae, Eundem commentariis Zanaras, & scholiis quibusdam Arsenius Monachus illustrarunt. Meliorem vero operam praestitit Theod. Balsamon. Hic iussu Emman. Commeni Imp., & Michaelis Archiali Patriarchae CP. opus hoc commentariis illustravit, suorumque temporum usui exaptavit; quumque plurimae leges, quae Photii aevo obtinebant, sua aetate fuerint abrogatae, eas ad usum suorum temporum adcommodavit; quodque in Photiano nomocanone deerat, id emendare, ac repurgare Imperatoria, & Patriarchica potestata iussus est. Latinam porro commentariorum Balsamonis in nomocanone, conciliorumque canones interpretationem, e Graeco codice Io. Tili ornabit Gentianus Hervetus; cuius interpretamentum edidit Guil. Morellius (49). Mox Henric. Agilaus eiusdem Balsamonis commentarios in nomocanone Latine vertit, publicaeque luce donavit (50). Huiusce versionem cum Graecis eius commentariis excudendum curavit Christ. Iustellus (51). Tandem nomocanone Photii, adiecta praefatione, una cum eius Synodico libello, Graece, atque Latine in lucem expromsero Voellus, & Iustellus (52).

S. IX. Synopsi Canonum Pselli.

§. IX. A Photio ad Michaellem Psellum digrediamur. Hic vir egregie cultus inclaruit circa ann. MLXXI. regnante in Oriente Michaelle Duca, Romani Diogenis successore, cuius praeceptor extitit. Vid. Bosquetum (53), & Allatium (54). Conscripsit autem versibus politicis *συνοψιν κανονων*, *synopsin canonum*, quam in duas dispertit partes: prior catholicam doctrinam de una Dei natura,

[49] Trident. MDLXI, 4.

[50] Basil. MDLXI, 4.

[51] Paris. MDCXV, 4.

[52] Bibliothec. iur. can. vet. tom. II.

[53] Praef. huic collectioni

praemissa.

[54] Diss. de Psellis eorumque scriptis, quam auctam edidit Fabric. in Bibliothec. Graec.

tura, trium personarum consubstantialitate, Filii incarnatione, quamdam christianae Theologiae summam, & brevem septem generalium conciliorum historiam; posterior vero concilia veteri collectione comprehensa exhibet. Hanc synopsin e MS. Bibliothecae Caroli de Montchal, Archiepiscopi Tolosani, cum erudita praefatione, edidit Franc. Bosquetus (55).

§. X. Post Psellum occurrit Arsenius; primum Monachus, tum Patriarcha CP., qui circa ann. MCCL. claruit. Hic memoriae mandavit

§.X. Synopsi canonum Arsenii.

συνόψιν τῶν ἁγίων κανόνων, *synopsin divinorum canonum*. Ea non canones modo conciliorum, canonicas veterum Patrum epistolas, a Trullana Synodo confirmatas, aliaque nonnulla Graecorum scripta complectitur; sed & capita quaedam constitutionum imperialium de rebus Ecclesiasticis, quae cum canonibus congruunt. Quo factum, ut haec collectio *nomocanonis* nomine veniat in codice MS. Bibliothecae Regiae. Hanc synopsin Graece, atque Latine vulgarunt Voellus, & Iustellus (56).

§. XI. Venio nunc ad Alexium Aristinum, CPolitanae Ecclesiae Diaconum (57), qui circa ann. MCCLIV. incidit. Hic autem iussu Io. Comneni Imp.; confecit *συνόψιν κανόνων*, *synopsin canonum*; qua compendio exhibet canones Apostolicos LXXVII., Nicaenos XXIV., Ancyranos XXVI., Neocaesarienses XV., Gangrenses VI., Antiochenos XXV., Labdicensos XLVII., CPolitanos VIII., Ephesinos VII., Chalcedonenses XXXI., Sardicenses XXI., Africanos XXII., Trullanos XCI., ex Basilii epistola I. canones XVIII., ex epistola II. canones XXXII., ex epistola III. canones XVIII.

§.XI. Synopsi canonum Aristini.

E

Hanc

[55] Paris. MDCXXXII., 4.
[56] Bibliothec. imp. can. vat.
tom. II.

[57] Genebrard. lib. de Trinitate.

Hanc fynopsin Graece, ac Latine edidere Voellus, atque Iustellus (58).

§. XII. Ab Aristino ad Simeonem Magistrum, & Logothetam (59) gradum faciamus. Quo primum tempore is vigerit, numque idem sit cum Simeone Metaphraste, qui Sanctorum vitas Graece scripsit, mira eruditorum dissensio. Cavetis (60) Aristini aequalem facit. Voellus (61) autem Aristino posteriorem. Fabricius (62) eundem cum Simeone Metaphraste iudicat: cuius conjectura, inde quoque adstruitur, quod Metaphrastes Logothetae dignitatem gessit, ut in primis a Gretsero (63), & Raynaudo (64) ostensum est. At quo tempore hic Metaphrastes vixerit, grandis est controversia. Baronius (65), Bellarminus (66), Possevinus (67), alique, eum ab an. DCCC. ad DCCCC. floruisse tradunt. Bollandus (68) Metaphrastem floruisse sentit saeculo II. postremis Leonis Sapientis temporibus, eiusque filio Constantino. Tandem Allatius (69) conquistissimis argumentis evincit, Metaphrastem ab an. circit. MCCCXIV. ad MCCCXXX. inclariuisse. Porro Simeon iste adornavit *ἐπιτομὴν κανόνων*, *epitomen canonum*: cui inseruit canones Apostolicos LXXXII., Nicaenos XX., CPolitanos VI., Ephesinos VIII., Chalcedonenses XXXI.,

[58] Bibliothec. iur. canonic. vster. tom. II.

[59] Logotheta Graece *Λογοθέτης*, „ratiocinator, discus-
sor“, est qui rationes ac-
cepti, & depensi expen-
dit, ac discutit. Forum
in Imperio alii erant ec-
clesiastici, alii politici.
Cons. omnino Codin. de of-
fic. Aulæ & Eccles. CP. Al-
lat. Diatrib. de scriptis Si-
meon. p. 28. seqq. Bulenger. de
Imper. Rom. III. 2a. VIII. 1:
91. 29. 30. 39. 51. & 57. Meurs.
Glossat. v. *Τετρακταρ*, *Κεφαλαίον*,

Λογοθέτης, Gretser. & Goar.
ad Codin., Holman. Lexic.
univ. h. v.

[60] In histor. litter.

[61] Praef. huius collect. prae-
miss.

[62] Biblioth. Graec. tom. II.

[63] Not. ad Codin.

[64] In operib.

[65] Ad an. DCCCCLIX.

[66] De scriptis Eccles. in Si-
meon. Metaphra.

[67] Appar. sac. in Metaphra.

[68] Prolegom. general. ad vet.
SS. cap. I. §. 3.

[69] Diatrib. de Simeonib.

XXXI., addito scholio ad can. LX. de exarcho dioeceseos, Ancyranos XXV., Neocaesarienses XIV., Sardicenses XVIII., Gangrenses VII., Antiochenos XXIV., Laodiceos L., Carthaginenses LXXXIV., ex Basilii epistola I. canones XVI., ex epistola II. canones XXXII., ex epistola III. canones XXVIII., & canones Trullanos LXXXVIII. Hanc synopsin Graece, atque Latine in lucem produxere Voëllus, & Iustellus (70).

§. XIII. Simeoni adnectendus est Matthaeus Blastares, Ictus Graecus, qui circa an. MCCCLX. vigeat. Is conflavit *Συνταγμα κατὰ στοιχείον των επιγραφημένων άρθρων υποθεσεων της ιερής και θείας κανονικής τε αμα και συντεθεν. Syntagma alphabeticum, quo suis titulis litterarum ordine digestis, res omnes, quae in sacris divinisque canonibus comprehenduntur, expositae sunt.* Continet etiam leges cum canonibus collatas Imperatorum Alexii Commeni, Constantini Porphyrogenetae, Leonis Sapientis, Heraclii, Emm. Commeni, Andronici, Alexii, Isaaci Angeli, & Iustiniani. Hoc opus e duobus Codicibus MSS. Bodleiano, & Isaaci Vossii, Graece, atque Latine edidit Guil. Beveregius (71). Multa eius loca emendavit Cotelerius (72), qui etiam monet, plura adhuc emendanda superesse.

§. XIV. Demum Constantinus Harmenopulus, Nomophylax (73) & iudex Thessalonicensis, unus

E 2

omnium

§. XIII.
Syntagma
alphabeticum
Blastaris.

§. XIV.
Epitome
canonum
Harmenopuli.

[70] Biblioth. iur. can. vet. tom. II.

[71] Pandect. canon. tom. II.

[72] In not. ad monument. Eccles. Graec.

[73] Nomophylaxes, qui olim fuerint, docet Columella XII, 3. in fin. „in bene moratis, inquit, civitatibus „semper est observatum „quarum Primoribus, at-

„que Optimatibus non satis visum est, bonas leges „habere, nili CVSTODES „earum diligentissimos „haberent, quos Graeci „*Νομοφύλακες* appellant. „Apud Athenienses *Νομοφύλαξ*, „Nomophylax, idest „legum cultos, officium „a Nomotheta diversum, magnique olim nominis fuit.

Vid.

omnium sua aetate divini humanique iuris scientissimus, concinnavit *Επιτομή των Δειν, και ιερων κανωνων*, *epitomen divinorum & Sacrorum canonum*. Ea in sex dividitur sectiones; quarum prima de Episcopis; secunda de presbyteris, diaconis, hypodiatonis, & exorcistis; tertia de clericis; quarta de monachis, & monasteriis; quinta de laicis; sexta tandem de mulieribus agit. De Harmenopuli aetate magnae sunt turbae. Freherus (74), Suaresius (75), Gothofredus (76), Du Pin (77), Caveus (78), Doviati (79), ceterique ad saeculi XII. medietatem referunt. At aliorum de hac re sentiendum primus monuit Seldenus (80). Tandem luculenter demonstravit Fabricius (81) Harmenopulum hunc circa ann. MCCCLXXX., vel MCCCLXXXIII. decessisse. Hanc epitomen Graece cum Latina Leunclavii versione edidit Marquard; Freherus (82).

§. XV.

Anonymi
Nomocanon, &
Graecorum
An-
tistitum
decretis

§. XV. His omnibus canonum collectionibus ac-

ce-

Vid. Tull. de LL. I, 3. Tales Nomophylaces non habuerunt Romani, ut ex Cicer. de LL. III. 20. constat. Et male a quibusdam confunduntur cum *Ιεροφυλαξ*, Hierophylaxis, five sacrarum aedium custodibus, quod *Ιεροφάντας*, i. e. sacrarum caeremoniarum doctor, vocant Iul. Pollux, & Plutarch. in Num. Conf. Turneb. Advers. XIV, 12. & Dempster. Paralipom. in Rosini Antiqu. III, 36. In imperio CPolitano Nomophylaxis nomen in usu fuit; unde Constant. Harmenopulus, in tit. Epitomes divinarum canonum, appellatur *Πρωτοεβαστος, Νομοφυλαξ, και Κριτης Θεσσαλονικης*, & Protopsaltus, Nomophylax, & Index Thesauronicus; & Th. Balsamon inter titulos suos pariter „ Nomophylax, & „ Chartophylax „ nominatur. At quale proprie „ Nomophylaxis „ CPoli officium fuerit, hodie non liquet. Conf. Hulenger. de Imp. Rom. VIII, 109.

„ phylax, & Index Thesauronicus; & Th. Balsamon inter titulos suos pariter „ Nomophylax, & „ Chartophylax „ nominatur. At quale proprie „ Nomophylaxis „ CPoli officium fuerit, hodie non liquet. Conf. Hulenger. de Imp. Rom. VIII, 109.

[74] Chthonolog. iur. Graecorum in praef.

[75] In notit. Basilicorum.

[76] In manual. iur. civil.

[77] In Bibliothec. Script. Eccles. in Harmenopul.

[78] In Hist. litterar.

[79] Praenot. Canonic.

[80] De Synechr. Hebraeor. I, 10. p. 213. seq.

[81] Bibliothec. Graec. tom. X. p. 276. seq.

[82] Iur. Graec. Roman. lib. I.

cedat *nomocanon* in DXLVII. capita distributus, quem ex codice MS. Regiae Bibliothecae primus evulgavit, adnotationibusque illustravit Io. Bapt. Cotelierius (83). Huc etiam referantur Synodalia decreta, & responsa Patriarcharum, aliorumque Graecorum Antistitum Chrysostomi, Gennadii, Tharasilii, Nicephori, Sisinnii, Alexii, Xiphilini, aliorumque permultorum, quae summa industria, studioque collegit Io. Leunclavius (84). Illud quoque haud hic praetereundum, in libris Basilicorum multa extare ex Patribus, atque conciliis selecta. Integra Basilica Graece, Latineque edidit Car. Hannib. Fabrotus (85); quae editio est ceteris omnibus praefenda.

§. XVI. Agmen claudant collectiones *poenitentialium librorum* in Oriente factae. Ioannes natione Cappadox (86), Patriarcha CP., Eutychiei successor, ob miram abstinentioniam cognomento Νηστευτής, *Ieiunator*, qui circ. an. DLXXXII. clauit, conscripsit libellum *poenitentialem*, sive *praxim Graecis praescriptam in confessione peragenda*, uti ab Allatio (87) inscribitur. Eum Graece, Latineque in lucem dedit Io: Morinus (88). Eiusdem Nesteutae est *ἄνευρος τοῦ μελλόντος εξαγορευσαὶ τὸν αὐτοῦ πνευματικὸν υἱόν. Sermo ad professurum sui ipsius spiritalem filium*. Instructionem continet, qua & confitens rationem confessionis pie, integreque edendae, & Sacerdos confessionis excipiendae, poenitentiae imponendae, praestandaeque reconciliationis, instituitur. Eam sequutus codicem Bibliothecae Caroli de Montchal, Archiepiscopi Tolosani, Graece, ac Latine edidit

§. XVI.
Collectio-
nes libro-
rum poe-
nitentialium
in Orien-
te factae.

E 3 idem

[83] Monumentor. Eccles.
Graec. tom. 1.

[84] Iur. Graeco-Roman.
tom. 1.

[85] Paris. MDCVII. fol. tom.
VII.

[86] Vitam Io: Cappadocis
scripsit Nicephorus Patriarcha

cha CP., quae MSta extat
codic. CCXXXVI. Biblio-
thecae Regis Galliar., teste
Cangio not. ad Zonar. p. 62.

[87] De consens. utriusq. Ec-
cles. III, 17. n. 10.

[88] Ad calc. oper. de poen.
1685.

idem Morinus (89). Porro alius a Ioanne Ieiunatore est Ioannes cognomento τέκνον υπακουής, *fiſus obediē-tiae*, uti ſcite Allatius (90). Huius Κανοναριον, *canonica-rum* ad fidem MSti Codicis Vaticani publicam lu-cem aſpexit opera eiufdem Morini (91).

C A P. V.

DE STATV IVRIS CANONICI IN OCCI-DENTE A CONSTANTINO AD GRA-TIANVM.

§. I. Qui-bus cano-nibus Occi-dens an-tiquiſſimis temporibus uſus?

§. I. **Q**uam in Oriente faciem canonicum ius a Constantino ad Gratianum habue-rit, haecenus vidimus; quam vero hac tempeſtate ei obtigerit, diſpiciendum nunc eſt. Ante Synodum Nicaenam Occidentales non aliis uſi diſciplinæ regulis, quam Sacra Scriptura, & iure non ſcripto. Deinde Nicaenos cano-nes recepit, obſervavitque, Innocentius I. (1), qui ann. CCCCX. pontificatum gerebat: Οτι, inquit, και περι της των κανων παρα φυλακης, τωτοις δειν εσσεθαι γραφομεν, αιτινες εν Νικαια εισιν ωριςμενοι ος μονοις οφειλει εξακολουθειν η καθολικη εκκλησια, και τωτοις γνωριζειν, porro quod ad canonum obſervantiam attinet, illis obſequendum eſſe decernimus, qui Nicaeae decreti ſunt: quos ſolos ſequi Catholica Eccleſia debet, eoſque agnoſcere. Idem Pontifex (2) Theophilum Alexan-drinum invitans ad Synodum Romae habendam, pro diſceptanda Io: Chryſoſtomi cauſſa, ait: tu quo-que iudicio accurre ad Synodum proxime in Chriſto celebrandam; & illic ſecundum Nicaeni concilii canones, & decreta contende. Alios quippe cano-nes Romana non admittit Eccleſia. Haec autem verba im-

[89] Cit. loc.

[90] Congr. Hottinger. p. 129.

[91] Laud. loc.

[1] Epist. ad Cler. CPolit. apud Sozomen. H. E. VIII, 29.

[2] In epist. ad Theoph. Alex- andrin.

important, omnes canones reiiciendos esse, qui cum Nicaenis non congruunt, non item eos, quos Nicaena Synodus probat, aut cum Nicaenis canonibus consonant. Quod adstruitur ex iis, quae idem Pontifex subdit: *sin autem alii proferantur* (canones), *qui a Nicaenis canonibus dissentiunt, hi ab Episcopis catholicis reiiciantur.*

§. II. In laudatis autem locis Nicaenorum canonum nomine veniunt etiam Sardicenses, qui Nicaenis veluti adpendix quaedam erant. Quod patet ex Zosimi Commonitorio (3), quod Faustino Legato dedit ad firmandum in Africa usum adpellationum in causis Episcoporum, ubi canon in Sardicensi Synodo ea de re editus, sub titulo *canonis Nicaeni* proponitur. Huius rei occasionem fuisse putat Petrus de Marca (4) collectionem canonum, qua una utebatur Ecclesia Romana, cuius exemplar in vetustissimo Codice MS. Christoph. Iustelli beneficio, se vidisse adfirmat, in qua collectione hoc erat lemma *canones Nicaeni*: deinde sequebatur series quadraginta canonum numeris suis distinctorum, quorum priores viginti erant genuini, verique canones Nicaeni, reliqui viginti continebant unum, & viginti Sardicenses, duobus capitibus in unum compactis, nulla Sardicensis Synodi habita mentione. Pariter in compluribus MSS. Codicibus, ut Morhacensi, Fossatensi, Colbertino, Oxoniensi, Thuano, & Atribatensi, Sardicenses canones proxime Nicaenis subiecti, haud interrupta numerorum serie. Pro Sardicensi quoque Nicaenum canonem adduxit Fulgentius Ferrandus (5).

§. II. Nicaenorum canonum nomine etiam Sardicenses olim veniebant.

E 4

§. III.

[3] Conf. de hac re Capell. de appellat. African. ad Sedem Roman., Christ. Lupum peculiar. de eodem argumento dissert., Van Espen tract. historico-canon. part. 21. cap. 11. §. 12.

[4] Diss. de veter. canon. collect. cap. 1. §. 3.

[5] Nonnulli verentur, ne in allata Innocentii epistola, lateant quoque canones Ancyran, Neocaesaneſes,

§. III:
Quarto
saeculo
Romana
Ecclesia
suum ha-
buit codi-
cem.

§. III. Iam vero quarto Ecclesiae saeculo Roma-
na Ecclesia suum habuit Codicem. Quod educi fa-
cile potest ex Siricio (6), qui an. CCCLXXXV.
scripsit: *statuta, inquit, Sedis Apostolicae, vel cano-
num venerabilium definita, nulli Sacerdotum Domi-
ni ignorare sit liberum*; itemque ex Caelestino I. (7),
qui an. CCCCXXV. pontificatum gerebat: *nullis
Sacerdotum suos liceat canones ignorare*. Si enim tum
praesto non fuisset codex, a quo leges perspicerent,
nequicquam Sapientissimi Pontifices id imperassent,
hisque danda venia erat, quos canones latebat. Prae-
terea in Concilio Chalcedonensi (8), perlecto ab
Orientalibus et suo canonum codice canone III.
CPolitano pro vindicanda Episcopi CPolitani prae-
rogativa, Lucentius Apostolicae Sedis legatus re-
posuit, canones Concilii CPolitani *in Synodicis
constitutionibus non haberi*, nempe non extare in co-
dice canonum Ecclesiae Romanae. Hinc confici li-
cet, Lucentium habuisse codicem ab eo diversum,
quo Graeci utebantur, a quo aberant canones CPo-
litani Graeco codici inserti. In eadem Chalcedonensi
Synodo (9) Paschasius Apostolicae Sedis Vicarius,
& Constantinus Consistorii Secretarius ex codice
dato ab Aetio Archidiacono CPolitanae Ecclesiae
canonem VI. Nicaenum (10) recitarunt diversum
in

& Gangrenes, quos in Ni-
caena Synodo probatos con-
firmatosque fuisse, ex codi-
ce Corbeiensi demonstrare
conatur Petrus Constant
praef. ad epistol. Rom. Ponti-
fic. ; proindeque iis etiam
Romana Ecclesia tunc usa
sit. Quod ipse adfirmare
non ausim.

[6] In epist. ad Himer. Tarra-
conens.

[7] In epist. ad Episcop. Apul.
& Calabr.

[8] A. A. XVI.

[9] Cit. A. A. XVI.

[10] Observandum hactenus
Ecclesiae Romanae codi-
cem sextum Nicaeni I. Con-
cilii canonem retulisse
cum additione „ Romana
„ Ecclesia semper habuit
„ primatum „; quae verba a
Graecorum codice abfuisse,
patet ex Concilio Chalce-
donensi cit. act. XVI. De eo
canone in diversa studia
disputant Valestinus pectul.
Diss. Bacchin. diss. de Eccle-
siastic. hierarch. originib., de
Marca de concord. Sac. R. &
Ima.

in modum, quo Graeci : unde liquet, codicem quo ii legati usi sunt, alium ab illo fuisse, quo Graeci utebantur. Huc tandem accedat Dionysius Exiguus, qui ad novam canonum versionem se adactum ait, *quorundam hortatione, qui pristini Romani codicis confusione offenduntur*.

§. IV. Hic autem antiquissimus Romanae Ecclesiae codex & Conciliorum canonibus, & Pontificum constitutionibus constabat, seu laudata Siricii verba conficiunt, *statuta Sedis Apostolicae, vel canonum definita*. Quod ad canones, habebat is canones Nicaenos XX., atque Sardicenses XXI., non interrupto numerorum ordine, nempe post canonem Nicaenum XX., vigesimus primus erat Synodi Sardicensis. Praeter hos, nunquam alii extiterint canones, incertum est. Aberant certe ab eo codice canones Concilii CPolitani I., uti supra ostensum est. Quod vero pertinet ad Pontificum constitutiones, nulla huic codici inserta epistola Pontificum Siricio antiquiorum; nam Dionysius Exiguus, cuius aeyo exstabat huius codicis exemplar, nullam Decessorum Siricii epistolam potuit invenire. Quorum vero Pontificum constitutiones complexus sit, ignoramus.

§. V. Vetustissimum hunc Romanae Ecclesiae codicem temporis iniuria nobis invidit. Iam Voellus, atque Iustellus (11) e. MSto Bibliothecae Christoph. Iustelli editionem huiusce codicis fecisse sibi visi sunt. At Io: David (12) hunc genuinum Ecclesiae Romanae codicem non esse, demonstrat. Et esse Graeculi alicuius opus, non abs re suspicatur Quenel-

§. IV.
Quibus
constabat
antiquis-
simus Ro-
manae Ec-
clesiae co-
dex?

§. V. Co-
dex cano-
num vetu-
stissimus
Ecclesiae
Romanae
deperiit.

Imp. l. 3. Launoj. diss. de re-
ge interpretat. canonis VI.
Nicaeni. His addantur Sir-
mondus, Salmasius, Gotho-
fredus, Guntherius, Arri-
ghius, Huettius, Alexan-
der, ceterique, qui de sub-

urbicariis regionibus, &
Ecclesiis diffinere.

[11] In Bibliothec. imp. cano-
nic. veter. tom. I.

[12] De canonic. iudic. Epi-
scopor. cap. III. artic. III.

nellus (13). Genuinus quoque codex non est, quem publici iuris fecit Franc. Pithoeus (14) sub titulo *codicis canonum veteris Ecclesiae Romanae ad veteres MSS. codices restituti, & notis illustrati*. Deum novam editionem ex duobus MStis Thuano, ex Oxoniensi confecit Paschal. Quæsnellus (15). Hic autem contendit (16), hunc codicem omnium editorum vetustissimum, amplissimumque esse; eum eodem indicari a Dionysio Exiguo (17), qui scribit, se ad novam versionem adactum a Laurentio Diacono, *confusione priscae translationis offenso*; huius collectionis auctorem fuisse Leonem I.; tandemque eundem in usu fuisse in Romana Ecclesia ab Innocentio I. ad Leonis I. Pontificatum. Sed hæc Quæsnelli commenta conquistissimis argumentis perculit Petrus Constantius (18), canonumque codicem, pro cuius vetustate, atque auctoritate ille pugnavit, non nisi inconcinnam, perturbatamque canonum collectionem sexto demum ineunte saeculo a privato quodam confarcatam, luculenter demonstravit.

§. VI. Codex canonum Ecclesiae Africanae.

§. VI. Peculiarem codicem Africana Ecclesia habuit, quae non aliis modo codicibus, sed & peculiari hoc usa est. Constat autem Africanis Conciliis, nempe Hipponensi an. CCCLXXXIII., Carthaginensi an. CCCLXXXIV., Carthaginensi an. CCCLXXXVI. Carthaginensi alio eiusdem anni, Milevitano ann. CCCCLII., Carthaginensi ann. CCCCLIII., Carthaginensi an. CCCCLVII. Carthaginensi an. CCCCLVIII., Carthaginensi an. CCCCLIX., Carthaginensi ann. CCCCLX. Carthaginensi ann. CCCCLXVIII.

[13] Diss. de canon. codic. Eccles. Roman.

[14] Paris. MDCLXXXVII. fol.

[15] Sub titulo „codicis canon. ecclesiastic. & Concilior. S. Sedis. „ Paris. MDLXXV, 4. & sub titulo

„ Appendicis S. Leonis M., Lugdun. MDCC. fol.

[16] In praef. codici suo praefix.

[17] In praef. codicis sui.

[18] Praef. epistolar. RR. Pontific.

CCCCXVIII., & Carthagenensi an. CCCCXIX. Fuisse prae ceteris de his Synodis Petrus de Marca (19), & Christoph. Iustellus (20). Hic codex primum Latine (21) scriptus est ab incerto auctore, privata auctoritate; deinde an. CCCCXIX. in Synodo Carthagenensi confirmatus est, inque Graecum sermonem versus ab incerto auctore; & non solum codici Ecclesiae Orientalis insertus est, verum etiam a Dionysio Exiguo in codicem canonum Ecclesiae Romanae receptus. Hunc codicem ad fidem MStorum, & praesertim vetustissimi codicis Nicolai Fabri, Graece, Latineque edidit, & adnotationibus instruxit Christoph. Iustellus (22): exinde recedendum curarunt Voellus, & Iustellus filius (23). Edidere quoque Beveregius (24), & Holstenius (25). Porro non Africana modo Ecclesia, sed & Gallicana, Hispanica, & Britannica suum olim peculiarem canonum codicem habuere; de quibus conferatur Christoph. Iustellus (26).

S. VII. Codex Canonum Dionysii Exigui.

§. VII. Progredior nunc ad Dionysium Exiguum, Monachum (27), morum sanctimonia, & doctrina, praesertim Graecae, Latinaeque linguae clarissimum, natione Schytam, moribus, atque domicilio Romanum, qui sub Iustiniano Imp. usque ad an. circ. DXL. inclaruit. Hic hortatu potissimum Stephani Episcopi Salonitani, quod vetus Latina Graecorum canonum versio obscura videretur, novam elegantiores, accuratoremque instituit, &

qui-

[19] Diss. de veterib. canon. collectionib. cap. IV. seqq.

[20] In praefat. huic codici praefixa.

[21] Africana Concilia Latine non Graece scripta sunt, cum contra nonnullos adstruit Iustellus cit. praef.

[22] Paris. MDCXIV, 4.

[23] Bibliothec. iur. canonic. vet. tom. II.

[24] Pandect. canon. tom. I.

[25] Apud Labbaeum collect.

Concil. tom. II.

[26] In cit. praef.

[27] Anne Dionysius hic fuit etiam Abbas? Adfirmat Beda de tempor. rat. cap. XLV., & Baronius ad an. DCCXVII. Negant contra Cassiodorus Dionysii aequalis & familiaris Divin. Lection. cap. XXIII. & Pagi Critic. Baroniana ad A. D. DCCXVI.

quidem ante an. DXXV. (28). Ea duabus absolvitur partibus. Prior continet canones Apostolicos L., Nicaenos XX., Ancyranos XXIV., Neocaesarienses XIV., Gangrenses XX., Antiochenos XXV., Laodiceos LIX., CPolitanos III., Chalcedonenses XXVII., Sardicenses XXI., Carthaginenses, & diversorum Conciliorum Africanorum canones CXXXVIII. (29). Posterior vero pars, quam hortatu Iuliani Presbyteri, tit. S. Anastasiae, qui adfuit Synodis Romanis ann. CCCCLXXXIV., & CCCLXXXIX., confecit, Romanorum Pontificum decretales epistolas (30) continet a Siricio ad Anastasium usque, quas e scriniis Romanae Ecclesiae diligenter excussis petivit, ut idem testatur (31).

Aliae

[28] Id colligitur ex eius epistola paschali ad Petron. episcop., & epist. ad Iulian. Presbyter. tit. S. Anastasiae Conf. Petav. de doct. tempor. & Bevereg. in iudic. de canonib. Apostolor.

[29] Primus e Latinis Dionysius codici inseruit canones Apostolicos L. & CPolitanos, quos aevo Gregorio I. Romana Ecclesia nondum receperat.

[30] Observanda hic duo. I. Orientales in colligendis Conciliorum canonibus Occidentalibus exemplo fuisse; in colligendis autem Pontificum decretalibus, Latinos Graecis praevisse, ipsisque Latinis Dionysium hunc. II. Nullam decretalium epistolarum collectionem ante Dionysium exornatam; etsi decretales Pontificum Romanorum, ac nominatim Clementis, Cornelii, & Victoris suam apud veteres auctoritatem habuerint. Quin Clementis epistolae encyclicae in

omnibus Ecclesiis lectae sunt. Epiphan. XXX, 15. Praeterea Cypriani Carthaginensis, Dionysii Corinthii, Ignatii Antiocheni, Polycarpi Smyrnenensis, Theocriti Caesareae Palaestinae, Irenaei Lugdunensis, Dionysii Alexandrini Pinyti Gnostiorum in Creta, & Dionysii Alexandrini epistolae suam apud veteres auctoritatem obtinere.

[31] Retulit etiam Dionysius Capitula Caelestini P. Ea Quenellus Leoni M. tribuit, Versus H. E. tom. XIII. p. 171. S. Prospero adscribunt Fabricius Bibliothec. Med. & infim. Batiniat. tom. 1. collecta tradit iussu ipsius Caelestini; alii sub Xysto III. collecta sentiunt. Caelestino demum ea Capitula pluribus vindicat Io: Bapt. Faure, diff. de Capitulis S. Caelestini olim tributis, eorumque dogmatica auctoritat.,

Aliae vero decretales ab Hilario ad Gregorium iuniorē a posteriori Anonymo adiectae. In hunc codicem adnotationes, emendationes, variasque lectiones conscribere Petrus, & Franciscus Pithoei. Edidit etiam Christoph. Iustellus (32), quem interpolato codice usum, adserit Quesnellus (33). Tandem recudendum curarunt Voellus, atque Iustellus (34).

§. VIII. Iam vero Dionysium e *Graecis exemplaribus canones ecclesiasticos composuisse*, inquit Cassiodorus (35). Quaerunt eruditi, quo potissimum codice usus sit. Io: David (36) conicit, Graecam collectionem, qua usus est Dionysius, ab aliquo schismaticorum, qui Ioanni Antiocheno adhaeserat, exornatam fuisse, eo fretus argumento, quod in eum codicem coniecti non sint canones Ephesinae Synodi; hancque fraudem non nisi ab iis proficisci potuisse, quibus concilium hoc exosum fuerat; quippe quod in eo damnati fuere. Sed vide quae ei reposuit Nat. Alexander (37). Profecto ex laudatis Cassiodori verbis observare licet, Dionysium non Romano canonum codice, sed pluribus Graecis exemplaribus quum strictius ordinando, tum castigatius elegantiusque vertendo, usum fuisse.

§. IX. Dionysianam collectionem, ubi prodiit, Romanae Ecclesiae, atque adeo universi Occidentis usu receptam, testatur Dionysii aequalis Cassiodorus (38). Sic sexto ineunte saeculo Ioannes II. (39) Decreta Siricii P., canones Apostolicos, & Antiochenos e codice Dionysiano exscripsit. Et Nicolao I. (40) ac Leoni IV. (41) *codex canonum* dicta est.

Verba

§. VIII.
Quo Graeco codice
usus Dionysius?

§. IX. Ver-
sus Dionysiani
codicis in
Ecclesia
Romana

[32] Paris. MB^{CCXXVIII}, 8.

[33] Ad Leon. M. p. 774. seq.

[34] Biblioth. iur. canonic.
vet. tom. I.

[35] Divinar. lect. cap. III.

[36] Cit. lib.

[37] In saec. III. dist.

[38] Cit. loc.

[39] Epist. ad Caesar. Arelatenf. apud Labb. collect. Concilior. column. MB^{CCCLVI}.
tom. IV.

[40] Apud Gratian. dist. 19.
can. 1.

[41] Dist. 40. can.

Verba porro Cassiodori scribentis, canones a Dionysio collectos, *hodie usu celeberrimo Romanam Ecclesiam complecti*, accipienda sunt de canonum interpretatione a Dionysio instituta. Sane Romana Ecclesia non ita Dionysianam collectionem probavit, ut canones ea contentos, quos antea non probarat, aut susceperat, comprobaverit; sed Latinam ipsius Graecorum canonum versionem, quod sententiam canonum iam receptorum propius effingeret, veteri scriptura, recepisse. Hinc canones CPolitanos, Dionysiano codici insertos, Romana Ecclesia non probavit, teste Gregorio M. (42).

§. X. Vfus
Dionysianae collectionis in
Gallia.

§. X. In Galliis autem Dionysianam collectionem, ut edita est, priore interpretatione scripta, receptam opinatur Petrus de Marca (43), *tum quia apud Sedem Apostolicam vigeat, tum etiam, quod nitore suo commendabatur prae squalore veteris interpretationis, etsi hanc omnino Galli non deseruerint*. At vero Iac. Petitus (44), Christoph. Justellus (45), Quesnellus (46), Carol. le Cointe (47), Pagius (48), alique contendunt, ante Carolum M. Gallicanam Ecclesiam haud suscepisse Dionysianum codicem, neque Gallicana Concilia Graecos canones ex Dionysiana versione adhibuisse. Sirmondus (49) vero Gallos Dionysiana collectione aliquando usos, vel antequam eius exemplar ab Hadriano I. sub Carolo M. acciperent, ex veteri canonum collectione Bibliothecae S. Benigni Divionensis, aliisque monumentis Carolo antiquioribus, demonstrare conatur. Postea vero quam Hadrianus I. huiusce col-

[42] Lib. VII. ep. 24.

[43] De Concord. Sacerdot. & Imp. III. 3.

[44] In praef. collectioni canonum praefixa, quam ad fidem vetustissimi MSc. cum Pœnitentiali Theodori Cantuariensis primus edidit.

[45] Praef. codici canon. Eccles. univers. praeposita.

[46] Diss. de primo usu codicis canon. Dionysii Exigu.

[47] Annal. Francor. tom. VI. p. 44. seq.

[48] Critic. Baronian. ad an. DCCXVII.

[49] In collect. Conc. Galliac.

collectionis exemplar Carolo M. obtulisset, Dionysianam collectionem Gallorum more receptam, satis constat ex Conciliis; quae paullo post habita sunt.

§. XI. Eodem prope tempore, quo Dionysius Romae, Fulgentius Ferrandus, Carthaginensis Ecclesiae Diaconus (50), qui circa an. DL. decessit, confecit in Africa *Breviationem canonum*, impulsus a Bonifacio Carthaginensi Episcopo; ut post reversionem ab exilio Episcopos, & clericos, Ecclesiae disciplina restitueretur. Constat huiusmodi Breviatio capitibus CCXXXII., quae maximam partem decerpta sunt ex veteribus collectionibus, nisi quod Chalcedonenfis Synodi canonibus usus non est. Adiecit & multos Africanorum Conciliorum canones, quorum alibi mentio nulla, nempe Zellenfis (51), Suffetulensis, Septimunicensis, Macrianensis, Mazaranensis, Thematani, & Trusditani. Huiusmodi Breviationem multis scate erroribus, docet Quesnellus (52). Eam e codice MS. Ecclesiae Trecentis edidit Franc. Pithoeus (53); exinde cum Dionysii Exigui versione Christoph. Iustellus (54); postea emendatorem suis adnotationibus, & antiquo indiculo addito, recudendam curavit Ant. Dading Alteserra (55); subinde suarum notationum accessione evulgavit Franc.

§. XI. Col-
lectio ca-
nonum
Fulgentii
Ferrandi.

[50] Plura de Ferrando dabunt Facundus Hermianens. Episcopus in defension. trium Capitulorum, IV, 3., Victor Tunonensis Episcopus Chronica ad an. VI. post Consulatum Basilii, Sigebert. de illustrib. Scriptoris. cap. XXVIII. & XXIX. Conf. etiam Petr. Chiffet. praef. ad opera Ferrandi.

[51] Num Zellense Concilium idem sit cum Tellenfi, quod „Teleptense“, legendum mavult Chiffetius, magna dissensio est. Vid. Baluz. diss. de Concilio Teleptensi; ex

Concilii autem Zellenfis, sive Teleptensis, sive Tellenfis gestis extat nunc epistola Siricii P. „ad Episcopos Africae“, cuius capita quinque Breviationi suae Ferrandus inseruit. Eam supposititiam ducunt Blondellus, & Quesnellus. Argentinam esse a Schellstraten, Baluzio, & Constantio satis ostensum est.

[52] Diss. XV. ad Leon. M. p. 338.

[53] Paris. MDLXXXVIII, 8.

[54] Paris. MDCXXVIII, 8.

[55] Pictav. MDCXXX, 8.

Franc. Chiffletius (56); demumque recuderunt Voëllus, ac Iustellus (57).

§. XII.
Collectio
canonum
Orientalium
Martini Bra-
carensis.

§. XII. Non ita multo post Martinus, natione Pannonius (58), primum Dumienſis Coenobii in Gallaecia Abbas, deinde Archiepiſcopus Bracarenſis, inclauit circa an. DLXXII., nam praefuit Concilio Bracarenſi II. eodem anno habito. Is conſlavit *collectionem Orientalium canonum*, in capita LXXXIV. tributam, in gratiam Ninigeſi Lucentis Gallaeciae Epifcopi; qua non ſolum Graecorum canonum verſionem inſtituit, quod vetus obſcurior, parumque fidelis ei videretur. Hunc autem ordinem iniiit, ut primum canones ad Epifcopos, ſubinde ad clericos, demumque ad laicos ſpectantes exhibeat. Martinus porro interdum canones diverſorum conciliorum in unum capitulum conſlavit, uti liquet ex capitulo XXXII., quod ex canone III. Concilii Nicaeni, canone XV. Concilii Bracarenſis I., & canone VI. Toletani I. conſtat: interdum quaedam addidit, detraxit, immutavitve, ceu ex eodem capitulo apparet: nonnumquam in contrariam ſententiam torſit, ut ex capitulo XXXIX. liquet. Hoc opus edidit Severinus Binius; deinde adſcriptis margini variis lectionibus, fontibusque, a quibus ii canones hauſti ſunt, ſtudio Ioannis Doviat illuſtratum, in lucem protulere Voëllus, atque Iuſtellus (59) (60).

§. XIII.

- [56] Divion. MDCXLIX. 4.
[57] Bibliothec. iur. canon. vet. tom. I.
[58] Ant. Auguſtinus, Loayſa, Florens, alique aſſerunt, Martinum hung natione Graecum fuiſſe, ſreti teſtimonio Iſidori Hiſpalenſis de vir. illuſtrib. cap. XXII., & Honorii Auguſtinenſis. At ex Gregorio Turonenſi, Amoino, &

epitaphio ei poſito, Martinum e Pannonia origin- dum. demonſtrarunt. Du Pin Biblioth. Eccleſ. part. VI. & Aubertus Miraeus Schol. ad cit. Hiſpalenſis loc.

[59] Bibliothec. iur. canon. veter. tom. I.

[60] Obſervandum hic, Gratianum canones a Martini collectione accerſitos lauda.

§. XIII. Consistam nunc in Cresconio, sive §. XIII.
Crisconio, Africano Episcopo, qui circa ann. Breviariū
DCLXXX. claruit. Duplex Cresconii opus cir- canonicum
cumfertur, sive potius unius operis duae partes, Cresconii.
quarum altera *Breviarium Canonicum* adpellatur,
quo Ferrandum imitatus, brevibus quibusdam sum-
mulis singula ecclesiasticae disciplinae capita com-
plexus est, indicatis tantum conciliorum canonibus,
Pontificumque decretis, non ad verbum relatis;
altera vero *Concordia canonum, sive liber canonum*
dicitur, quo canones, atque decreta integra referuntur
eodem ordine, quo in Breviario laudantur. Hoc opus
primus e Codice MS. Ecclesiae Trecentis in lucem
extulit Petrus Pithoeus (61); deinde Ant. Dadin.
Alteferra (62); postea Franc. Chiffletius (63); tandemque
Voellus, & Iustellus (64).

§. XIV. Est & *Codex canonum*, seu integra canonum
collectio, non epitome, uti contra Canisium, §. XIV.
aliosque, ex pluribus exemplaribus eius codicis, quae Codex ca-
in Gallicanis prostant Bibliothecis a Sirmondo nonum
demonstratum est. Eam Hadrianus I. in usum Occi- Hadriani
dentalium Ecclesiarum Carolo M. obtulit, tertia I.
vice urbem invisenti, idest an. DCCLXXXVII., ceu
Sirmondus (55), & Iustellus (65) contecere. Conti-
net autem decreta Pontificum Romanorum a Siricio
ad Gregorium Iuniorem; itemque canones Apostolicos
XLV., Ancyranos XXIV., Neocaesarienses XV.,
Gangrenses XX., Antiochenos XXV.,

F

Lao-

re sub nomine Martini Papae; qua in re labitur, dum
sibi persuadet, Martinum fuisse Pontificem Romanum,
quod Papa Paulus diceretur. Olim enim Episcopi
omnes Papae dicebantur Conf. Ludov. de la Cerdas
Advers. Sacrar. cap. LXXII., Lupum in dicit. Gregor.
VII. can. 2., Ant. Augustin. de emendat. Gratian. lib. II.

Dialog. 20.

[61] Paris. MDLXXXV III, 4.

[92] Augustae Picton.

MDCXXX, 4.

[63] Divion. MDCXLIX, 4.

[64] Bibliothec. iur. canonic. veter. tom. I.

[65] In Collect. Concilior. Galliae tom. II.

[66] Bibliothec. iur. canon. veter. tom. I. ante p. 97.

Laodiceos LIV., Sardicenses XXI., Carthaginenses XXXIII., & diversorum Africanorum Conciliorum canones CV. Hoc opus primus Henric. Capifius (67) ; deinde Labbaeus (68) , & Harduinus (69) edidere.

s. XV.
Collectio
canonum
Isidori Mer-
catoris.

s. XV. Venio nunc ad canonum collectionem, quae *Isidori Mercatoris, sive Peccatoris* nomine affertur. De eius auctore magnae sunt eruditorum turbae. Isidorum Hispalensem Episcopum faciunt Hincmarus (70), Trithemius (71), & e recentioribus Possevin (72). Male. Complectitur enim quaedam Hispalensi an. DCXXXV. denato, plane recentiora, nempe Concilium Toletanum XI., CPolitanum III., epistolas Gregorii II., & III., Zachariae P., & Bonifacii Archiepiscopi Moguntini. Praeterea Braulio Caesaraugustanus Episcopus, qui cum Isidoro Hispalensi familiarissime usus est, in catalogo operum ipsius, decretalium epistolarum non meminit, quae Pontificibus Siricio antiquioribus adscribuntur: uti nec S. Idelphonfus Toletanus Episcopus. Porro Isidorum Hispalensem eius imposturae auctorem iactare, quum eius sanctimonia, & doctrina vetant, tum codices MSS., maxime Vaticani, & codex S. Mariae supra Minervam, qui eam collectionem Isidori *Mercatori*, seu *Peccatori* tribuunt. Morinus autem suspicatur, auctorem fuisse Isidorum quemdam magni nominis Monachum, qui se *Peccatorem* dicere solebat, eumque ab Episcopis ad hoc opus impulsus, & ex *Peccatore Mercatorem* amanuensium ollicitantia factum. Petrus de Marca (73) *Peccatoris* cognomen Isidoro tribuit, eumque Episcopum fuisse coniicit, quod veteribus Episcopis conciliorum

• de.

[67] Antiqu. lect. tom. VI.

[68] Collect. Concil. tom. VI. p. 800.

[69] Collect. Concil. tom. III. p. 2033.

[70] De Scriptor. Eccles.

[71] De Scriptor. Eccles.

[72] Appar. Sacr. in Isidor. Mercat.

[73] De concord. Sacerdot. & Imper. III, 6.

decreta subscribentibus sollemne fuit, se se *Peccatores* cognominare, ut ex Conciliis Turonensi I., Parisiensi III., Turonensi II., & Matisconensi I. constat: parique modo Graeci se *μαρτυροῦντες*, *Peccatores*, cognominare consueverunt. Hunoldus Plettembergius (74) putat, Isidorum Mercatorem Setubensem Episcopum fuisse collectionis huiusce auctorem, laudatque Luitprandum (75), & Chronicon Iuliani Toletani, editum Parisiis a Laurentio Ramiretio, ubi scriptum est, Isidorum istum Episcopum Setubensem ope cuiusdam Monachi compilationi vacasse, obiisseque an. DCCCXV. Schelstratenus (76), & Pagius (77) collectionem hanc Isidoro *Mercatori*, sive *Peccatori*, aut certe alteri, qui eo nomine lateat, adscribunt; Porro Baluzius (78) Hispanum facit. Blondellus (79) esse adserit Episcopum quemdam Germano-Francum, Caroli M. imperio subiectum. Mairicht (80) Francum, aut Gallo-Francum statuit. Priorior ego sum in sententiam Natal. Alexandri (81), omnino incertum esse, quisnam, & cuius auctor ille fuerit, qui sub Isidori larva voluit delitescere.

§. XVI. Quo primum tempore Isidori collectio eruperit, non satis liquet. Struvius (82) octavo saeculo prodiisse adfirmat. Fabricius (83) post annum DCCC. factam existimat. Van Espen (84) apparuisse ait circa octavi saeculi exitum, quod eius nemo meminit ante Riculphum Moguntinum Episcopum, qui an. DCCLXXXVI. Lullo Moguntino Episcopo successit, uti traditur nescio an vere in Annalibus incerti Auctoris, a Petro Pithoeo editis.

§. XVI.
Quo tempore Isidori collectio apparuit.

F 2

Por-

[74] Introduct. ad ius Canon. cap. XI. §. 7.

[75] Chronicon ad an. DCCXIX.

[76] Antiquit. illustrat. diss. III. cap. III, artic. 5. num. 3. tom. II.

[77] In Anaclet. n. 3.

[78] Praef. ad Reginon.

[79] In Turrian. & Pseudo-

Isidoro vapulantib. n. 223.

[80] In histor. iur. canon.

[81] In saec. I. diss. XXI. art. 2.

[82] Hist. iur. canon. §. XV.

[83] Bibliothec. Graec. VI, 1. §. XX. n. 11. tom. XI.

[84] In monit. ad Lector. praefix. Opp. part. V.

Porro vir in primis clarissimus lo: Bapt. Bartholus (85) non abs re contendit, circa saeculi noni medietatem apparuisse Isidorianam collectionem; quoniam habet quaedam ex epistola Abbatis Eangyth ad Bonifacium Meguntinum Archiepiscopum, post an. DCCXX. data, & ex epistola eiusdem Bonifacii ad Ethelbaldum Merciorum Regem ann. DCCXLV. scripta; quaedam item ex Synodo Romana an. DCCCXXI., & Parisiensi VI. an. DCCCXXIX. Praeterea Leonis IV. aevo, qui an. DCCCXLVII. decessit, nondum Isidorianam collectionem innotuisse, ex eiusdem Pontificis (86) silentio educi potest; is namque recensens decessorum suorum decretales, quibus Romana tunc Ecclesia utebatur, nulla veterum Pontificum mentione decretalium habita, a Siricii epistolis exorsus est. Vide quoque quae de hac re disserit vir egregie doctus, Carolus Blascus (87).

§. XVII.
Qua' menti-
re, Isido-
rus tot e-
pi stolas
confiteri.

§. XVII. Quam ob causam male feriatu Isidorus tantum sulceperit laborem in tot epistolis, scriptisque confingendis, eruditi quaerunt? Putant nonnulli, factum studio Romanae Sedis dignitatem, auctoritatemque tuendi, quod eius Sedis amplitudinem, summamque in provincialia Concilia potestatem commendat. At non obscure ab eodem Isidoro (88) educi fas est, mentem perpatranda facinoris fuisse, ut Episcopis criminis arcessitis prospiceret. Hoc idem luculentius innotescit ex scriptis in eam collectionem coniectis, quibus eandem palinodiam ad satietatem, molestiamque canit. Quamvis enim Romanae Sedis dignitatem merito effert; eo tamen semper pergit, ut Episcopi Synodis provinciae damnati ad illam confugiant.

§. XVIII. Complectitur autem Isidoriana ex-
latio

[85] Instit. iur. canon. cap. 5.

§. 1.

[86] Epist. ad Episcop. Britan-
niae.

[87] De collection. ca non.
Isidor. Mercator.

[88] Praef. collectioni suae
prae fixa.

latio non canones modo Apostolicos, sed & Pontificum Romanorum decretales, qui Siricium aetate anteivere. Ecquis in ecclesiastica historia est tam hospes, quam lateat, eiusmodi epistolas ab ipso vulgato Isidoro ementitas? Hincmarus Metropoli-
 Remensis (89), qui an. DCCCLXXXII. obiit, eas decretales sublestae fidei, & e canonum numero depellendas, asseruit. Hincmari sententiae multi Galliarum Episcopi adstipulati sunt. Contra pro illis adversus Gallos disputavit Nicolaus I. (90). Eadem disputatio sub Hadriano II., Ioanne VIII., aliisque Pontificibus instaurata est. Porro Benedictus Levita non obscure innuit, eas epistolas haud esse genuinas; quippe qui eas suppresso auctoris nomine laudat, ne impostura detegeretur, ut observavit Baronius (91). Quidquid sit, illud indubium est, ab anno DCCCC. ad saeculum usque XIV. earum decretalium fidem per universum Occidentem viguisse. Quare novum ius canonicum in Occidente, praesertim quoad iudiciorum ordinem, ex Isidoriana canonum collectione exortum est.

§. XIX. Circa Concilii Basileensis tempora, hoc est an. MCCCCXXXI. Nicolaus Cardinalis Cusanus (92) quarundam earum decretalium fidem in dubium evocavit. Et Kalteisenius Monachus, qui ante annos circiter CCL. inquisitor haereticæ pravitatis extitit, diserte adfirmat, *in epistolis hisce penitus se fundare volentes, Romanam Sedem omni laude dignissimam plus quam expedit, exaltare, quum tamen omnino non videantur illorum sanctorum epistolae, consideratis contentis in iis*. Postea Baronius (93), Bellarminus (94), Bona (95), Perronius (96),

§. XVIII.
 Quid Isidori collectio con-
 tinet?

§. XIX. I.
 Isidori im-
 postura
 pluribus
 suboluit.

F 3

(96),

[89] Opusc. adv. Hincmar. Laudunens. & in Capitularib. I. V. 25. & 43.

[90] Epist. XLII. ad Episcop. Galliar.

[91] Ad an. DCCCLXIII. Ap-

nal. tom. X.

[92] De concord. Catholicis, 39. & 41, 2.

[93] Ad an. DCCCLXIII.

[94] De Roman. Pontific. lib. 14.

[95] Reliquis lib.

(96), Ant. Augustinus (97), Lupus (98), Cointius (99), Schellstratenus (100), Ant. Pagius (101), Bortonus (102), Baluzius (103), Fleury (104), Cl. Blauscus (105), ceterique multis, iisque solidissimis argumentis demonstrarunt, epistolas Pontificum Sircio antiquiorum a personato illo Isidoro, ad certissimam incautorum fraudem, confictas fuisse. Demum superioribus retro temporibus gravissima de hac re controversia exarsit inter Franciscum Turrianum S. I., & Davidem Blondellum Calvinianae sectae addictum. Ille (106) enixio studio, provectaque industria, decretales illas Pontificibus, quibus adseribuntur, vindicare conatus est. Hic contra (107) decretales illas ab ipso Pseudo-Isidoro confictas, improbo labore demonstravit (108). Ad Turriani partes se se adiungere Bonaventura Malvisia (109), & Cardinalis de Aguirre (110). Sed ii ad-

ver-

[96] Respons. ad M. Britanniae Reg.

[97] Notat. ad Capit. Hadriano adscript.

[98] Schol. in Dictat. Gregor. IX. can. 3.

[99] Annal. Eccles. Francor. ad an. DCCLXXXV. tom. VI.

[100] Antiquit. illust. diff. III. cap. III. art. 5.

[101] Ad ann. C.

[102] Diff. isagogic. Decret. Gratian. praemiss.

[103] Praef. ad Ant. Augustin. de emendat. Gratian.

[104] Diff. praemissa Hist. Eccles. tom. XVI.

[105] Cit. oper.

[106] Libris V. pro canonib. Apostolic. & Constitut. Pontific. adv. Magdeburgens.

[107] In Pseudo-Isidoro, & Turriano Vapulantib.

[108] Commendandus improbus Blondelli, nissus in Isidorianarum epistolarum impostura latissime demon-

stranda. Insectandavero praefata eius audacia, qua nulla veritatum, purissimumque sententiarum iis decretalibus traditarum ratione habita, eas conviciis proscindit. Quod autem iactat se primum earum epistolarum *veritas* observasse, est cachinnis excipendus; iam enim ante ipsum haec putida Isidori commenta suboluebat Hincmaro Remensi, Benedicto Levitae, Ralceisenio, Baronio, Cusano, aliisque catholicis: unde praeclare vir emundae naris Iac. Sirmundus dixisse fertur, Blondellum „ totis viribus, incredibili, „ que conatu apertum o- „ stium effregisse „

[109] In nuncio veritatis David. Blondello misso.

[110] Appar. ad Concil. Hispanic. diff. IV. tom. I. p. 69. 69.

verso peraeque Marte pugnarunt. Nunc adeo patet illarum epistolarum impostura, ut qui patrocinium suscipere auderet, is indignationem, stomachumque eruditorum omnium cieret.

s. XX. De-
monstra-
tur Isido-
rianarum
epistola-
rum im-
postura.

§. XX. Praecipue in hanc sententiam argumenta haec sunt. I. Illarum decretalium non meminere Hieronymus, non Romani Pontifices Isidoro antiquiores, non Photius ecclesiasticarum antiquitatum studiosissimus, non Dionysius Exiguus, qui Romanae Ecclesiae scrinia diligenter lustravit, excussitque Pontificumque decretales, quotquot reperit, in unum contulit (111), non demum quisquam alius ante personatum Isidorum. II. Leo IV. (112) scribit, decretales, & canones in Romana Ecclesia tum extantes, quibusque in iudiciis utebatur, esse *Apostolorum, Nicaenorum, Ancyranorum, Neocaesariensium, Gangrensiarum, Antiochenarum, & cum illis regulas Praesulum Romanorum Silvestri, Siricii, Innocentii, Zosimi, Caelestini, Leonis, Gelasii, Hilarii, Symmachi, Simplicii, & Gregorii Iunioris*. Illos omnes esse, per quos iudicant Episcopi, & per quos Episcopi simul, & clerici iudicantur. Leonis ergo temporibus, nempe an. CCCCLVII, haud extitere Isidorianae Anacleti, Evaristi, aliorumque ante Siricium Pontificum decretales. III. In tot multorum, diversorumque Pontificum epistolis unus idemque scribendi caracter est; eadem sparsa per omnes similitudo, quae diversis tribui auctoribus nequit: barbaro, rudique sermone, & a primorum saeculorum elegantia, atque nitore prorsus alieno, exaratae sunt, nec temporum rationi cohaerent. IV. Habent quamplurima tertio saeculo recentiora, quam sacrarum Litterarum loca secundum Vulgatum, quae post Hieronymi demum tempora obti-

F 4

nuit,

[111] Idem Dionysius epist. ad Iulianum tit. s. Anastas. Presbyter.

[112] Epist. ad Episcop. Brian-
tann.

nuit, tum eadem verba ex codice Theodosiano, scholiis Aniani nomine huic codici insertis, & constitutionibus Iustiniani; itidemque posteriorum conciliorum, & Pontificum canones, atque decreta. Conferatur Blondellus (113) hanc super re, qui maximo studio detexit, undenam sententias, verbaque ipsa confarcinator ille expilaverit.

§. XXI.
Quibus
monumē-
tis Isido-
ri colle-
ctio coa-
luit?

§. XXI. Ceterum Isidoriana collectio genuinis, & supposititiis scriptis coaluit. Genuinae sunt epistolae Cornelii, Iulii, Liberii, Damasi, aliorumque Pontificum. Conf. supra cap. II. §. III. & IV. Supposititia vero, aut ipse Isidorus procudit, aut antea ab aliis conficta fuerant. Prioris generis sunt epistolae XCIX. a Clemente ad Gregorium M., itemque acta Concilii Romani sub Iulio I., Concilii V. & VI. sub Symmacho. Posterioris autem epistolae Clementis I. ad Iacobum, & excerpta Romanae Synodi II. sub Silvestro P. Seriem rerum genuinarum, atque confictarum, quae Isidori complent expilationem, attexuit David Blondellus (114).

§. XXII.
Collectio
octoginta
Capitulo-
rum.

§. XXII. Est & collectio canonum in Capitula LXXX. tributa, quae de iure Episcoporum, ex Graecis Latinisque canonibus, Synodis Romanis, Pontificum decretalibus ab Isidoriana officina magnam partem arcessitis, ac Romanorum Principum constitutionibus collecta est. De auctore horum Capitulorum in varia studia eruditi abeunt. Labbaeus (115), alique permulti contendunt, ab Hadriano I. collecta, & Ingilramno Metensi Episcopo data fuisse. Male: siquidem hanc collectionem non Hadrianus (116) ipse memoravit, non Leo IV. (117) non Nicolaus I. (118), non alius quisquam,

[113] Cit. opere.

[114] Cit. oper.

[115] Diff. historica de iisdem
Scriptoribus Bellarmino re-
lat. in Hadriano I.

[116] In collection. canon. Ca-

rolo M. oblata.

[117] Cit. epist. ad Episcop. Bri-
tanniae.

[118] Cit. epist. ad Episcop.
Galliarum

quam, cuius meminisse intererat :—ex quo apparet, Romanam Ecclesiam illa per haec tempora ignorasse. Praeterea Capitulum XLIX. cavit, iniustos delatores linguae, capitivae abscissione mulcandos. Numquam vero a Summis Pontificibus id genus poenae impositae sunt. Antonius Augustinus (119), capitula illa Hadriani nomina ferri, diserte adfirmat. Baluzius (120) autem, Nat. Alexander (121), Van Espen (122) alique plures sentiunt, Ingilramnum Metensem Episcopum ea Capitula collegisse, atque Hadriano P. circa an. DCGLXXXV. Romae obtulisse, ut auctoritate Sedis Apostolicae se tueretur a crimine, quo arcescebatur : idque adstruunt auctoritate codicis MS. Bibliothecae Coenobii S. Victoris Parisiensis. Cl. Bartholus (123) suspicatur, eundem Capitulum, qui epistolarum auctorem fuisse ; tum quia magnam partem constant epistolis ab Isidoriano codice petitis ; tum quoniam in eundem pergunt finem, ut nimirum Episcoporum rei consulant. Vt ut se res habeat, Capitula illa ab Anonymo prodiisse, ne ambigas. Huiusmodi capitula summa religione amplexus est Hincmarus Laudunensis, uti patet ex eius professione (124). At Hincmarus Remensis (125) canonici iuris scientissimus horum Capitulum auctoritatem elevavit, tamquam a sacris canonibus discrepantium, ipsamque Hincmari Laudunensis Nepotis sui professionem redarguit. Edidere haec Capitula cum annotationibus Ant. Augustini. Labbaeus (126), & Binius (127), & sine notis Harduinus (128). Eadem

ca-

[119] Dialogor. III, 1.

[120] Praefat. Ant. Augustin. de emendat. Gratian. §. IV.

[121] Appendix.

[122] Tractat. historico-Canon. part. IV. cap. 2 §. 1.

[123] Instit. iur. canon. cap. LI.

[124] Eam edidit Sirmondus in nota his Capitularibus

praefixa.

[125] Opuscul. adv. Hincmar. Laudunens. cap. XXXVIII.

[126] Collect. Concilior. tom. VI. p. 1828.

[127] Collect. Concilior. tom. III p. 436.

[128] Collect. Concilior. tom. III. p. 2061.

canonibus octoginta digesta exhibuit Iac. Sirmondus (129).

§. XXIII.
Capitularia
quid
sint

§. XXIII. Sequuntur nunc *Capitularia Regum & Imperatorum Francorum*. Capitularia, Graece, *καταλόγος*, proprie sunt capita constitutionum, quae inter paciscentes legum instar sunt. Hoc autem loco καὶ ἐξ ὧν eo nomine veniunt leges a Galliarum Regibus, consentientibus Episcopis, Regni-que Primoribus de Ecclesia, aut Rep. in generalibus comitiis, aut Synodis perlatae communi populi consensu, atque subscriptione, quibus omnes devincebantur (130). Huiusmodi Ecclesiasticas sanctiones complures edidit Carolus M., qui magnam ecclesiasticae rei curam gerens (131), varias Synodos celebrandas curavit Moguntiae, Remis, Tournis, Cabillone, Arelati, in quibus constitutiones ecclesiasticae emissae *Capitularium* (132) nomen accepere. Idem eius successores Ludovicus Pius, & Lotharius effecere.

§. XXIV.
Collectio
Capitularium
Ansegisi.

§. XXIV. Omnium primus Ansegisus Abbas, sive Lobienfis, sive Fontanellenfis, sive Luxonienfis (133) circa an. DCCCXXVII. collegit *libris quatuor Capitula Caroli M. & Ludovici Pii ad saecularem, & ecclesiasticam potitiam spectantia*. Primus an-

[129] Concilior. Gall. tom. II.

[130] Vid. Baluz. praef. Capitularium. editioni praefix.

[131] Conf. Herman. Adolph. Meinders de statu Religion. & Reip. sub Carolo M. & Ludovico Pio.

[132] Anton. Augustinus de emendat. Gratian. II, 12. opinatur, Capitulare esse vocem Caroli M. Ansegisi, & Theodosii temporib. proctusam. Sed iam octavo ineunte saeculo ea occurrit; habetur enim „Capitulare“ Gregorii II. & qui ann. DCCXIV. Romana sede po-

titus est, quod datum fuit Martiniano Episcopo. Georgio Presbytero aliisque in Bavariam legatis Ext. in Bini Concil. tom. V.

[133] Conf. in varia studia abeuntes Possevin in Appar. Sacra, Aubert: Miraeum in Augar. de Scriptiorib. Eccles. cap. CCXLV. Baluzium praef. Capitularibus praemissa §. XXXIX. Heinneccium, & Struvium in Histor. iur. Germanic. Nolo ego in rei parum utilitatis habentis inquisitionem censurere.

amplectitur constitutiones Caroli ad rem ecclesiasticam spectantes; secundus eiusdem leges civiles; tertius Ludovici leges ecclesiasticas; quartus demum ipsius civiles leges. Addidit idem Auctor appendices tres, quibus varia Caroli M., Ludovici Pii, & Lotharii I. Imp. capitularia collegit, quae vel ex superioribus *memoriae causa scripta, vel non plenum explere sensum, vel geminata, vel cum aliis mixta videbantur*. Hanc vero collectionem etiam Ludovicus Pius, & Carolus Calvus auctoritate sua firmarunt; quo factum, ut maximam per haec tempora auctoritatem Caroli M., & Ludovici Pii capitularia sint nacta; ea namque urgent Concilium Moguntinum an. DCCCLII. (134), Coloniense sub Carolo Crasso (135), & Moguntinum ann. DCCCLXXXVIII. (136). Vid. Baluzium (137), Pagium (138), & Conrigium (139). Ansegisianae huiusce collectionis editionem confecere Petr. Pithoeus (140), & qui in eiusmodi studiis facile omnium victor industriam, Steph. Baluzius (141).

§. XXV. Deinde an. DCCCXLV. auspiciis Otgari Archiepiscopi Moguntini novam Capitularium collectionem exornavit Benedictus Levita Moguntinus, quae Ansegisianae collectionis veluti auctarium quoddam est. Ea tribus absolvitur libris, in quibus rerum delectus, aequae ac ordo desideratur. His postea accessere *Additionum libri quatuor*, cuius auctor incertus est. Edidit hoc opus cum aliis Regum Francorum capitularibus summa industria comparatis Steph. Baluzius (142). Epitomen collectionis Levitae conscribere Isaac Episcopus Lin-

§. XXV.
Collectio
Capitularium
Benedicti
Levitae.

80-

[134] Cap. XVI.

[135] Cap. III.

[136] Cap. XXI. XXIII.

[137] Prolegomen. Capitularib. praefix. §. XLVII. seq.

[138] Critic. Baronian. ad an. DCCCXLV. n. 17. tom. III.

[139] De origin. iur. Germanae

nic. cap. XV.

[140] Paris. MDCLXXXVIII.

8.

[141] Paris. MDCLXXXVII.

fol.

[142] Collection. Capitular. tom. I.

gonensis, & Heraldus Archiepiscopus Turonensis, quam publica luce donavit idem celeberrimus Antiquarius Baluzius (143). Porro Benedicti Levitae collectio suum in Germania atque Gallia usum habuit. Quin Lotharius Imp. novam collectionem in usum Italorum confecit, quam edidit Goldastus (144) (145). Ceterum capitularia Caroli Calvi in unum coegit Iac. Sirmondus (146). Plura Regum Francorum capitularia dedit Io: Mabillonius (147), plurima hinc inde quaesita, Steph. Baluzius (148).

S. XXVI.
Collectio
Regionis.

§. XXVI. Sed iam ad Regionem, Monachum Benedictinum, Prumiensis Coenobii Abbatem, nostra procedat oratio. Hic ann. DCCCXVI. hortatu Rathbodi Archiepiscopi Trevirensis, in cuius metropoli, in D. Maximini monasterio, aemulorum potentia delectus ex Abbatia Prumiensi, degebat, concinnavit *libros duos de Ecclesiasticis disciplinis, & Religione Christiana*, in quos vetustos canones, Patrum dicta, & Romanorum Pontificum decreta quum genuina, tum ab Isidori officina repetita coniecit. Primus autem liber capitibus CCCCXLII. ea continet, quae ad clericos pertinent; secundus capitibus CCCCXVI. ea prope omnia complectitur, quae ad laicos referuntur. Habet praeterea ad-

[143] Collectio. Capicular.
tom. 1.

[144] Collectio. legum, &
consuetudin. Germanor. p.
702.

[145] Baronius ad ann.
DCCCXLVII. n. 12. sentit,
collectionem Benedicti Le-
vitae Italici decreto Synodi
Maldensis an. DCCCXLVII.
cap. LXVIII. promulgatam
fuisse; ea enim cavit, ut
» capitularia Ecclesiastica
» a Carolo Magno Impera-
» tore, & Ludovico Augu-
» sto promulgata obnixè
» observari praeciperentur.

» tur. At Iapsum hac in
» re doctissimum Annalium
» parentem, ex eo proclive
» conficitur, quod Maldense
» Concilium in Regno Caro-
» li Calvi habitum est; proin-
» deque nec Lotharium ob-
» strinxit, nec ad Italos per-
» venit. Conf. Petr. de Marca
» de concord. Sacerdot. & Im-
» per. II. 42. & Ant. Pagium
» critic. Baronian. ad A. C.
» DCCCXLVII. n. 12. p. 604.

[146] Paris. MDEXXII. 8.

[147] Analector. tom. 1.

[148] In cit. Collect. Capi-
tular.

adpendices duas a posteriori quodam adiectas; quarum prior LXIV., posterior XXVIII. capitibus absolvitur. Præter hunc codicem evulgavit Ioa- chim. Hildebrandus (249); & paullo post multo castigatior ad fidem vetustissimi codicis MS. Bibliothecae Oratorii Parisiensis, pereruditius adnotatationibus illustratus, lucem vidit opera, & studio Steph. Baluzii (150).

§. XXVII. Regionem excipit Burchardus Monachus Lobienſis Monasterii in dioceſi Leodiensī, exin Episcopus Wormathienſis, qui circa ann. MXX., ex sacra Scriptura, Conciliis, Pontificibus, & Patribus nova methodo exornavit *magnum decretorum volumen libris XX.*, collaborante Osberto, sive Olberto Gemblacensi Abbate suo, viro doctrina spectatissimo (151). Multa auctor peccavit. Singula non ab ipsis auctoribus, sed a prioribus collectoribus, & maximam partem a Reginone mutuatus est: nonnunquam verba immutat, locaque ad auctores non suos refert. Noluit namque imitari Reginonem in civilibus legibus, maxime capitularibus laudandis, inque eorum auctoritate utendo: quo factum, ut quae revera ex capitularibus petiit, ea referat ad Concilia, quorum canones in Capitularibus relati sunt, aut ad epistolas veteribus Pontificibus tributas, e quibus non pauca in capitularia irrepsere. Praeclare de hac re Baluzius (152). Hoc autem opus privata auctoritate confectum, tantum senſim auctoritatem obtinuit, ut non solum ex eo adhuc suo tempore omnium conciliorum decreta auctorizari, Sigebertus (153) re-

§. XXVII.
Volumen
Decretorum
Burchardi.

[149] Helmſtrad. MDCLIX, 4.

[150] Paris. MDCLXXI, 4.

[151] Sigebert. de Scriptorib. Eccles. cap. CXXI. seq. & Chron. ad ann. MVIII. itemque Chron. Vvornat. cap. XIII. apud Io: Petri, de Ludewig.

Reliqui. MSS. p. 55. tom. II.

[152] Praef. ad Reginon. & praef. ad Ant. Augustin. §. XXIX.

[153] De Scriptorib. Eccles. cap. CXXI.

ferat, sed & apud vulgus canonistarum multo post
mos inoleverit, *regulas iuris omni exceptione ma-
iores, usqueq; fori probatas Brochardica, quasi Bur-
chardica* (154) nuncupare. Prodit eiusmodi colle-
ctio cura Melchioris Novesiani (155).

§.XXVIII.
Decretum
Ivonis.

§.XXVIII. Burchardo subnectendus est Ivo, seu
Yvo, primum Praepositus canonicorum Regula-
rium S. Augustini, deinde Carnotensis Episcopus
ab Urbano II. inauguratus ann. MLXXXII., ut
a Sirmondo (156) observatum, decessitque ann.
MCXV., ceu ex Martyrologio Carnotensi liquet.
Is ex Pontificum decretalibus, conciliorum cano-
nibus, Patrum sententiis, ex codice Theodosia-
no, Iustiniano, & capitularibus Regum Franco-
rum, serae memoriae prodidit *Exceptiones eccle-
siasticarum regularum libris XVII.*, quod opus po-
stea *decretum Ivonis* dici, nescio qua de causa, coe-
pit. Omnia prope a Burchardo arcessivit Ivo prae-
ter partem II., & XVI. Prodiit hoc opus ad fidem
codicis MS. cura Io: Molinaei (157); postea Io:
Fronto Molinaei editionem cum alio vetustissimo
MS. Bibliothecae S. Victoris Parisiensis contulit,
multisque mendis elutum, brevibusque notatio-
nibus illustratum recudit (158): subinde ex e-
xemplari MS. Bibliothecae S. Victoris. Parisiensis,
additis quibusdam notulis, & indice refertissimo,
innumerisque fordibus expurgatum, studio, atque
opera Io: Baptist. Soucheti excusum est (159).

§.XXIX.
Pannomia
Ivonis.

§.XXIX. Eiusdem Ivonis est *Pannomia*, sive
Pannomia (160) in octo partes dispersita, ex Pon-
tifi-

- [154] Huiusmodi „ Brochar-
dica „ primus scripsit Da-
masus vetus canonici iuris
Doctor, quae ex exemplari-
bus MSS. recognita prodie-
re Colon. MDLXIV.
[155] Colon. MDXLVIII.
[156] Not. ad lib. II. epistolar.

- Goffridi Vindocinens.
[157] Lovan. MDLXI, 4.
[158] Paris. MDCXLVII.
[159] Paris. MDXLVII. fol.
[160] Codices MSS., editique
libri habent „ Pannomiam „
uti etiam Trithemius de
Scriptorib. Eccles. in Ivon.
Iam.

tificibus, Conciliis, Patribus, & Romano iure collecta. Iam vero Io: Molinaeus (161) Pannomiae auctorem incertum aestimat. Labbaeus (162), alii-que nonnulli Hugoni cuidam Catalaunensi adiudicant, qui decreto in compendium redactio *summam decretorum Ivonis* conscripsit, teste Vincentio Belluacensi (163). Moventur etiam ex eo, quod ad calcem habeat quasdam Calixti II., ac Innocentii II. sanctiones, qui post Ivonis obitum Pontificatum gessere; itemque ex eo, quod in nonnullis MSS. exemplaribus, eadem Pannomiae, quae decreto praefixa praefatio est. At maxime omnium demonstravit Baluzius (164), Pannomiam Ivonis opus esse. Et vero recentiora illa decreta a posteriore quodam adiecta sunt, quum pars huiusce collectionis non sint. Vnde a codicibus MSS. vetustissimis absunt, ut etiam ab antiquissimo codice Bibliothecae S. Victoris Parisiensis, & ab eo, quem Ant. Augustinus habuit, ubi decreta Innocentii II. desiderantur, itemque a duobus MSS. Bibliothecae Aquicinctensis, & Blaudinensis Coenobii, teste Mabillonio. Praefatio autem in plerisque MSS. deest; potuitque Auctor, quum, aliud de iisdem rebus opus conficeret, eandem adhibere praefationem. Denique Hugonis summam a Pannomia Ivo-

Iam Possevin Appar. sacr. inquit, vocandam esse non Pannormiam, aut Panormiam, sed Pannomiam, a Graeco *παν* „totum“, & *νομος* „lex“, quasi quae leges omnes continet, neque ipsam Pannomiam ab Ivone inscriptam subdit. Porro Sebastianus Brant post duas eius vocis origines allatas, alteram a Graeco *παν* „totum“, & *νομος* „lex“, seu *νομος* „iustitia“, alteram a Graeco-Latino *παν* „&

„norma“, sive „regula“, copiam cuique facit, quam mallet, originationem excipienda. Sarius quidem est, Pannomiae nomen praeferre.

[161] In Decret. Ivon.

[162] De iisdem Scriptorib. a Bellarmin. relat. p. 352.

[163] Specul. Historial. XXV, 84.

[164] Praef. ad Ant. Augustin. de emendat. Gratian. §. XX. 1699.

Ivonis distare, ex diversitate tituli in omnibus editis, MSSisque codicibus, ac nominatim codice Viatorino, & varietate canonum, atque decretorum in utroque opere relatorum, eruitur. Praeterea Pannomia non est epitome decretorum Ivonis, quoniam pauca sunt, in quibus hae duae collectiones inter se conveniunt, ut optime Ant. Augustinus observavit. In lucem prodiit Pannomia primum opera Sebast. Brant (165); deinde studio Melch. Vosmediano recusa est (166).

§. XXX.
Collectio-
nes cano-
num poe-
nitentia-
lium in
Occidente
factae,

§. XXX. Producam nunc in medium collectiones *poenitentialium librorum* in Occidente factae, quibus publicae poenitentiae (167) peragenda canonones continebantur. Iam Theodorus Archiepiscopus Cantauriensis, qui ann. DCLXVIII. a Vitaliano P. ordinatus est, scripsit *Poenitentialia*, quod MS. extat in Bibliotheca S. Benigni Contrabrigensis, cuius summaria capita retulit Henric. Spelmannus (168). Idem edidit, & elegantissimis dissertationibus illustravit Iac. Peritus (169). Postea Beda, qui ann. DCCXXXI. adhuc in vivis agebat, sive, ut aliis visum, Egbertus Archiepiscopus Eboracensis, qui ann. DCCXLVII. claruit, scripsit *Poenitentialia quatuor libris distinctum*, quod MS. extat in Bibliotheca Collegii S. Benedicti in Anglia. Deinde Halitgarius Cameracensis Episcopus, qui ann. DCCCXXX. obiit, rogatu Ebbonis Remensis Archiepiscopi, emisit *libros V. de vitiis, & virtutibus, de remediis peccatorum, & ordi-*

[165] Basiliae MCCCCLXXXXb,

4.

[166] Lovan. MDLVII, 4.

[167] De publica poenitentia e veteri Ecclesiae disciplina, consulantur Petavius, & Sirmondus in Hist. publicae poenitent. Morinus de Poenitent. Thomassinus, Menardus, Binghamus,

Filescus, Catalanus, ceterique. Sed abolita publicae poenitentiae peragenda disciplina, desuevit quoque poenitentialium librorum scribendorum mos.

[168] In Collect. Concilior. Galliae.

[169] Paris. MDCLXXVII, 4.

ordine poenitentiae, qui editi sunt in *Bibliothec. Vet. Patr.* (170), & ab Henric. Canisio (171). Tum Rabanus Maurus Benedictinus, Abbas Monasterii Fuldenfis, ac deinde Archiepiscopus Moguntinus, qui ann. DCCCLIX. supremum obiit diem (172), reliquit quum alia elegantissima opera, quae huc non spectant, tum *quaestiones canonum poenentialium ad Heribaldum lib. III. itemque de virtutibus, & vitiis, de peccatorum satisfactione, & remediis, sive poenitentiis lib. III.* Eas edidere Henric. Canisius (173), & ex schedis Iac. Pamelii, cum aliis Rabani operibus Georgius Colvenerius (174). Extat & *Pontificale Romanum*, titulis novem digestum, quod Rabano Mauro antiquius non esse, capita inserta ex Moguntino ipsius concilio, Triburiensi Synodo, & supposititiis Romanorum Pontificum epistolis, quae per ea tempora innotuere, satis ostendunt. De hisce, aliisque poenentialium canonum collectoribus quoque disputat Io: Morinus (175).

§. XXXI. Hoc autem loco praetereunda non est *collectio canonum poenentialium*, incerto auctore ornata, qui ante saeculum nonum vixit, uti proclive licet ex ipso opere colligere. Quamquam vero *canonum poenentialium* praeferat, more, scilicet illorum temporum, quibus omnia fere istiusmodi opera ad poenitentiam referebantur; re tamen ipsa complectitur omnis generis canones. In tres tributa est partes; quarum altera *de poenitentibus* atque *poenitentiis*; altera *de iudiciis*; tertia demum *de ordinationibus, gradibus, & officio clericorum, atque episcoporum* disserit. Hunc codicem in Bibliothecis delitescens primus evulgavit vir harum antiquitatum studiosissimus Lucas Dacherius (176).

§. XXXI.
Anonymi
collectio
canonum
poenentialium

G CAP.

[170] Tom. V. Collat. 950. & 951.

[171] Antiq. l. c. & tom. 1.

[172] Videns Colvener in
praeludiis ad opera Rabani,
& Mabillon. in saec. IV. Be-
nedictin. p. a. seqq. tom. 1.

[173] Antiq. l. c. & tom. V.

[174] Colon. MDCXXXVII.
tom. VI. fol.

[175] Ad calc. oper. de Poeni-
tent.

[176] Spicileg. Patr. tom. 1.

DE STATV IVRIS CANONICI IN ORIEN-
TE AC OCCIDENTE A GRATIANO
AD NOSTRA TEMPORA.

§. I. Ca-
nonici iu-
ris status
a Gratia-
no ad no-
stra tem-
pora.

§. I. **P** Rogredimur iam ad postremam epocham, quae iuris canonici novi est, atque a Gratiano ad nostra tempora procedit. Hoc vertente tempore prodierunt in Oriente canonum collectiones Arsenit, Blastaris, & Harmenopoli; de quibus ad servandam ordinis rationem diximus supra cap. IV. §. XI. XVI. In Occidente autem, quum ob plura generalia concilia, plurimasque decretales Pontificum Romanorum epistolas, in magnam canonica iurisprudentia molem excrevisset; oportere visum est, varias canonum, & praesertim Decretalium collectiones confici, quas singulatim enarrare adgredimur.

§. II. Con-
cordia di-
scordantiū
canonum
Gratiani.

§. II. Primus omnium Gratianus, natione Tuscanus, Clusii natus, monachus Benedictinus in Bononiensi monasterio SS. Martyrum Felicis, & Naboris (1) circ. an. MCLI. confecit concordiam discordantium canonum, ut ad rem inscribitur in codicibus MSS. Bibliothecae S. Germani Parisiensis, & Colbertinae, inque veteribus editionibus; deinde vero *Decretum* inscite dici coepit (2). Opus hoc ex Dionysio exiguo, Isidoro, Ivone, Burchardo, aliisque canonum collectoribus decerptum, constat quibusdam sacrarum litterarum locis, canonibus Apostolicis, atque conciliorum, decretalibus

[1] Numquam Gratianus fuit Romanae Ecclesiae Cardinalis; quod falso affirmat Albericus Monachus ad an. MCXLIV.

[2] Decreti nomen huius collectioni vix congruit; Non enim unum, sed plura

continet ecclesiastica Decreta. Quare Ant. Demochares, & Ant. Contius, Decretorum Canonorum collectione, & antea, inscribere Decreta iterum opus hoc in accuratioribus editionibus praescribitur,

bus Pontificum, auctoritate Ictorum Vlpiani, & Paulli, constitutionibus Imperatorum Romanorum e codice Theodosiano, ac Iustiniano petitis, atque Francorum Regum Capitularibus (3). Dividitur autem in partes tres. Prima continet distinctiones unam supra centum, quarum primae viginti de iure, eiusque partibus, reliquae de ecclesiasticis personis, varioque ipsarum gradu peragunt. Secunda (4) habet causas sex & triginta, quae omnes iudicia ecclesiastica spectant. Tertia tandem, quae de consecratione inscribitur, exhibet distinctiones quinque, deque consecratione Ecclesiarum, missarum celebratione, Eucharistia, feriis, ieiuniis, baptismo, confirmatione, ritibusque Ecclesiae pertractat.

§. III. Iam verò Gratianum opus privata auctoritate confectum est, nec ab ullo Pontifice iuris vim est nactum, ceu scitissime Io: Andreas (5), Panormitanus (6) Ant. Augustinus (7) alique. Non desunt, qui confidenter obtrudunt, opus illud ab Eugenio III. probatum, inque suam sententiam urgent Trethemium (8), qui unus omnium id asserit, trecentisque post Gratianum annis viguit. At is manifesti erroris evincitur ex perfecto scripto-

G 2 rum

§. III.
Gratian
opus pri-
vata au-
thoritate
confectu

[3] Canones omnes, quos Gratianus asserit, ad auctores suos referre natus est Petr. Guenois, in corpor. iur. canonic. sub fin. „Indicem locorum Sacrae Scripturae iuri canonico insertorum sub titulo „Concordiae“, attextit Io: Nicivellensis, qui liber ad permulta Scripturae loca intelligenda, genuinamque Pontificum Patrumque sententiam educendam, plurimum confert.

[4] Secunda Gratiani operis

pars obscuritate perturbationeque sua laborat. Francisc. Florens, praef. de method. & auctor. Gratian. „ordinis rationem emere conatus est. Sed quoniam Gratianus modo serium abruptum, modo digreditur, modo oberrat, luculentum is ordinem assequi nequivit.

[5] Id cap. 2. extr. de rescript.

[6] In proaem. Decretal.

[7] Dialog. III.

[8] De Scriptur. Eccles., in Gratian.

rum silentio, Gratiani aequalium, aut propiorum. Qui vero arbitrantur, luculentum eius approbationis monumentum proflare in litteris Gregorii XIII. Gratiano codici post correctionem praepositis, nae labuntur. Illis enim litteris nullum omnino approbationis verbum Pontifex habet, tantumque ait, curae sibi fuisse, ut Gratiani decretum expurgatum mendis prodiret, iussitque omnia, quae emendata, & reposita sunt, quam diligentissime retineri. Quare eorum, quae in Gratiani collectione occurrunt, vis & auctoritas nonnisi ab ipsis auctoribus, a quibus sunt repetita, est arcessenda.

§. IV. Re-
ceptio o-
peris Gra-
tiani.

§. IV. Vt prodit Gratiani opus summo plausu exceptum est. Eo, ceteris collectionibus neglectis, sic omnes uti coepere, ut non aliunde Pontificum constitutiones, conciliorum canones, Patrumque sententias repeterent. Quin Hugucio Archiepiscopus Ferrariensis eiusdem Gratiani aevo illud commentatus est. Id duabus potissimum de causis factum: quod in opus suum Gratianus coniecit instructionem rerum ecclesiasticarum penum; quodque instituit scribendi rationem, quae scholasticorum, forensiumque usui maxime omnium adcommo- data videretur. Namque de quapiam causa in utramque partem disseruit, canonumque concordiam elaboravit: quod utrumque priores collectores nequaquam praestitere.

§. V. Gra-
tiani ple-
raque pec-
cavit.

§. V. Quum vero Gratianus ob nimiam temporum infelicitatem, historiae, critices, omnisque literaturae praesidio ad tam grande opus elaborandum fuisset destitutus, inde factum est, ut in compluribus peccarit. Sane crebro lapsus in hominum, urbium, provinciarum, conciliorumque nominibus. Falsas, corruptasque inscriptiones saepe affert, quaeque re vera Synodorum sunt, ea Summis Pontificibus adscribit; quaeque unius Episcopi sunt, aut Romano Pontifici, aut Concilio generali, provin-
cia-

cialive tribuit. Multa Patribus testimonia affingit, quae aut nusquam extant, aut aliena ab eorum mente sunt. Decretales Pontificum ante Siricium, alia-ve supposititia profert, concilia nusquam habita laudat. Gravissima demum contra critices, historiae, ac Theologiae doctrinam errat. Tantum vero abest, ut homini, qui in tam miserrima litterarum tempora incidit, succensendum sit, quin potius, maximae sunt habendae grates, quum multis nominibus, tum eo vel maxime, quod ceteris omnibus instructiorem, locupletioremq; monumentorum copiam reliquerit, quodque habeat bene multa, quae apud alios scriptores frustra quaeruntur. Nec porro iis claruit temporibus, in quibus Daedaleum quoddam opus, ac quovis Phidiae signo perfectius eniti poterat. (9)

§. VI. Non defuere tamen, qui innumeras Gratiani codicis sordes eluerant. Primi Ant. Demochares Theologus Parisiensis, Ant. Contius Antecessor Parisiensis, subindeque Bituricensis, & Car. Molinaeus Ictus (10) in eo emendando, brevibusque quibusdam notulis illustrando operam contulere suam. Quod vero ii innumera prope posteris emendanda reliquere, sub Pio IV., & Gregorio XIII. a viris ea aetate doctrina praestantissimis istiusmodi opus Romae repurgatum: qui *Romani Correctores* dicuntur. Eandem praebuit operam Ant. Augustinus Archiepiscopus Tarraconensis (11), qui omnium industriam diligentiamque vi-

§. VI. Qui Gratiano emendando insudarunt

G 3

cit.

[9] Gratiani, & Raymundi Pennafortiensis vindicias suscepit Claud. Chiffertius „ Apolog. pro utriusq; iur. „ Architect. „ Eam tom. III. thesaur. iur. civil. inseruit Ev. Otto.

[10] Quod hic de ecclesiastici ordinis viris non ea

qua par est observantia loquitur, eius opera ab Apostolica Sede proscripta est. [11] In libris duob. Dialogo de emendandis Gratiani, quos eruditae adnotationibus auctos recensendos curavit Steph. Baluzius.

cit. Plura quoque emendarunt Bellarminus (12), Petrus & Franc. Pithoei (13), Van Espen (14), Placid. Bohn. (15), Io: Bapt. Bartholus (16), & Car. Sebast. Berardus (17). At supersunt adhuc alia, quae aut novam expetunt emendationem, aut fufius uberiusque persequi possunt.

S. VII.
Quid palea in decretis Gratiani?

§. VII. Pleraque in Gratiani codice capita *paleae* inscribuntur, quae quidem non a Gratiano appositae, sed a pluribus scriptoribus, diversisque temporibus addita sunt. Ea primum exemplarium marginibus adscripta, in ipsum subinde textum migrarunt, ceu fide codicum MSS. adstruunt Petrus, & Franc. Pithoei (18). De *paleae* autem nomine atque origine magnae sunt turbae. Sedet nonnullis, capita sic notata esse, quod habent incerta, nulliusque ponderis, uti *paleae* sunt. Aliis, quod *ταλαια antiqua*, tamquam ab usu remota, penitusque antiquata ea capita sint. Quibusdam ex voce corrupta, & detorta ex adverbio *ταλαια ιερων*, quasi additiones, sive canones saepe repetiti sint. Ducunt aliqui *Paleam* esse proprium Gratiani discipulum, nomine *Coma Palea*, qui additiones illas primus attexuit. Nec defunt, qui putidam obtrudunt fabellam, Gratianum cuidam Cardinali opus suum Romae detulisse, quo Eugenio III. offerret, eumque gloriae studiosiorem, quibusdam adiectis illius operis auctorem se iactasse, fraudeque detecta, Gratianum dixisse, additiones illas esse *paleas*, hoc est res parvi ponderis. Sed haec omnia nihil sunt aliud, quam purae putaeque nu-

[12] De Scripiorib. Eccles. in Gratian. p. 386. seq.

[13] In edit. operis Gratian. praef.

[14] In brevi comment. in Decret. Gratian., Opp. part. V. tom. V. & VI.

[15] In controversiis iurisprud. lib. I. tit. 2. p. 1. q. 20.

[16] Instit. iur. canonic. cap.

LIV. LV. LVI.

[17] In opere inscripto, Gratiani canones genuini ab apocryphis discreti corrupti ad emendationem codicum fidem exacti, & difficiliores commodis interpretationibus illustrati.

[18] In edition. oper. Gratiani.

nugae, ne levissimis quidem coniecturis innoxiae. Ego rem in medium relinquo, nihil enim nunc suppetit de hac re, in quo aut aliis, aut certe mihi ipse placere possim.

§. VIII. Post editum Gratiani opus, quum novae pro re nata Constitutiones Romani Pontifices emisissent, de iis in certum ordinem conferendis cogitatum. Primus Bernardus Circa, Praepositus Papiensis, ac postea Faventinus Episcopus circa an. MCLXXX^a confecit *Breviarium Extravaganantium*, in quod coniecit quaedam Pontificum Decreta, quae Gratiani diligentiam effugerant, & in primis eorum, qui post Gratianum incidere, usque ad Clementem III., unde est Gratiani veluti auctarium quoddam, ad quod non raro lectorem ablegat. Haec Decretalium collectio, *prima* vulgo dicta, quinque libris digesta est, privatoque hominis studio concinnata. Eam edidit, & adnotationibus illustravit Ant. Augustinus (19).

§. VIII.
Breviarium
Extravagan-
antium
Bernardi
Circae.

§. IX. Duodecim ab hac prima collectione edita annis, aliam Decretalium collectionem exornavit Io: Gallensis, sive Vallenensis, qua complexus est Constitutiones Alexandri III., Lucii III., Urbani III., Gregorii VIII., & Clementis III. a Bernardo Circa omittas; itemque decretales Caelestini III., quae post primam collectionem prodire. Haec collectio, quae *secunda* dicitur, privata auctoritate scripta fuit, inque libros quinque distributa. Porro in hac secunda collectione, aequae ac prima, falsae quaedam decretales extant, quae in Regestis nuppiam inveniuntur. Huiusmodi certe est epistola sub nomine Caelestini in hac secunda collectione proposita, quam supposititiam esse, scite demonstravit Bartholus (20). Olim quidem Pontificum ro-

§. IX. Col-
lectio De-
cretalium
Io: Gal-
lensis.

[19] In collection. Decretal. antiquior. cum not. Herdae MDLXXVI. fol. & cum eiusdem Augustini, & Cu-

G 4 scri-
iarii notationibus Paris. MDCIX, fol.
[20] Instit. iur. canon. cap. XVI. n. 7. seqq.

Scripta iis collectionibus inserta denegari poterant, nisi a Scrip̃tariis Romanae Ecclesiae probarentur. Hanc quoque collectionem in lucem protulit Ant. Augustinus (21).

§. X. Col-
lectio De-
cretalium
Compo-
stellani
& Petri
Beneven-
tani.

§. X. Deinde Bernardus Compostellanus constitutiones Innocentii III., quas magno numero Pontifex iste ecclesiasticae disciplinae restituendae studiosissimus, quum solus, tum in Concilio Lateranensi IV. edidit, ex eius Regestis priorum XII. annorum, in ordinem Romae privato studio redegit, quae *Romana collectio* dicta est. Quod vero Compostellanus multa collectioni suae inseruit, quas iudiciorum usus non recepit, ex postulantibus Romanis, Innocentius III. opera usus Petri Beneventani Diaconi, *tertium Decretalium librum* evulgavit, cui is, addita praefatione, plenissimum iuris robur adcommodavit: quae decretalium collectio, omnium prima iuris vim nacta est, reiectaque Compostellani collectione, *tertia* adpellata est. Eam edidit Ant. Augustinus (22).

§. XI. Col-
lectio De-
cretalium
Anonymi

§. XI. Post quinquennium ab edita tertia collectione, quarta prodit sub eodem Innocentio III. qua Anonymus eodem, quo prior, librorum, titulorumque ordine complexus est Concilii Lateranensis IV. capita LXXI., & aliquot ipsius Innocentii constitutiones post quinquennium a tertia collectione emissas. Hanc collectionem, adiectis veteris interpretis Io: Teutonicus, & quorundam aliorum glossis edidit idem Ant. Augustinus (23).

§. XII.
Collectio
Decretalium
Honorii III.

§. XII. Tandem Honorius III., qui Innocentio III. successit, constitutiones a se editas in unum compelli curavit, opera usus Tancredi Bononiensis Archidiaconi, ad quem collectionem hanc pontificia auctoritate firmatam misit Bononiam (24). Ita lu-

[21] Cit. collect.

[22] Citat. Collect.

[23] Cit. collect.

[24] Iis temporibus Bonon-

niensis Academia iuris scientia maxime florebat. Vid. Andr. Menda de iur. Academicis, l. 2.

lucem asperxit *compilatio epistolarum Decretalium Honorii III.*, quae quinta nuncupata est. Ea habet complura plane singularia, sive canonicum ius spectans, sive temporum Honorii historiam, quae in collectione Gregorii IX. desunt. Illius interpret fuit Iac. Albanus Paventinus Episcopus; meminere autem Contius (25), Cuiacius (26), Ant. Augustinus (27), qui huiusce collectionis exemplar nancisci non potuit; proindeque quatuor a se editis collectionibus non attexuit. Hanc ergo collectionem diu exoptatam, ad fidem trium veterum MSS. Bibliothecae Albiensis castigatam, ac pereruditis annotationibus ornatam, primus evulgavit Innocent. Cironius (28).

§. XIII. Novam, omniumque celebriorem decretalium collectionem circa an. MCCXXX. confecit Honorii III. successor, Gregorius IX., operam Raymundi de Pennafort Barcinonensis, Capellani sui, doctrina pietateque spectatissimi. Ea ex multis Sacrarum Litterarum locis, Canonibus Apostolicis, Pontificum scitis, conciliorum canonibus, & Patrum, aliorumque scriptorum operibus, coaevit. In quinque autem libros digesta est; quorum primus de ecclesiasticis personis, earumque munere; secundus de iudiciis, rebusque ad iudicia pertinentibus; tertius de clericis, iisque omnibus, quae Ecclesias spectant; quartus de iis, quae ad laicos attinent; quintus tandem de criminibus, eorumque poenis agit. Huiusmodi collectionem iuris vi, praefixa epistola, Gregorius IX. donavit. Porro Raymundus, quod pleraque ab antiquis collectoribus arcessivit, nonnullorum capitum inscriptiones falsas, corruptasque aequae obtrudit; integras quoque decretales non refert, sed ipsarum tantum initium cum

§. XIII.
Collectio
Decretalium
Raymundi
Pennafort
tensis.

[25] Var. loc.

[26] Ad titul. Decretal. de
frigid. & malefic. sub fin.

[27] Praef. de antiq. Decre-

tal. collection.

[28] Tolos. MDCLV. fol.
int. eius opera.

cum ea parte, qua propositae quaestionis definitio contingetur, plerumque retinet, rescissis, quae superflua minusve necessaria ei visa sunt. Quum vero multa, quae ad plenioram rei notitiam conferunt, rescuisset, priores decretalium collectiones, quas haecenus enarravimus, adeundae sunt. Quod vehementer commendant Florens (29), Van Elpen (30), Gonzalez (31), alique.

S. XIV.
Collectio
Decretalium
Bonifacii
VIII.

§. XIV. Ab edita Gregoriana hac collectione a colligendis Decretalibus adquietum est (quoniam Gregorius IX. (32) inhibuerat, aliam confici collectionem sine peculiari Apostolicae Sedis venia) donec Bonifacius VIII. an. MCCXCVII. per Guil. de Mandagolla Archiepiscopum Ebrodunensem, Berengarium Fredonem, Bituricensem Episcopum, & Richardum de Senis S. R. E. Vicecancellarium collegit decretales epistolas, quas post superiorem editam collectionem Gregorius IX. evulgavit; itemque decretales aliorum, qui post eundem Gregorium Pontificatum gessere, suasque praeterea decretales, & canones duorum generalium Conciliorum Lugdunensium sub Innocentio IV., & Gregorio XII. Opus hoc in quinque dispescitur libros, eodem quo Gregoriani ordine, titularumque serie dispositos. Dictum autem est *Sextus liber*, quoniam Gregoriana collectionis libris adiectum est.

§. XV.
Collectio
Clementinam.

§. XV. Iam porro Clemens V. Bonifacii VIII. Successor, ex decretis Concilii Viennensis, novam exornavit collectionem in libros quinque, eodem digestam ordine, quo superiores. Eam, Clemente morte praevento, ipsius successor Ioannes XXII. an. MCCCXVII. iuris vi donatas edidit. Decretales hac collectione comprehensae ab auctore suo *Clementinae* nuncupantur.

§. XVI.

[29] De rest. iur. Canon. dicendi ratione.

[30] Tract. historico-canon. part. VIII. cap. 1. §. 1. V. seqq.

[31] Appar. ad Decretal. p. 28.

[32] In epistol. collectioni suae praefix.

§. XVI. Denique duae aliae Decretalium collectiones prodire, quae *Extravagantium* nomen praeferunt, quod extra iuris corpus vagantur. Prior habet decretales XX. sub totidem titulis digestas Ioannis XXII. ; & *extravagantes Ioannitae* vulgo dicuntur. Altera vero complectitur Pontificum decretales ab Urbano IV. usque ad Xystum IV., inque libros quinque tribuitur. Quae autem huic collectioni decretales insertae sunt, eae *extravagantes communes* adpellantur, quoniam non ab uno, sed pluribus Pontificibus perlatae sunt. Posteriores hanc collectionem privato hominis studio post an. MCCCCLXXXIII. concinnatam, ex cap. 2. de reliquiis & venerat. Sanctor. conficitur. Quamquam vero hae duae extravagantium collectiones privata industria, non publica auctoritate confectae sint; ambigi tamen nequit, quin ab iis Summis Pontificibus, quorum nomina praeferunt, perlatae sint; proindeque eandem habent vim, quam ceterae decretales (33).

§. XVII. Novam decretalium collectionem sub nomine *Libri septimi decretalium* privato studio confecit Petrus Matthaeus Ictus Lugdunensis an. MDLXXX. Hic praeter quam nullam *Clementinarum*, & *Extravagantium* rationem habuit, bene multa peccavit; nam pleraque utilia omisit, quaeque parum necessaria sunt, retulit; triginta circiter novos titulos commentus est, inque decretalibus describendis temporum rationem perturbavit. Quamobrem nullus dubito, mirabitur, si eiusmodi collectio nauci habita sit.

§. XVIII. Demum Xystus V. novem selectis viris, Cardinalibus Dominico Pinello, Hyppolito Adobrandino, Hieronymo Pinello, Episcopo Rupano Lucio Sano, Rotae Auditoribus Seraphino Olivarrio

§. XVI.
Collectio-
nes Extra-
vaganti-
um Ioan-
nitarum,
& com-
munium.

§. XVII.
Collectio
Decreta-
lium Pe-
tri Mat-
thaei.

§. XVIII.
Inedita
Xysti V.
Collectio.

[33] Videbis Franc. Pegna
tract. de auctor. probat. &

utilit. Extravagant.

rio, Hieronymo Pamphilio, Franc. Pegna, Pompeio Arrestino Advocato Consistoriali, & Iulio Caesari Ottinello Secretario Congregationis, id negotii dedit, ut novam Decretalium collectionem certo ordine colligerent. Hi autem plures annos in colligendis seligendisque Pontificum decretalibus, canonibusque duorum generalium Conciliorum, Florentini, & Tridentini adlaborarunt. Proelo subiecta est eiusmodi collectio an. MDLXXXVII. *scripti libri Clementis VIII.* nomine. Prius vero quam lucem adspiceret, praesensit Pontifex, facile futurum, ut & nova haec collectio multis canonistarum commentariis, & interpretamentis oneraretur; atque adeo ipsa Tridentini decreta huic collectioni inserta; quod Pius V. interdixerat. Quam unam ob causam hanc collectionem in publicum expromere detestavit.

§. XIX.
Collectio-
nes bull-
larum.

§. XIX. Sed iam ad constitutiones Romanorum Pontificum, quae *Bullae* vulgo dicuntur, aliquando de veniamus. Primus omnium Laertius Cherubinus Ictus Romanus Bullas in unum volumen a Leone M. ad Paullum V. sub nomine *Bullarii M.* compulit (34). Illud eius filius Angelus Maria Cherubinus ad Urbanum VIII. perduxit (35); deinde idem Bullarium ad Clementem II. continuarunt Angelus Maria Lantusca, & Paullus a Roma. Compendium Bullarii ad Paullum V. dedit Stephanus Quaranta (36); postque eum novum eduxit compendium Flav. Cherubinus (37). Demum Pontifex post hominum memoriam Sapientissimus, Benedictus XIV. tot ad Ecclesiae disciplinam confirmandam instaurandamque constitutiones pertulit, ut nova decretalium collectio confecta videatur.

§. XX.

[34] Rom. MDCXVIII. fol.

tom. II.

[35] Rom. MDCXXX IV. fol.

tom. IV.

[36] Venet. MDCXI. fol.

[37] Rom. MDCXX. fol.

§. XX. Ceterum, quum de fide, rebusque spiri-
tualibus agitur, canonicum ius civili anteponen-
dum. Plus enim studii circa canonum, legumque
divinarum observantiam, quam civilis iuris esse ad-
hibendum, monet Iustinianus (38). Vbi vero de
temporalibus res est, unumquodque in suo foro ita
servandum, ut alterum alteri opem ferat, in his,
quae deficiunt, ab altero suppleatur, inque iis quae
ambigua videntur, ab altero declaratur, interpreta-
tionemque accipiat. Praeterea prioribus canonibus
posteriores derogant. Sic Decretales Decreto, Decre-
talibus Sextus, Sexto Clementinae, Clementinis
Extravagantes, Extravagantibus recentiores consti-
tutiones derogant.

§. XX.
Quaedam
monen-
tur.

C A P. VII.

DE INTERPRETIBVS ET SCRIPTORIBVS
IVRIS CANONICI TAM GRAECIS
QVAM LATINIS.

§. I. **H**istoriam iuris canonici omnibus nume-
ris absolvit sermo de eius interpretibus,
atque scriptoribus, quorum alii Graeci sunt, alii
Latini. E Graecis inter eos, qui canones scholiis,
& commentariis illustrarunt, primus debetur lo-
cus vetustissimo canonum interpreti Theodoro Pro-
dromo, non ei, qui ineunte saeculo XII. incla-
ruit, sed Balsamone antiquiori, & adhuc inedito.
Huic addantur hi minus noti Ant. Cuboclesius,
Christ. Campanas, Gerasimus Monachus, Ioannes
Abbas S. Anastasiae, Io: Ianopulus, Io: Lascharis,
Io: Monachus, Io: Peganius, Io: Stavracijs, Leo
Magentinus, Leo Numodota, Leo Sebastenus,
Leo Xantopulus, Manuel Malaxus, Maximus
Margunius, Nilus Rhodius, & Thomas Selybriae
Epi-

§. I. Con-
nexio ca-
pitulis, &
Graeci
Scholia-
stae de-
perditi.

[38] Nov. CXXXVII.

Episcopus. De hisce Graecis canonum Scholasticis conferatur Io: Alb. Fabricius (1). Celebriores vero Graeci interpretes, quorum opera adhuc supersunt praeter Aristinum sunt Io: Zonaras, & Theodorus Balsamon. Hi autem schismatis contagione afflati homines omni adhibita cautione legantur, nec iis multo fidendum est.

S. II. Zonarae commentaria

§. II. Ioannes Zonaras CPolitanus, primus Praefectus Viglum, deinde Monachus S. Basilii, circa ann. MCXX. vixit. Scripsit autem *ἐξηγήσει τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων τῶν τε ἀγίων καὶ σέπτων Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀλλὰ μὲν καὶ τῶν τοπικῶν ἡτοιμασμένων καὶ λίαν ἁγίων πατέρων expositionem sacrorum, divinorumque canonum, tam SS. & venerandorum Apostolorum, quam sacrarum Oecumenicarum Synodorum, sed & localium, sive particularium, reliquorumque SS. Patrum*. Olim hunc commentarium maximi habitum, patet ex Graeco Anonymo apud Allatum (2). Iam sola Zonarae scholia in canones Apostolicos, Latine versa sunt a Io: Quintino (3). Postea Ant. Salmantia illius commentaria etiam in canones conciliorum Latine versos edidit (4). Eius Latinae versioni Typographus Parisiensis Graecum etiam textum ex Codice MS. Bibliothecae Regis Christianissimi addidit, & evulgavit (5). Sed adhuc exoptata eius commentaria in canonicas SS. Patrum epistolas, edita sunt una cum S. Gregorii Neocaesariensis, Macarii Aegyptii, & Basilii epistolis (6). Denique hunc commentarium integre in lucem dedit Guil. Beveregius (7).

S. III. Balsamonis opera huc spectant

§. III. Postea Theodorus Balsamon, Patriarcha Antiochenus, qui claruit tempore Xiphilini, hoc est circ. an. MCLXXXI., conscripsit opus inscriptum:

- [1] Biblioth. Graec. VI, 1. S. 16. tom. XI.
- [2] De perpet. consens. Eccles. Orient. & Occident. II, 10.
- [3] Paris. MDLVIII.

- [4] Mediolan. MDCXVIII.
- [5] Lutet. Paris. MDCXVII.
- [6] Lutet. Paris. MDCXXII.
- [7] In Synodic. M. tom. I. & II. passim.

ptum: Εξηγησις των ιερών, και θείων κανόνων, των τε, αγίων και πανευφημών Αποστόλων και των ιερών οικουμενικών συνόδων, αλλά μεν και των τοπικών ητοι μερικών, και των λοιπων αγίων πατέρων προς και δηλωσις των ενεργειών νομών, και μη ενεργειών, των ανατατταμένων εν τοις δεκά προς τοις τεσσαρεσι τίτλοις τοις κατ' αρχήν των κανόνων κείμενοις. *Expositio sacrorum divinorumque canonum, sanctorum celebratissimorumque Apostolorum, & sacrorum. Oecumenicorum, atque etiam provincialium sive particularium Conciliorum, reliquorumque SS. Patrum: insuper & declaratio de efficacia, atque inefficacia legum in quatuordecim titulis ante canones positis.* Hunc commentarium edidit Beveregius (8), qui etiam demonstrat, quantae olim auctoritatis fuerit (9). Eiusdem Balsamonis est συλλογή των εκκλησιαστικων διαταξεων, *Collectio ecclesiasticarum Constitutionum*, quae a Io: Leunclavio sub *paratitlorum* nomine Latine edita sunt (10); deinde eandem ex duobus MStis inter se collatis cum Leunclavii versione, & duobus *notatorum* libris, itemque notationibus in eam collectionem Car. Hannib. Fabroti edidere Voellus, & Iustellus (11).

§. IV. Latinorum interpretum, Scriptorumque canonici iuris magnus est numerus, dispar ingenium, & diversum iter. Alii enim *Decretum*, alii *Decretales Gregorii IX.* alii *Sextum Decretalium*, quidam *Clementinas*, nonnulli *extravagantes* non pauci *Bullas*, plerique *institutiones* illustrarunt, & praeterea alii singularia quaedam argumenta, alii forenses quaestiones expoliare. Iam vero Gratiani opus inter primos adnotationibus quibusdam illustrarunt Laurent. Cremensis, Vincent. Castellionaeus, Hugo Vercellensis, Io: Semeca, Bartholom. Brixienensis, & Hugucio Metropoli Ferraraensis.

Dein-

[8] In Synodico M. tom. 1. & 11. passim.

[10] Francof. MDLXXXIII. 8.

[9] In prulegom. §. XVI. XVI. & VIII.

[11] Biblioth. iur. canonica. vet. tom. 11.

§ IV. Latini Interpretes in Gratianum.

Deinde in idem commentaria conscribere Aegidius Bellamera. Io: Turrecremata, Guido de Bayfio, Dominicus Germinianus, Laurentius Rodolphus, Ludov. Bologninus, Ant. Contius. His addendi Molinaeus, Bern. Van Espen, Car. Sebastian. Berardus, Ant. Augustinus, Io: Dartis, & qui quasdam eius operis causas erudite explicuit, Franc. Florens.

S. V. Interpretes
Decretalium
Gregorii
IX.

§. V. In collectionem decretalium Gregorii IX. conscribere Sinibaldus Fliseus, sive Innocentius IV., Aegydius Bellamera, Petrus de Ancharano, Henric. Boich, Ioannes Andreas, Io: ab Imola, Henric. Hostiensis, Felinus Sandeus, Nicolaus de Tudeschis, vulgo Panormitanus, Henric. Zoësius, Ernest. Pirrhing, Placidus Boeckhn, Ludov. Engel, Petrus Alagona, Andreas Vallenfis, Petrus Baynus Ludov. Du Bois, Anacletus Reiffenstuel, Alexander Chafanaeus, Emm. Gonzalez, Prosper Fagnanus, Innoc. Cironius, Erasmus Vngepaverus, ceterique. Hisce addantur Iac. Guiacius, qui tantum libros II. III. & IV. illustravit, Ianus a Costa, qui quosdam libri I. II. & III. titulos explicuit, & Fr. Flores, qui priores novem titulos libri I. explanavit.

S. VI. Interpretes
sexti Decretalium
Clementinarum,
& Extravagantium.

§. VI. In Sextum Decretalium librum commentarios edidit Guido de Bayfio, Dominic. Germinianus, Io: Imola, Philippus Francus, Petrus Ancharanus, Ludovic. Gomezius, Iac. Fontanus, Guil. de Monte Lauduno, Io: Andreas, Petr. Franc. Passerinus, ac reliqui. Clementinas porro illustrarunt Bonifacius de Vitalinis, Io: Imola, Petr. Ancharanus, Nicolaus de Tudeschis, Franc. de Zabarellis, Guil. de Monte Lauduno, Andr. Barbatia, Iac. Fontanus, & praesertim Io: Dadin Alteserra. Extravagantes Ioannis XXII. Nicolaus Frerotius, Dominicus Zenzelinus, Io: Franc. de Pavinis interpretati sunt. Extravagantes vero *communes* Io: Monachus Picardus, Guil. de Monte Lauduno, & Io: Franc. de

de Pavinis glossis quibusdam expedire. Demum in Bullas Pontificum, secundum Cherubini collectionem laudandi Cardin. Vincentius Petra, & Augustin. Barbosa.

§. VII. Institutiones porro canonici iuris per multum litteris prodidere. In his Phoebeus, Gravina, Cabassutius, Aulsius, Ant. Gucchi, Boetius Epo, Franc. Roye, Claud. Fleury Henric. Cantius, Gregorius Tolofanus, Franc. Zipeus, Caelestinus Mirbellus, Io: Schilterus, Nicolaus Vigelius, Urbanus ab Ascensione, Ioachim. Stephanus, ac novissime viri pereruditi Io: Bapt. Bartholus, Ioseph. Paschal. Cyrillus, & Carol. Gagliardi. Addatur etiam Bernardus Van Espen, qui universum canonicum ius fuisse exposuit.

§. VII. Institutionum iuris canonici scriptores.

§. VIII. Denique peropportunos hic differendi locus de institutionibus iuris canonici Io: Pauli Langelotti, Icti Perusini. Hic iussu Pauli IV. P. M. an. MDLVI. institutiones canonici iuris, exemplo Triboniani, quatuor libris complexus est. At ob praematurum Pauli obitum, pontificiam auctoritatem assequi non potuerunt; tametsi Gregorius XIV. edixerit, ut in Academiis explicarentur, nulla us impertita iuris auctoritate. Institutiones Langelotti glossis explicarunt idem Langelottus, Bartholinus, Timotheus, Riccius, & Solerius. Eisdem variis adnotationibus Io: Deviat, Io: Bapt. Neri a Petra Sancta, Io: Henric. Bernus, Christ. Thomaeus, & commentariis Casp. Zieglerus, illustrarunt. Sufficiat haec de interpretibus atque scriptoribus iuris canonici attulisse. Plenior vero notitia hauriatur a Martini Lipenii, Ludovici a S. Carolo, & Burch. Gottelf. Sruvii Bibliotheca iuris, & potissimum ab historiae litterariae scriptoribus.

§. VIII. Institutiones Pauli Langelotti.

DE IVRE CANONICO PRO DIGNITATE
ORNANDO.

§. I. Con-
nexio ca-
pituli

§. I. **O** Vtinam ingens canonicarum legum in-
terpretum, & scriptorum cohors ita
operam industriamque praestitisset, ut ceteris otium
fecisse videretur, quemadmodum in compluribus
disciplinis ex voto accidisse gratulamur! Officio
igitur deesse viderem, si post recensitos interpretes
atque scriptores, rationem iurisprudentiae canoni-
cae, pro eo ac par est, illustrandae, exornandaeque
hic pandere praetermitterem, ut nobilissima haec
facultas summo semper honore habita, pro digni-
tate excoli tractarique Ecclesiae, Reipublicaeque
bono possit.

§. II. Ob-
trahitur
studium
historiae
ecclesiasti-
cae.

§. II. In primis autem studium canonici iuris
cum historia ecclesiastica artissimo nexu copuletur.
Quamvis enim scientiarum omnium, bonarumque
artium tanta consensio sit, ut omnes mutuam libi
lucem offundant; quaedam tamen adeo constanti
inter se foedere continentur, ut altera sine alterius
praesidio assequi nequeat. Quod si in aliis passim
scientiis obtinet, de canonico quidem iure, atque
antiquitate ecclesiastica perquam verissime praedica-
tur. Ita scilicet pontificiae iurisprudentiae cum
exactorum retro temporum rebus in Ecclesia gestis
convenit, ut vix ulla in legum corpore plagula oc-
currat, in qua non sit aqua haesura ei, qui ritam
illarum notitiam sibi non compararit. Quum enim
moribus institutisque antiquis potissimum stet res
Christianorum publica, quibus neglectis omnis nu-
tet Religio, ordinisque ecclesiastici disciplina omnis
concidat necesse est; adparet profecto, qui ad ma-
sculam solidamque iurisprudentiam pervenire stu-
det, eum nihil penitus antiquitatis ecclesiasticae
igno-

ignorare oportere. Ceteroquin fieri hercle nequit, quin apocrypha pro genuinis, interpolata pro integris, corrupta pro veris, particularia pro universalibus, antiquata pro receptis accipiantur, ac terrima demum caligine, innumerisque fordibus opprimatur, qui hoc tam necessario, praestantissimoque praesidio destitutus, ad huiusmodi studia animum adiciat (1).

§. III. Ecquid aliud, quaeso, in tam insulsos ac non semel ridendos errores abripuit tot veteres canonum collectores, totque canonici iuris interpretes & scriptores, nisi potissimum ecclesiasticarum antiquitatum imperitia? Qui vetustarum rerum plane rudes ad canonicas leges expediendas accessere, inque illis tamquam illuni nocte oberrantes, modo offendunt, modo labuntur, modo quovis, quam quo studuerant, perveniunt, ut eorum labores inspicienti vix integrum sit temperare sibi ab effusis cachinnis ad tam absurdos errores, in quos persaepe ruunt. Certe viris iis venia danda, qui in tam miserrima litterarum saecula incidere; illis namque non deerat iudicium, non ingenium, non industria, ut si in haec tempora servati essent, palmam sine ullo negotio hodiè praeriperent.

§. III. Idem hortatur.

§. IV. Quod autem non sine animi motu, aut commiseratione perfero, id dissimulare nequeo; tam multos, in felicissimis, quibus versamur, litterarum temporibus inveniri, qui mori nescio cui innutriti, illud studiose curant, ut ab ecclesiasticarum vetustatum studio abstineant, deliciasque in veterum

§. IV. Idem commendatur.

H 2

Do.

[1] Consulantur quoque Ios Salomon Brunquellius, diff. de utilitat. ex histor. atq. antiquitat. sacr. in iuris prudent. eccles. studio ca. ptanda, praemissa editioni observationum iuris canonici In hoc. Cironii, le-

nae MDCCXXVI, 4., & Iust. Hennig. Boehmer. diff. de necessitat. & utilitat. studii ecclesiastic. histor. in iur. canon. notit., ad calc. Concord. sacerdot. & Imp. Petr. de Marca.

Doctorum barbarie unice quaerant, nec quidquam se progressuros credant, nisi in immanissimis, & taediosissimis illorum commentariis aetatem terant omnem. Possit id quidem in ipsis utrumque ferri, nisi idem sub nomine doctae prudentiae ad alios & consilio, & exemplo derivare niterentur. Quo fit, ut eorum, qui ad canonicae iurisprudentiae laudem contendunt, perpauca, ut aequum esset, proficiant; & ob neglectos cultores praestantissima haec facultas maximi semper habita iam paene senescat.

§. V. Necessitas studi-
dii anti-
quitat. ec-
clesiastic.

§. V. Sed ab hisce tandem praepiudiciis aliquando desciscant, & cum legum canonicarum studio, antiquitatis ecclesiasticae notitiam felici constantique foedere coniungant. Nemo siquidem scitus erit, nisi ipsius iuris origines, variasque vicissitudines atque progressus in numero habeat: numquam fiet, ut dissidia feliciter componat; numquam mutati iuris rationes cognoscet, nisi ea omnia optime perspexerit. Perbelle Caius (2) aiebat, *potissimam cuiusque rei partem initium esse*. Profecto, *paullatim antiquae leges vetustate, atque incuria obsoleverunt, quarum etsi iam nullus usus est, notitia tamen necessaria videtur* (3) Plinius (4) Aristonem Ictum laudat hoc etiam nomine, quod semper ei curae fuerat, *sic iura antiqua, ut recentia, sic rara, ut assidue tractare*. Haec autem omnia quid aliud praestet, nisi notitia Ecclesiasticarum antiquitatum, plane non video.

§. VI. Cultores, &
illustrato-
res eccle-
siasticar.
vetustat.

§. VI. Quamobrem vel ipsi sapientissimi Ecclesiae Patres, veteresque scriptores Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, Nazianzenus, Chrysostomus, Basilus, Eusebius, Socrates, ac plerique omnes in vetera Ecclesiae instituta moreisque omni studio incubuere. Quid ego veteres memoro? Praestantissi-
mi

[2] L. i. D. de O. I.

[3] Can. fuerunt 2. dist. 7.

[4] Lib. VIII. ep. 14.

mi huius, ac superiorum retro temporum viri in hac sparta exornanda adlaborarunt, maximoque cum successu perfecere. Nemo ignorat, quam improbo labore in ecclesiastica historia insudarunt Baronii, Pagii, Du Pinii, Fleurii, Tillemontii, Nat. Alexandri, Gardeboschii, ceterique praestantissimi viri, ex quorum auspiciatissimis operibus mirifica iuri canonico lux adfulget. Omnibus vero perspecti felices Labbaei, Harduini, Sirmondi, Eupi, Binii, Cabasfuti, Richelii, Beverégii, Iustelli, aliorumque plurimorum conatus in Synodorum canonibus colligendis, illustrandisque. Quem praeterit, quanto nisu industriaeque varias antiquitates, origineque ecclesiasticas explicarint Thomadini, Norisii, Petri de Marca, Baluzii, Ciampini, Altesertae, Schellstrateni, Allatii, Bacchini, Bellarmini, Gretseri, Le Quienii; itemque Binghami, Montacutii, aliique? Ecquis non miretur cedro dignos Martenii, Durandi, Thomadini, Vicecomitis Bonae, Cresolii, Gavanti, Marcelli, Georgii, Haberti, Bocquillotii, Goarii, Le Brunii, De Vertii, Assemani, reliquorumque labores in rebus liturgicis explicandis, edolandisque. Quam egregia in veterum Patrum, scriptorumque operibus enucleandis memoriae mandarunt. Valefit, Petavii, Sirmondi, Quesnelli, Mabillonii, Blanchini, Haberti, Goarii, Menandri, Rigaltii, Gothofredi, Pamelii, Millii, Vsserii, & Sapientissimi Patres Mauro-Benedictini, quorum omnium illustrationibus haud mediocris canonico iuri fulgor affertur. Ecquis erit umquam tam segnes, tamque praestantissimarum rerum discendarum desiderio destitutus, qui procul electis barbarorum quiescentibus, tota mente, omni animi impetu elegantissima tam illustrium scriptorum opera, nocturna versare manu, versare diurna detrectet, ut optime de canonica iurisprudentia possit mereri, atque adeo de ipsa christiana Rep., quo praestantius, ex-

cellentiusque nihil? (§)

§. VII.
Modus in
studio an-
tiquitatu
ecclesiast.
studio
iuris ad-
hibendus.

§. VII. Quod vero antiquitatum ecclesiastica-
rum studium spectat, media via incedendum inter
eos, qui nimio quodam studio in eas abripiuntur,
atque illos, qui nescio qua dementia capti fastidio-
se longēque supercilio contemnunt, nihil periculi
in earum ignorantia consistere rat^o. Modus quidem
in omnibus adhibendus, sine quo rectum nequit per-
sistere. In hac enim sententia sum, ea maxime ingut-
gitanda, quae ad pontificii iuris notitiam sunt opus;
cetera dumtaxat degustanda, iisque adservanda, qui-
bus maius abs re sua otii est, ne vetustas res nimium
amantibus antiquus fiat animus. Quumque canoni-
cum ius Sacris Litteris, Summis Pontificibus, Con-
ciliis, catholicisque Patribus constet; consecraneum
est, huic studio facem Sacrorum Librorum, Pontifi-
cium, Conciliorum, Patrumque omnino praeferen-
dam esse. Conf. quae diximus supra cap. II. §. I. seqq.

§. VIII.
Studio
ecclesiasti-
cae histo-
riae ars
critica est
opus.

§. VIII. Cum ecclesiastica historia usus critices
in verbis moderatus, in alienis adducendis rectus,
in decisionibus cautus, in animadversionibus sapa-
cissimus, & ad artis denique regulas adamussim exa-
tus, coniungatur. Conferri de hac re merentur
Honoratus a S. Maria (6); & P. Lazeri (7) qui re-
gulas artis criticae ad historiam ecclesiasticam re-
la-

[§] Operandum equidem es-
set, ut exemplo Gronovii,
Graevii, Poleni, Sallengre,
Ev. Ottonis, Theod. Haesai
in colligendis operibus eru-
ditissimorum virorum,
Graecas Romanasque anti-
quitates, civile ius, atque
Theologiam spectantibus,
quispiam colligendis scri-
ptis virorum in ecclesiasti-
cis vetustatibus clarissi-
morum operam navaret.
Eiusmodi thesauri antiqui-
tatum ecclesiasticarum de-

lineationem dedit Io: Alb.
Fabricius, in Bibliogra-
phia Antiquaria.

[6] In animadversionib. su-
per regul. & usum art. cri-
tic. spectantib. ad histor. ec-
cles. oper. Patr., Ad. Mar-
tyr., Vit. Sanctor. &c.

[7] Exercit. critica de arte
critica, & generalib. eius
regul. ad histor. eccles. rela-
tis, & Exercit. de criticae
regulis, quibus vera falsa
admixta fecerni possunt.

latus, egregie tradunt. Quemadmodum vero rectum
critices usum in rebus ecclesiasticis commendamus;
ita eius abusum explodimus, atque exsecramur. Li-
mites critices in re ecclesiastica praeclare circum-
scripsit Ignatius de Laubrussel (8). Addantur Lo-
dulphus Kusterus (9), & Ludov. Ant. Murato-
rius (10).

§. IX. Praeter ecclesiasticae historiae ~~aptius~~ ex-
pensae notitiam, canonici iuris studioso leges civi-
les nosse est opus. Vtriusque iuris artificissima necessi-
tudo, atque communio est; adeo ut & leges sequi
canones, & canones leges imitari non dedignentur.
Nemo quidem scius dicendus, nisi utrumque ius
probe perspexerit. Apud ipsos ethnicos nobiles sciti
in utraque scientia divini humanique iuris, per-
aeque praestabant. Sic Scaevola (11) bene, ac dia
iura civium, & caeremoniarum ordinavit. Titus
Manlius Torquatus (12) iuris civilis, sacrorumque
Pontificalium peritissimus fuit. Aelius Capito (13)
etiam divini humanique iuris callentissimus exti-
tit. Hic recolendum Graecorum effatum: *οὐ χεν*
Ρωμαῖον ἀνδρα νομῆς (νόμων σκι, καὶ κανόνες) ἀγνοῖεν, non de-
lect hominem Romanum leges (hoc est & canones)
ignorare. Porro in collectionibus legum Roma-
narum plurima inveniri, quae ecclesiasticam histo-
riam, iusque canonicum illustrant, nemo unus
ignorat.

§. X. Quod tandem pertinet ad canonici iuris
interpretes, atque scriptores, delectus omnino ha-
bendus est. Eorum enim quidam leges erudite enu-
clearunt; complurimi autem garrulitate, importu-
naque subtilitate contrivere. Quare is deligendus
est interpres, qui a legum conspectu non recedat,

H 4

fed

[8] Traité des abus de la
critique en matiere de la
Religion. Paris. MDCCX, 8.

[9] In praefat. Testament.
10. Milii.

[10] De ingenio, moderat. in
Religion. negotio.

[11] Valer. Maxim. III, 8.

[12] Valer. Maxim. V, 8.

[13] Tacit. Annal. III, 72.

§. IX. Com-
mendatur
rectus cri-
tices usus
in histo-
ria eccle-
siastica.

§. X. Dele-
ctus scrip-
torum iu-
ris cano-
nici ha-
bendus.

sed eius verbis propius insulat, abstrusoremque mentem retegat; qui a legibus, quas explicandas suscipit, ad inanes atque intempestivas quaestiones non aberret (quo vitio plerique interpretum laborant, qui vanis appositionibus tranquilla & perspicua perturbant, levibusque quibusdam inutiliter notatis in tranquillo clement tempestates); qui interiori antiquitatis praesidio, canonicarum legum origines, progressusque diligenter evolvat, moresque veteris Ecclesiae quoque tradat; qui legum fundamenta detegit, & ob oculos legentium ponat selectiorem iurisprudentiam integre, atque ordine suo. Qui vero ex immani iuris canonici interpretum, scriptorumque caterva id pro merito dignitateque praestiterit, desinere vix ausim.

MAM.

MANTISSA¹³¹

HISTORIAE IURIS CANONICI

In qua de deperditis, aut ineditis canonum collectionibus tam Graecis, quam Latinis; Bibliotheca iuris canonici veteris Voelli, ac Iustelli; & Synodico M. Guil Beveregii disseritur.

C A P I T U L U M

DE DEPERDITIS AUT INEDITIS CANONVM COLLECTIONIBVS GRAECIS.

§. I. **A**D absolutam Historiae iuris canonici notitiam, iuvabit hoc loco differere de collectionibus canonum in Oriente factis, quas aut edacis temporis iniuria intercidiit, aut ineditae delitescunt. Omnes autem referre, longum molestumque esset, & utilitatis parum haberet. Celebriores tantum, quarum non rara apud veteres mentio, enarrare satius erit.

§. I. Capituli argumentum.

§. II. In primis occurrit Sabinus Heracleae in Thracia Macedonianorum Episcopus, atque unus ex Athanasii calumniatoribus (1), qui circa ann. CCCCXXV. conflavit *Συναγωγὴν κανόνων, collectionem*

§. II. Collectio Synodorum Sabini Heracleensis.

[1] Socin. H. Ell. 15. p. 92.

nem Synodorum, uti Socrati (2) dicitur. siue *congregationem eorum*, quae per diversa concilia *Sacerdotum ex scripto prolata sunt*, quemadmodum ab Epiphanio Scholastico (3) vocatur. Collegit autem Sabinus diversorum conciliorum acta; suam de Episcopis canonum conditoribus symbolam interposuit, gesta quaedam consulto praetermisit, alia pervertit, immutavitque, ut in sensum institutumque suum flecteret, Nicaenos Patres, ne Eusebio quidem dempto, tamquam rudes ac illitteratos, ad fidem Nicaenae Synodi elevandam, traduxit. Quae omnia colliguntur ex Socrate locis *in vot.* laudatis. Hanc collectionem serae posteritati invidere fata. Quare fallitur Christoph. Sandius (4), qui eam adhuc extare putat, illamque esse, quam ex Oriente secum duxit Christianus Pavius, uti ostendam mox.

C. III.
Collectio
Christiani
Pavii.

§. III. Altera collectio praescribitur *Συναγωγὴ καὶ ἐκδοτὶς τῶν ἀγίων πατρῶν συνόδων*, *Collectio, & expositio Sanctorum omnium synodorum*, quam ex Oriente attulit Christian. Pavius. Eam Photio Tyriae Metropolitae, qui an. CCCCXLIX. Ephesinae Synodo interfuit, adscribunt Iag. Vsserius (5), Io: Seldenus (6), & Steph. Le Moyne (7), qui etiam plura ex ea producunt loca. Frustra vero Sandius col-

le-

[2] Hist. Eccles. II. 17. Σάβινος
· πρεσβύτερος ὁπῆς Μακεδονίας ἐπισκοπῶν
(· ἐξ ἐτῶς XXXI. ἰουδαίου
· ἀποστολῆς) τὰς παρὰ αὐτοῦ
· ἐπιστολάς ἐν τῇ συνάγωγῃ τῶν
· συνόδων καὶ ἰδόντες κατὰ τὴν
· παρὰ τούτων Ἀντιόχειαν πρὸς
· Ἰούλιον, ὃν παρέλαυνεν, Sabinus
· » Macedonianae ecclesiae E-
· » piscopus in collectione
· » Synodorum epistolas In-
· » lii nequaquam intexuit;
· » tamen si eam minime
· » praetermisit, quam E-
· » piscopi Antiochiae colle-
· » git ad Iulium scripsersent.

Sabinus autem quae sectae
suae favebant, operi ino-
studiose inseruit: quae ve-
ro refragabantur, aut
sciens prudens silentio
transiit, aut omnino re-
iecit. Vide eundem Socra-
tem H. E. II. 39. III. 10. &
25. ac Tillemonium Me-
mor. Eccles. tom. V. p. 537.

[3] Hist. Tripartit. III. 8.

[4] Nuclei Hist. Eccles. p. 106.

[5] Symbol. Veter. p. 23.

[6] Ad Eutychii origin. Ale-
xandrin. p. 63. & 89.

[7] Notae ad var. Sacra p. 783.

lectionis huiusce auctorem Sabinum asserit, de quo superius dictum; enimvero longe ab ea distat, quam Sabinus confecit; neque continet eas epistolas, & constitutiones, quas ex Sabiniana collectione Socrates urget. Quid quod collector hic Nicaenos Antistites *Θρησκευτικοί πατέρες*, *Deiferos Patres* laudibus effert; quum contra Sabinus Macedonianae sectae addictus, eos tamquam imperitos iactet? Quamobrem iure meritoque a Sandii sententia Le Moyne (8), Ittigius (9), alique recedunt.

§. IV. Sequitur *Κανὼν τῆς συνοδῆς*, *Canonum synopsis* Stephani Ephesini Episcopi, quem fuisse illum, qui Concilio Ephesino II. an. CCCXLIX. adfuit, suspicatur Guil. Cave (10). Fuit alius, & quidem iunior Stephanus Ephesinus, qui Romanae Synodo an. DIII. adfuit. Extat haec collectio MSta in Bibliotheca Caesarea, teste Lambecio (11), fuitque etiam in Bibliotheca Palatina, ut auctor est Frideric. Sylburgius (12), quae in Vaticanam tandem translata est. Porro videant ii, quibus utrumque codicem inspicere datur, num eadem cum hac Stephani synopsi sit collectio canonum Ephesina MS., cuius meminere Hugo Grotius (13), & Claud. Salmasius (14).

§. IV.
Synopsis
Canonum
Stephani
Ephesini.

C A P. II.

DE DEPERDITIS AVT INEDITIS CANONVM COLLECTIONIBVS LATINIS.

§. I. **V**enio nunc ad Latinas canonum collectiones deperditas, aut ineditas, quarum praecipuas recensere iuvabit. Agmen agat Ildorus Hispanensis.

§. I. Col-
lectio Ildori
Hispanensis.

[8] Ctes loc.

[9] Hist. Concil. Nicaen. §.

XXXVII.

[10] In Hist. litterar.

[11] Catalog. Mstor. III. p. 66.

[12] In catalog. Mstor. Biblioth. Palatin.

[13] Epist. CCI. XV.

[14] Epist. XXII.

Hispalensis Episcopus, qui an. DCXXXVI. florebat. Hic canonum collectionem concinnasse fertur. Multae autem collectiones ei tribuantur: unde qualis proprie eius sit, adhuc non constat. Qui confidenter ipsi ferunt acceptam collectionem Isidori Mercatoris, ii egregie labuntur. Confer dicta supra cap. V. §. XV. Petrus de Marca (1) genuinam Isidori Hispalensis collectionem invenisse se ait in Bibliotheca Ecclesiae Vrgellensis in Catalonia. Extare in eadem Bibliotheca narrat quoque Baluzius (2). Eandem se vidisse adfirmat Ant. Augustinus (3).

§. II. Collectio Jarlandi.

§. II. Jarlandus Chrysopolitanus memoriae prodidit *Candelam*, sive opus libris XXII. digestum, quod Pontificum decretis, Patrumque scriptis constat. Illud MStum extare in eximia Bibliotheca Canonico-rum ad S. Victorem Lateriae Parisiorum, codice DCCCXIX. refert Erius Mauricius (4). In eodem codice Jarlandum ante annos DCCC. vixisse scriptum est.

§. III. Collectio M-Sta.

§. III. Prostat in Bibliotheca S. Germani Parisiensis, in Regia Gallica, & Romae in Barberina MSta collectio *canonum ecclesiasticorum*. Eam complures MSS. codices adscribunt S. Anselmo Mantuano. Lucensi in Tuscia Episcopo, qui ann. MLXXXVI. decessit. Et Gratianum quidem multa ex Anselmo repetisse, adfirmare non dubitat Latinus Latinius (5). At Stephanus Baluzius (6) contendit, collectionem hanc esse Hilberti Cenomaniensis, qui tale quidquam conatus est, & cuius temporibus adamussim congruit; & etiam quia continet decreta Urbani II. & posteriorum Pontificum, etfi

[1] In Conc. Sacerd. & Imper.

[2] Praef. ad Reginon.

[3] De emendat. Gratian. lib. I. Dialog. XIV. & lib. II. Dialog. XV.

[4] Diss. de libris iur. commun. §. XXVII. p. 142.

[5] Bibliothec. Sacro-profan. p. 61.

[6] De emendat. Gratian. praef. n. 49. & in not. n. 645.

etfi haec abfunt a codice vetuftiffimo Vaticano fexcentorum annorum , teſte Pagio (7) . Huius collectionis editionem ſpoponderat Dacherius , quam morte praeventus non praefitit.

§. IV. Porro Gregorius Deusdedit , Presbyter Cardinalis tituli SS. Apoſtolorum in Eudoxia, aevo Victoris III., qui an. MLXXXVI. florebat, confeſcit *collectionem canonum, ſive libros IV. de rebus eccleſiaſticis* . Proſtat autem MSta in Bibliotheca Vaticana, teſte Ant. Auguſtino (8), & Baluzio (9); & vero etiam in Bibliotheca Colbertina Cod. DCLXXXVI. & MMMXLVII.

§. IV. Col-
le&io Gre-
gorii De-
usdedit.

§. V. Denique Gilbertus Abbas de Oilandia, Ordinis Cifterciensis in Anglia, qui circa ann. MCLXV. claruit, ornavit collectionem decretalium. Aliam item decretalium collectionem confeſcit Alanus Monachus Clarevallenſis, deinde Abbas Ripatorii, tandemque Antiſſiodoreſis Epifcopus, qui circa an. MCLXVI. in vivis, agebat . Harum collectionum quum alii meminere, tum Tancredus (10), qui ſcribit Ioannem Gallenſem Decretalem Pontificum ante Innocentium III. de ruinis compilationis Gilberti, atque Alani extrahens, quamdam compilationem ornaſſe. Sed iamdiu eſt, ex quo utraque collectio excidit.

§. V. Col-
lectio Gil-
berti, &
Alani.

CAP.

[7] Ad ann. CLXXXVII:

[8] De emendat. Gratian-lib. II. Dialog. XIV. & lib. II. Dialog. XV.

[9] De emendat. Gratian. praef. n. XIX. & not. n.

DCXLI.

[10] Praef. collection. ſuae praefixa, quam fide Codic. MSS. reſtituit Boſquet. not. ad Innoc. III. lib. I. ep. LXXI,

DE BIBLIOTHECA IVRIS CANONICI VETERIS VOELLI ET IVSTELLI.

SVperioribus retro temporibus Guil. Voëllus S. I., & Henric. Iustellus Christophori filius collectionem canonum evulgarunt sub titulo *Bibliothecae iuris canonici veteris* (1). Ea in duos dispertitur tomos, quorum alter veteres canonum codices, quum Graecos, tum Latinos; alter insigniores iuris canonici veteris collectores Graecos exhibet. Quamquam autem viri sagacissimi omnem in hoc opere ornando curam studiumque contulerint; fieri tamen non potuit, quin pauca humano more peccarint. Quare acerbior est Cotelieri (2) censura: *stupenda plane*, inquit, *se se passi exserit Editorum Bibliothecae iuris canonici veteris negligentia. li Saccophoros in Sarcophoros mutaverunt p. DCCVIII; DCCXL., quemadmodum, & eum in eum ibidem, agnus, vel agnus in agnus & vel opus p. DCCII, DCCXLVI. Agnus in Agnus p. DCCLXI. Basilidem Dionysii Alexandrini in Basilida reginam, & M. Basilii Chorepiscopos in Archiepiscopos p. DCCLXXXIV. Denique texa in tiva p. DCCLXVIII. Ad haec verterunt p. DCCIV. & DCCXLVIII. mel, ac saepe tervada quatuor tempora, ut alia consimilis farinae bene multa praeterream, in quibus quis risum teneat? Certe perdifficile est ita quidquam peragere, ut nihil in eo peccetur: το μὲν μῦθος, inquit Gregorius Nazianzenus (3) αμαρτείν οὕτως ὑπὲρ ἀνθρώπου, καὶ μόνος Θεοῦ, omni quidem vitio carere hominis modulum excedit, soliusque Dei est. Sed ecce nunc tibi indicere totius operis referatissimum.*

IN

[1] Luter. Paris. MDCLXI. fol. tom. 1b.

[2] Monum. Eccles. tom. III. p. 628.

[3] Ad Cledon. ep. 2.

I. **C**odex canonum Ecclesiae universae a Concilio Chalcedonensi, & Imp. Iustiniano confirmatus Graece & Latine, emendatior, quam in prima editione Parisiensi an. MDCX.

II. Christophori Iustelli notae in codicem Ecclesiae universae emendatae, & auctae.

III. Codex canonum Ecclesiasticorum Dionysii Exigui, sive codex canonum vetus Ecclesiae Romanae ex antiquissimo DCC. amplius annorum codice M6. Bibliothecae Christophori Iustelli seorsim antea editus Paris. MDCXXVIII, 8.

IV. Epistola Synodica S. Cyrilli, & Concilii Alexandrini contra Nestorium a Dionysio Exiguo in Latinum sermonem translata.

V. Collectio Decretorum Pontificum Romanorum, auctore Dionysio Exiguo.

VI. Altera collectio Decretorum Pontificum Romanorum collectioni Dionysianae addita.

VII. Prisca canonum collectio Latina, completens canones conciliorum Ancyran, Neocaesariensis, Nicaeni, Sardicenis, Gangrensis, Antiocheni, Laodicenis, CPolitani, & Chalcedonensis, nunc primum edita ex vetustissimo MS. Christophori Iustelli Codice DCCC. annorum, cui similis extat in Bibliotheca Vaticana laudatus a Sirmondo in diatriba de regionibus suburbicarijs.

VIII. Codex canonum Ecclesiae Africanae Graece, & Latine ex editione Christoph. Iustelli ann. MDCXV. in multis emendata.

IX. Christoph. Iustelli notae, & observationes in codicem Ecclesiae Africanae.

X. Fulgentii Ferrandi Ecclesiae Carthaginensis Diaconi breviatio canonum.

XI. Crisconi Episcopi Africani Breviarium canonum.

XII.

XII. Indiculi duo in Ferrandum & Crisconium; quorum unus materiam canonum; alter vero consonantiam, & discordantiam inter utrumque declarat, e MS. exemplari Guil. Bleuti in Senatu Parisiensi Advocati, nunc primum editi.

IN APPENDICE TOMI I.

XIII. **M**Artini Braccarenfis Episcopi collectio Orientalium canonum, adscriptis ad marginem tum variis lectionibus, tum fontibus, ex quibus canones illi deprompti sunt, cura & studio Io: Doviatii sacrorum canonum Professoris Regii, cuius notae primum editae, illustrata.

XIV. Crisconii Episcopi Africani alterum opus, quod liber canonum, seu concordia canonum inscribitur, in quo integri conciliorum canones, & Pontificum decreta referuntur, ex codice MS. Bibliothecae Claremontanae S. I. nunc primum editum.

IN TOMO II.

XV. **I**O: Scholastici dicti, ex presbytero Antiocheno Patriarcha CPolitani collectio canonum in L. titulos distributa Graece & Latine primum edita e Codice MS. Bibliothecae Claremontanae S. I., collato cum altero Petri Segnerii.

XVI. Eiusdem Io: Scholastici nomocanon Graece & Latine e Codice MS. Bibliothecae Regiae, nunc primum in lucem editus collato codice Oxoniensi.

XVII. Alexii Aristini, vel antiquioris potius Scriptoris synopsis canonum Graece, & Latinae e Codice MS. Bibliothecae Regiae primum edita.

XVIII. Simeonis Magistri & Logothetae epitome canonum Graece & Latine, e Codice MS. eiusdem Bibliothecae Regiae.

XIX.

XIX. Arsenii Monachi, Patriarchae CPolitani divinatorum canonum Synopsis, sive nomocanon. Graece & Latine, primum editus e Codice MS. eiusdem Bibliothecae Regiae.

XX. Photii Patriarchae CPolitani nomocanon, cum Theod. Balsamonis Patriarchae Antiocheni commentariis, Graece & Latine, e Codice MS. Bibliothecae Palatinae an. MDCXV. editus a Christophoro Iustello, in hac vero editione ad Codicem MS. Eminentissimi Cardinal. Mazarini collatus, cum prolegomenis eiusdem Photii, e Codice Bibliothecae Oxoniensis Graece & Latine nunc primum editis.

XXI. Eiusdem Photii opusculum de septem Synodis Oecumenicis, ex epistola ad Michaellem Bulgariae Principem Graece & Latine.

XXII. Nili Metropolitae Rhodii de Sanctis & Oecumenicis Synodis enarratio Synoptica Graece & Latine.

XXIII. Auctoris anonymi de septem Oecumenicis Synodis opusculum Graece & Latine. Haec tria opuscula de Synodis etiam cum Photii nomocanone Christoph. Iustellus divulgaverat Paris. MDCXV, 4.

XXIV. *Eurodromos*, sive libellus Synodicus anonymi Auctoris, omnes Synodos tam orthodoxas, quam haereticas a tempore Apostolorum ad octavam Oecumenicam complectens Graece & Latine ex editione Io: Rappi, & cum eius versione.

XXV. Theod. Balsamonis collectio constitutionum ecclesiasticarum e Codice, Digestis, & Novelis Iustiniani congesta, olim a Io: Leunclavio Latine sub paratitlorum nomine primum edita Francofurti MDLXXXIII. 8. nunc vero e duobus antiquissimis Codicibus MSS. inter se collatis, Graece primum vulgata cum eiusdem Io: Leunclavii versione in multis emendata, subiunctis

Imp. Heraclii novellis.

XXVI. Car. Hannibal. Fabroti notae perpetuae in eandem collectionem Theodor. Balsamonis primum editae.

XXVII. Io: Leunclavii in paratitla notatorum libri duo.

C A P. IV.

DE PANDECTIS CANONVM BEVEREGII.

Post editam canonici iuris Bibliothecam, de qua haecenus dictum, lucem vidit altera veterum canonum collectio, studio, atque opera Guili. Beveregii, primum Anglicanae Ecclesiae presbyteri, deinde Alaphensis Episcopi. Inscribitur autem *Synodicon, sive Pandectae canonum SS. Apostolorum, & Conciliorum ab Ecclesia Graeca receptorum, itemque canonicarum SS. Patrum epistolarum Graece & Latine, cum eiusdem Beveregii prolegomenis, atque adnotationibus, duobus tomis comprehensae* (1). Ecce iam tibi universi operis indicem.

IN TOMO I.

I. **P**rolegomena Beveregii.
II. **P** Canonēs LXXXV. SS. Apostolorum cum scholiis Theod. Balsamonis, & Io: Zonarae plurimis in locis auctis & emendatis, addita veteri cuiusque canonis epitome, & Alexii Aristini in eandem scholiis.

III. Canonēs XX. Concilii Nicaeni I. Oecumenici A. C. CCCXXV. cum scholiis, ut supra.

IV. Canonēs VII. Concilii Epolitani I. sive secundum Oecumenici A. C. CCCLXXXI. cum scholiis.

V. Ca-

[p] Oxonii MDCLXXII. fol. tom. II.

V. Canones VIII. Concilii Ephesini, Oecumenici III. A. C. CCCCXXXI. cum scholiis.

Subiuncta epistola Ephesinae Synodi ad Synodum in Pamphylia de Eustathio, qui fuerat Episcopus Metropolitani cum scholiis.

VI. Canones XXX. Concilii Calcedonenfis A. C. CCCCLI. Oecumenici IV. cum scholiis.

VII. De quinta & sexta Synodo Balsamonis, & Zonarae annotationes.

VIII. Canones CII. Concilii sexti in Trullo A. C. DCLXXX. cum scholiis.

IX. Canones XXXII. Concilii Nicaeni II., septimi Oecumenici dicti A. C. DCCLXXXVII. cum scholiis.

X. Canones XVII. Concilii CPolitani I. & II. dicti A. C. DCCCLXI., quod in templo SS. Apostolorum habitum est, cum scholiis.

XI. Canones III. Concilii CPolitani A. C. DCCCLXXIX. in templo S. Sophiae habiti cum scholiis.

XII. Canon & acta Concilii Carthaginienfis A. C. CCLV. sub Cypriano habiti de haereticorum rebaptizatione cum scholiis.

XIII. Canones XXV. Concilii Ancyran A. C. CCCXIV. cum scholiis.

XIV. Canones XV. Concilii Neocaesariensis A. C. CCCXIV. cum scholiis.

XV. Canones XXI. Concilii Gangreni A. C. CCCXXVI. cum scholiis.

XVI. Canones XXV. Concilii Antiocheni A. C. CCCXLI. cum scholiis.

XVII. Canones LX. Concilii Laodicaeni A. C. CCCLXVII. cum scholiis.

XVIII. Canones XXI. Concilii Sardicensis A. C. CCCXLVII. cum scholiis.

XIX. Codex canonum Ecclesiae Africanae cum scholis Balsamonis, Zonarae, & Aristeni,

XX. Ex Actis Concilii CPolitani de causa Agapii, & Bagadii A. C. CCCLXXXIV. cum scholiis Balsamonis, & Zonarae.

XXI. Iosephi Aegyptii prooemia & paraphrasis in quatuor priorum generalium conciliorum canones Nicaeni, CPolitani, Ephesini, & Chalcedonenfis, Arabice cum Latina versione Guil. Beveregii.

IN TOMO II.

Cum Scholiis Balsamonis & Zonarae exhibentur canones Graece, & Latine.

I. **D**ionyfii Alexandrini epistolas ad Basilidem, divisa in canones IV.

II. Petri Alexandrini Archiepiscopi, & Martyris canones XV. ex eius sermone de poenitentia.

III. S. Gregorii Neocaesariensis Thaumaturgi epistola canonica, divisa in canones XI. de iis, qui in barbarorum incursione idolothyta comederant, & alia quaedam peccata commiserant.

IV. S. Athanasii epistola ad Amunem Monachum, & ex epistola undequadragesima festali. Eiusdem epistola ad Rufinianum.

Cum scholiis Balsamonis, Zonarae, & Aristeni.

V. S. Basilii ad Amphilochoi Iconii Episcopum epistola prima, divisa in canones XVI., secunda canones XVII. L, & tertia can. LI. LXXXV. cum scholiis Balsamonis.

VI. Eiusdem S. Basilii ex alio sermone ad B. Amphilochoi epistolam de ciborum differentia. Ad Diodorum Tarsensem Episcopum de eo, qui duas sorores in Matrimonium duxit. Ad Gregorium presbyterum, ut separeretur a multercula, cum qua habitabat; Ad Chorepiscopos sibi subiectos, ne propter pecunias ordinent. Ex capite XXVII., & XXXIX. libri ad Amphilochoium de Spiritu Sancto.

VII.

VII. S. Gregorii Nysseni ad S. Letoium Melitenses Episcopum canones VIII.

VIII. Timothei Alexandrini, qui Patribus CL. in Concilio CPolitano A. C. CCCLXXXI. interfuit, responsa canonica ad interrogationes ei propositas de Episcopis, & Clericis.

IX. Theophili Archiepiscopi Alexandrini cum Sancta Theophania in die Dominico instarent. Eiusdem commonitorium, quod accepit Ammon propter Lyco, divisum in canones X. Eiusdem narratio de iis, qui dicuntur Cathari. Ad Agathonem Episcopum. Ad Mennam Episcopum.

X. S. Cyrilli Archiepiscopi Alexandrini epistola canonica ad Domnum, divisa in canones III. Eiusdem ad Episcopos in Lybia, & Pentapoli.

XI. S. Gregorii Nazianzeni versus, quidam libri vereris, & novi Testamenti sunt legendi.

XII. S. Anphilochii, & Iambis ad Seleucum de eodem argumento.

XIII. Gennadii Patriarchae CPolitani, & Sanctae cum eo congregatae Synodi ad Metropolitanos, & Papam urbis Romae, epistola encyclica.

XIV. Ex epistola M. Basilii ad Nicopolitanos.

XV. Tharasil Patriarchae CPolitani epistola ad Hadrianum P.

Sine Scholiis.

XVI. Alexii Aristeni Synopsis Epistolarum SS. Patrum Canoniarum.

Cum Scholiis Balamonis.

XVII. Interrogationes quorundam Monachorum, qui extra urbem CPolitanam vitam Monasticam ducebant, & responsiones, quae ad eas factae sunt a S. CPolitana Synodo, tempore S. Patriarchae Nicolai.

I 3

XVIII.

XVIII. Matthæi Blastaris opus alphabeticum ex duobus Codicibus MSS. editum.

XIX. Acta quædam Synodi CPolitaneæ.

VIII. Synodus pro Phorro A. C. DCCCLXXIX. habitæ, petita ex Ioannis Becci sive Vecchi Patriarchæ CPolitani *loyu* de pace Ecclesiæ ex Codice Bodliano, Græce, & Latine.

XX. Demum post indices, totum Beveregianum opus claudunt adnotationes, atque locupletes in canones, eorumque Scholiastas notæ.

F I N I S.

IN

I N D E X

135

CAPITVVM IN OPERE CONTENTORVM.

P <i>Præfatio operis.</i>	pag. 9
CAP. I. <i>De origine iuris canonici, eiusque statum generatim.</i>	16
CAP. II. <i>De fontibus iuris canonici.</i>	19
CAP. III. <i>De statu iuris canonici in Oriente, ac Occidente ab Ecclesiae initiis ad Constantinum M.</i>	31
CAP. IV. <i>De statu iuris canonici in Oriente a Constantino ad Gratianum.</i>	55
CAP. V. <i>De statu iuris canonici in Occidente a Constantino ad Gratianum.</i>	70
CAP. VI. <i>De statu iuris canonici in Oriente, ac Occidente a Gratiano ad nostra tempora.</i>	98
CAP. VII. <i>De interpretibus & scriptoribus iuris canonici tam Graecis, quam Latinis.</i>	109
CAP. VIII. <i>De iure canonico pro dignitate ornando.</i>	114

M A N T I S S A

HISTORIAE IURIS CANONICI.

C AP. I. <i>De deperditis, aut ineditis canonum collectionibus Graecis.</i>	121
CAP. II. <i>De deperditis, aut ineditis canonum collectionibus Latinis.</i>	123
CAP. III. <i>De Bibliotheca iuris canonici veteris Guil. Voëlli, & Henric. Iustelli.</i>	126
CAP. IV. <i>De Synodico M. Guil. Beveregii.</i>	130

M O N I T V M.

C Ap. V. §. XV. pag. 83. ex sententia Nat. Alexandri tradidi, omnino incertum esse, quisnam, & cujus auctor ille fuerit, qui sub Isidori larva voluit delitescere. Paulo post §. XVI. pag. 84. Blondelli, Bartholi, aliorumque sententiam sequutus scripsi, Isidorianam collectionem circa saeculi noni medietatem apparuisse. At vir doctissimus, optimeque de re ecclesiastica meritis Carolus Blascus in *comment. de collect. canon. Isidori Mercatoris*, qui Neapoli MDCCLX. , 4. prodit, cuius ad me exemplar Salerni agentem haud ita pridem allatum est, permultis statuit argumentis, Isidorum Hieromonachum videri voluisse, huius canonum collectionem nono ineunte saeculo prodisse, eamque Moguntiae obortam fuisse. Tu, Lector, utriusque sententiae praesidiis rite expensis, in quam desigere pedem velis, plane habebis. Idem eruditissimus vir totum hoc argumentum de Isidoriana collectione tam perspicue, tamque copiose subtiliterque persequutus est, ut palmam omnibus praeriperit, spemque meliora producendi interciderit omnem.

ER.

ERRATA TYPORVM CORRIGE:

IN CORPORE.

pag.4.v.36. de ra re	de ea re
pag.5.v.8. excelles	excellis
pag.5.v.9. admiratio	admiratione
pag.5.v.13. excelles	excellis
pag.11.v.16. persuadent	persuadet
pag.13.v.10. cuiuspiam	cuiuspiam
pag.18.v.9. Cataphrypas	Cataphrygas
pag.18.v.19. Nicaentum	Nicaenam
pag.18.v.34. tantum	praefertim
pag.19.v.1. nihilque	nihilque fere
pag.19.v.4. tumque	tumque in primis
pag.23.v.8. desiere	desuere
pag.35.v.20. <i>της των</i>	<i>της των</i>
pag.40.v.9. an. XXLVIII.	an. CCLVIII.
pag.40.v.16. <i>διδασκαλίας</i>	<i>διδασκαλίας</i>
pag.44.v.30. Exigui	Exigui
pag.45.v.9. codicis	codicibus
pag.55.v.8. <i>των ιδωλων</i>	<i>των ιδωλων</i>
pag.58.v.9. Epesinos	Ephefinos
pag.64.v.12. potestata	potestate
pag.64.v.20. excudendum	excudendam
pag.66.v.18. faeculo II.	faeculo XI.
pag.68.v.2. <i>Επιτομης</i>	<i>Επιτομης</i>
pag.77.v.18. Nat. Alexander	Nat. Alexander
pag.82.v.24. Isidori	Isidoro
pag.85.v.4. quam	quem
pag.87.v.5. praecipue	praecipua
pag.87.v.22. an. CCCCXLVII.	an. DCCCXLVII.
pag.88.v.9. Genuinae	Genuina
pag.92.v.11. Regionem	Reginonem
pag.93.v.9. Regionem	Reginonem
pag.94.v.13. Patruum	Patrum
pag.96.v.17. Contrabrigensis	Cantabrigensis
	pag.

pag. 96. v. 20. Peritus	Petitus
pag. 98. v. 7. §. XI. XVI.	§. X. XIII. XIV.
pag. 99. v. 21. Trethemium	Trithemium
pag. 100. v. 18. Archieſcopus	Archiepiſcopus
pag. 105. v. 6. Paventinus	Faventinus
pag. 110. v. 9. Vig lum	Vigilum
pag. 126. v. 29. indicere	indicem
pag. 128. v. 4. Bleuti	Bleuti

I N N O T I S.

pag. 24. not. 61. <i>τας</i>	<i>τας πασι</i>
pag. 26. not. 77. Ert.	Ext.
pag. 33. not. 27. <i>αποκρισις</i>	<i>αποκρισις</i>
pag. 36. not. 32. Nubert.	Humbert.
ac paullo post Spiciled	Spicileg.
pag. 43. not. 101. Arclatensf.	Arelatensf.
pag. 47. not. 155. epistolas	& epistolas
ead. not. v. 3. vertet	vertit
paullo post v. 16. auctores	auctorem
pag. 48. not. 165. <i>Διδαχην</i>	<i>Διδαχην</i>
pag. 50. not. 186. Combefiano	Cambeſſiano
pag. 66. not. 59. <i>Δολοδότης</i>	<i>Δολοδότης</i>
pag. 86. not. 108. ſuboluete	ſuboluere
pag. 90. not. 133. Capitularibus	Capitularibus
pag. 99. not. 6. proaem.	prooem.

Praeter recensita menda, alia leviora excidere; saepe enim maiores pro minoribus, minoresque pro maioribus litteris irrepſere; nonnulla contra adcuratiores orthographiae leges peccata; particulae, quae coalescere debebant, a continenti disceſſere, & vicissim. Ea & quae a nobis emissitius oculis propere perlustrantibus animadverta non sunt, quo pollet iudicio aequitateque, lector castigabit, auctorisque absentiae, reique typographicae condonabit.

EMI

EMINENTISSIMO SIGNORE .

G Aetano Roselli pubblico Stampatore di questa Città di Napoli prostrato a piè dell' E. V. umilmente l'espone, come desidera dare alle stampe un Libro intitolato: *Historia Iuris Canonici in usum Seminarii Salernitani*. Pertanto supplica l' E. V. degnarsi commetterne la Revisione a Chi meglio li parerà; e l'averà a grazia, ut Deus, &c.

V. Cl. D. Carolus Blascus Canonum Professor in Palatio Archiepiscopali-revident, & in scriptis referat. Datum die 5. Martii 1763.

Joseph Sparanus Can. Dep.

EMI-

EMINENTISSIME PRINCEPS.

L Egi Te iubente librum inscriptum : *Historia Iuris Canonici in usum Seminaris Salernitani Auctore Carmino Fimiano* : & nihil in eo inveni, quod alicui, vel Fide, vel moribus fraudi esse possit. Quin Auctoris supra aetatem exculti (adhuc enim adolescit) praecox, idemque subactum ingenium, ac singulari eruditione, dicendique copia praeditum admiratus sum. Quare illum dignum censeo, qui Te concedente ad studiosae iuventutis profectum quantocius formis Typographicis in apertum profertur. Neapoli Kalendis Iuliis ann. 1763.

Eminentiae Tuae.

Humiliss. & Addictiss. Famulus
Carolus Blatcus.

Attenta relatione Domini Revisoris imprimatur. Datum die 28. Iulii 1763.

PHIL. EPISCOPIUS AELIFANUS V.G.

Joseph Sparanus Can. Dep.

S.R.M.

S. R. M.

SIGNORE

G Aetano Roselli pubblico Stampatore di questa Città umilmente prostrato a' piedi della M. V. supplicando l'espone, come desidera dare alle stampe un Libretto intitolato *Historia Juris Canonici ad usum Seminarium Salernitanum*; Per tanto supplica Vostra Real Maestà a commetterne la revisione a chi meglio li parerà, & l'averà a grazia ut Deus, &c.

Adm. Reverendus U. J. D. D. Carolus Gagliardus in hac Studiorum Universitate Professor; revideat, & in scriptis referat. Datum Neapoli die 13. Maii 1763.

Nicolaus de Rosa Episcopus Putel. C.M.

18m.

Illustriss., & Reverendiss. Domine.

Historiam Iuris Canonici ad usum Seminarii Salernitani concinnatam ab eruditissimo presbytero D. Carmino Fimiano quum iussu tuo perlegissem : nil penitus in ea offendi , quod regiis , regnique huius moribus , ac legibus ad-
versetur : Opusculum propterea istud studiosae iuventuti profuturum luce praeli publica per-
dignum censeo . Neapoli 28. Iulii 1763.

Humillimus , & obsequiosiss. famulus
Carolus Gagliardus.

Die

Die 31. Mensis Augusti 1763. Neapoli.

Viso rescripto suae Regalis Majestatis sub die 27. currentis mensis, & anni, ac relatione Reverendi U. J. D. D. Caroli Gagliardo, de commissione Reverendissimi Regii Cappellani Majoris, ordine praefatae Regalis Majestatis.

Regalis Camera Sanctae Clarae providet, decernit, atque mandat, quod imprimatur cum inserta forma praesentis supplicis libelli, ac approbationis dicti Reverendi Revisoris. Verum in publicatione servetur Regia Pragmatica, hoc suum.

GAETA.

PERRELLI.

VARGAS MACCHICCA.

Reg. fol. 97. r.

Carulli.

Athanasius

AT 1216004

